

ANGELA PAVELIUC

ARTA POPULARĂ DIN ZONA BOTOȘANILOR

Scoarțe și lăicere



**SUPRACOPERTA ȘI COPERTA
JUGAURS RĂDUȘ
GRAFICIAN :
ADRIAN CIURARU**

A N G E L A P A V E L I U C

ARTA POPULARA DIN ZONA BOTOȘANILOR
S C O A R T E Ș I L Ă I C E R E

ANGELA
PAVELIUC

ARTA POPULARĂ
DIN ZONA BOTOȘANILOR

SCOARȚE ȘI LĂICERE

COMITETUL PENTRU CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ
AL JUDEȚULUI BOTOȘANI
MUZEUL JUDEȚEAN
1976



Harta cu localitățile de unde provin scoarțele aflate în colecția muzeului.

Lucrarea de față, consacrată colecției de scoarțe și lăicere aflate în patrimoniul Muzeului județean Botoșani, deschide seria unor publicații inițiate în dorința de a face cunoscute publicului larg, cercetătorilor și iubitorilor de frumos comorile artei noastre populare, prezentînd doar un aspect din numeroasele manifestări ale culturii țărănești din zona Botoșanilor.

Muzeul județului nostru avînd abia 25 de ani, realizarea a anilor puterii populare, a reușit însă în acest timp scurt să-și creeze un patrimoniu important, atît în domeniul arheologiei, rezultat al fructuoaselor săpături arheologice cît și în cel al etnografiei. Zona Botoșanilor a fost considerată timp de mai bine de două decenii, ca o pată albă, pe harta etnografică a țării, aspectele sale de cultură materială fiind cunoscute în foarte mică și nedefinită măsură. De aceea constituirea colecției de etnografie a muzeului, în care scoarțele și lăicerele au o deosebită pondere, a însemnat o realizare pe calea cunoașterii specificului artei populare din această parte a țării, mai ales că zona Botoșanilor cuprinde în limitele sale unele dintre cele mai valoroase scoarțe românești, prin compoziția lor ornamentală cît și prin păstrarea elementelor tradiționale. Valoarea scoarței românești, ca document de cultură țărănească, depășește însă atît limitele locale ale unei zone etnografice cît și pe cele naționale ale țării noastre, ilustrînd prin tehnica și concepția ei decorativă, în unele cazuri procedee și o gîndire artistică străveche, alteori oglindind legăturile lumii românești cu Orientul Apropiat. Interesul ei local se amplifică la scară națională și universală. Cu toate acestea scoarțele românești atît de originale în ansamblul acestui gen de artă populară din sud-estul Europei, sînt publicate într-o proporție destul de redusă, față de numărul lor cu mult mai mare în colecțiile muzeelor și în interioarele țărănești. Acest al doilea fapt, ne-a determinat să considerăm necesară lucrarea de față. Ne-am gîndit că alături de alte cîteva lucrări apărute în acest domeniu, ea va adăuga o cărămidă unui viitor edificiu științific, care ar trebui consacrat scoarței românești, inițindu-se publicarea unui „corpus” al tuturor scoarțelor aflate în primul rînd în patrimoniul muzeelor.

A. P.

Zona Botoșanilor reprezintă teritoriul cuprins între Siret și Prut, situat în extremitatea nord-estică a țării, învecinându-se la sud cu județul Iași, la vest cu județul Suceava, iar la nord și est limita fiind marcată de granița cu U.R.S.S.

Zona Botoșanilor cuprinde de fapt mare parte din Cîmpia Centrală a Moldovei. Relieful este reprezentat în partea nordică printr-o zonă deluroasă a depresiunii Jijiei cu coline domoale ce nu depășesc 200 m., altitudine. Spre est se întinde o zonă de cîmpie în lungul Prutului, iar spre vest, zona de terase înalte de pe malul stîng al Siretului cu înălțimi mai mari de circa 300 m., culminează în sud-vest cu prelungirea nordică a culmei Dealului Mare, care atinge altitudinea maximă de 593 m ¹⁾.

Părțile coborîte ca altitudine și mai plane din lungul culmei Siretului, „Șeaua Bucecea” au oferit din foarte vechi timpuri condiții prielnice pentru așezări omenești, au jucat rolul unei porți de vie circulație omenească între ținuturile de munte și cele de cîmpie. ²⁾

Săpăturile arheologice efectuate pe teritoriul zonei Botoșanilor, au dovedit o continuitate de locuire începînd din paleolitic și pînă în feudalism ³⁾. Popularea constantă a teritoriului dintre Siret și Prut este motivată de condițiile prielnice vieții umane, oferită de relieful cu terase joase, apă la dispoziție și pădure mai puțină (ținut de stepă și silvo-stepă). Astfel, complexe de mamut, coarne de reni, unelte din silix, „ateliere” de prelucrarea silixului de la Ripiceni — Izvor, resturile faunistice de la Darabani aparțin paleoliticului, dovedit și în stațiunile Mitoc, Ghireni, Ștefănești, Dorohoi, Flămînzii. Unelte descoperite la Trușești și Drăgușeni, ceramică și obiectele de cult descoperite la Trușești, Drăgușeni, Corlățeni și Hănești marchează neolitul pe aceste locuri.

Cultura Cucuteni este bine reprezentată la Drăgușeni, Horlăcenii, Crasnaleuca etc. Numeroasele descoperiri din epoca bronzului (unelte, ceramică și alte materiale) de la Broscăuți, Ștefănești și Miorcanii, remarcabil fiind depozitul de unelte și arme de bronz de la Ilișeni, comuna Santa Mare, documentează procesul închegării triburilor

proto-trace. Cele aproape 100 puncte arheologice între care și cetățile de pământ de la Stîncești, Dersca și Cotu-Copălău sînt mărturii care demonstrează perioada de cristalizare a civilizației traco-getice din prima epocă a fierului.

Împrejurimile orașului Botoșani sînt bogate în materiale aparținînd secolului I î.e.n., — 1 e.n. (Stîncești, Cătămărăști, Răchiți, etc) și perioadei carpice, corespunzătoare provinciei romane — Dacia (Cucorăni, Botoșani, Ipotești, Stăuceni).

Populația daco-romană, care după retragerea Imperiului evoluiază pe întreg cuprinsul întregului teritoriu al fostei Dacii, este bine documentată arheologic și antropologic în numeroasele așezări și necropole tip Sintana de Mureș de pe cuprinsul județului, dintre care amintim : Dealul Căramidăriei — Botoșani, Nichiteni, Hănești, Miorcani. Migrația slavă găsește aici o populație autohtonă aflată într-un stadiu superior de civilizație. Toate așezările aparținînd secolelor VI—VII, cît și celor următoare descoperite pe întreg cuprinsul județului (cum ar fi cele de la Ripiceni, Cucorăni, Lozna), conțin materiale aparținînd populației autohtone daco-romane, în asociație cu materiale ale migratorilor.

Fortificațiile de pământ din secolele VII—XI de la Fundul Herții, Baranca, Dersca, Șendriceni, Tudora ș.a. — atestă lupta diră a românilor împotriva valului tirziu de popoare în migrație. În legătură cu drumurile care legau regiunile nordice ale Europei de zona mediteraneană, cît și partea occidentală de cea răsăriteană ce pun și începuturile orașului Botoșani, pe la mijlocul secolului al XIV-lea (1439). ⁴⁾ Cercetări recente confirmă acestea prin descoperirea la Hudum, în apropierea Botoșanilor, a numeroaselor produse meșteșugărești de proveniență orășenească. Și în secolele următoare, negustorii români cît și străini, vor străbate vechile drumuri ce trec pe aici, după cum ne-o dovedesc obiectele, monedele descoperite, dar și privilegiile comerciale date negustorilor bistrițeni, polonezi sau brașoveni. Într-un astfel de document ⁵⁾ se menționa pentru prima dată Dorohoiul (1407), loc în care se plătea vamă pentru comerțul cu Lehia, încă de pe vremea lui Alexandru cel Bun.

Pentru secolele XVI și XVII—XVIII, documentele ⁶⁾ menționează numeroase așezări pentru zona studiată.

Secolul al XIX-lea marchează o etapă nouă în dezvoltarea așezărilor din zonă. Ca urmare a intensificării producției agricole, îmbunătățirii situației țărănimii, începutului de dezvoltare a industriei, apar tirgușoare și se dezvoltă tirgurile existente. Toate acestea au dat impuls așezărilor, îndeșirii lor.

Populația din zona Botoșanilor s-a ocupat încă din cele mai vechi timpuri cu agricultura și creșterea vitelor, existînd dovezi ale cultivării primitive a plantelor și a creșterii animalelor încă din neolitic.

ROLUL LĂICERELOR ȘI SCOARȚELOR ÎN CASA ȚĂRĂNEASCĂ

În acest cadru larg istoric, economic și geografic se situează una dintre preocupările de bază ale țăranilor din Moldova, țesutul.

Una dintre trăsăturile esențiale ale producției țărănești în domeniul textilelor este bogăția lor deosebită în țara noastră. Pretutindeni țesăturile de casă ocupă un loc foarte important funcțional și decorativ în interiorul casei țărănești. În unele părți ale țării noastre, mai strâns legate de lumea bizantină și cea a Orientului Apropiat, datorită unor condiții istorice particulare, textilele de casă au dobândit o strălucire și bogăție suplimentară. În această ultimă situație sînt : Oltenia, Moldova și Banatul.

Meșteșugul țesutului demonstrat în țara noastră încă din preistorie ⁷⁾ este cunoscut și în zona Botoșanilor încă din neolitic. Săpăturile arheologice efectuate la Țugueta — Trușești ⁸⁾, Drăgușeni, Corlăteni, au scos la iveală fusaiole și greutăți pentru războiul de țesut. Dacă țesutul apare, prin descoperirile amintite, documentat din neolitic, resturile sau urmele de țesături sînt puține — ceea ce face dificilă, chiar imposibilă urmărirea etapelor de dezvoltare a țesăturilor în timp. În 1955, la Oboroceni — Pașcani ⁹⁾ s-au descoperit într-un vas cu monede imperial-romane din secolul I—II e.n., două fragmente de țesătură în două ițe, din fire de in, a căror finețe atestă că în acea perioadă prelucrarea firelor de in se făcea cu pricepere.

În urma săpăturilor arheologice efectuate la Suceava ¹⁰⁾ pe platoul din fața Cetății de scaun, cu morminte datînd din secolul al XIV-lea pînă în primul sfert al veacului al XVI-lea s-au scos la iveală numeroase fragmente de țesături din care se lucrau cămășile. În foile de zestre ¹¹⁾ sînt menționați termeni legați de țesăturile de casă ; lăicere, scoarțe, macate, etc. În lucrarea sa „Agricultura din județul Dorohoi ¹²⁾ Ion Ionescu insistă asupra dezvoltării țesutului în fostul județ Dorohoi ca meșteșug casnic de bază al țăranilor de aici — menționînd că ele țes nu numai pentru îmbrăcăminte ci și pentru împodobirea casei cu scoarțe și lăicere. În monografia județului Dorohoi ¹³⁾ autorii vorbind despre traiul sătenilor amintesc faptul că în camera de curat sînt multe scoarțe pe pereți, țesute de țăranile din partea locului. Meșteșugul țesutului s-a dezvoltat pe măsura trecerii timpului, ajungîndu-se la realizări deosebite. În Moldova s-a țesut mult cu măiestrie, cu migală și pricepere atît pentru îmbrăcarea casei cît și pentru îmbrăcăminte trupului. Interiorul țăărănesc atît de simplu și

de practic, cu mobilier extrem de redus și legat organic de construcție a căpătat căldură și frumusețe prin împodobirea lui cu lăicere și scoarțe.

Casa țărănească din zona Botoșanilor se încadrează atît prin materialul de construcție cît și prin dispoziția planului și structura sa, în tipul comun zonei de dealuri și cîmpie din nordul țării. Locuința țărănească tradițională din zona Botoșanilor, cu o arhitectură care folosea ca materie primă lemnul, avea un plan simplu compus din două camere cu tindă la mijloc. Dintre acestea camera de locuit, „casa“, „camara“ se află totdeauna în stînga tinzii, iar camera de curat „cas'cei mare“ se află în dreapta. Dimensiunile camerelor sînt aproape aceleași în toată zona. Ele variază la camera de locuit între 3/4m, 3/5 m, și între 4/5 m, și 5/6 m, pentru camera de curat. Interiorul camerei de locuit se remarcă printr-o simplitate deosebită. Sistemul de încălzit compus din vatră și cuptor și horn pînă în secolul al XIX-lea, iar mai tîrziu din vatră cu cuptor, horn și sobă, se află în colțul format de peretele median și cel longitudinal din spatele casei. În continuare urmează patul din scînduri pe pari bătuți în pămînt apoi colțul cu laițe și colțul cu blidar. Masa folosită era rotundă, cu picioare scurte, nu avea loc fix, iar, după ce se servea mîncarea era de obicei scoasă în tindă sau pe prispă. În felul acesta interiorul camerei rămînea totdeauna gol. Pe pereți se aflau păretare și lăicere din lînă. Aceleași lăicere se aflau pe pat și pe laițe.

Camera curată avea mobilier la fel de simplu ca și cel din camera de locuit, cu mențiunea că spre deosebire de aceasta aici se afla o masă dreptunghiulară cu picioare înalte, plasată de obicei în colțul cu laițe sau la mijloc lîngă geam în cazul cînd existau două paturi. Camera aceasta nu avea sobă, ea servea ca loc de păstrare a lucrurilor mai de preț din casă. Pe pereți erau scoarțe, pe paturi și pe laițe se aflau lăicere țesute cu alesături, iar deasupra lăzii de zestre care se afla la capătul patului erau clădite scoarțe, lăicere, perne, plapome, etc. În unele case clidul ajungea pînă la tavan în funcție de hărnicia gospodinilor.

În zona Botoșanilor ca și în restul Moldovei, și a țării noastre, pregătirea țesăturilor ce împodobesc casa, constituie în primul rînd preocuparea de bază a mamelor. La căsătorie, în zestreă unei fete, lăicerele și scoarțele au rolul de bază, numărul lor constituind o adevărată mîndrie atît de pentru mamă cît și pentru mireasă, atunci cînd, se „joacă zestreă“ (în ziua nunții zestreă miresei este luată de la părinții fetei și transportată la casa mirelui ; cînd se scoate din casă, vorniceii joacă fiecare scoarță, lăicer, pernă sau alte obiecte din zestre). După căsătorie, tînăra nevastă nu va înceta să producă pentru căminul ei atît țesăturile de uz care se distrug mai repede în timp cît și cele care

sînt destinate să îmbogățească încă interiorul casei. Țărâncă de aici folosește orice prilej de a-și împodobi casa și valorifica talentul către meșteșugul țesutului.

Țesăturile din gospodăria țărănească a zonei Botoșanilor pot fi clasificate avînd la bază două criterii. După materia primă din care sînt confecționate,osebim țesături din fibre vegetale ; in, cînepă, bumbac și cele din fibre animale ; lîna. În prima categorie intră ștergarele, fețele de masă, fețele de pernă, prostirile de pus pe culme sau la pat. Din cea de a doua categorie fac parte : păretarele, lăicerele și scoarțele.

Clasificate după criteriul funcționalității — țesăturile se împart în țesături de uz practic (ștergere, fețe de masă, păretare, lăicere) și țesături ocazionale (scoarțe, prosoape). Inițial, toate țesăturile din gospodărie au avut un rol practic, chiar și acelea prinse pe pereții încăperilor, dat fiind faptul că ele izolau interiorul casei de frigul de afară. Abia pe parcurs aceste țesături au primit un rol ornamental. Dintre țesături ne-am oprit în lucrarea de față asupra scoarțelor, deoarece acestea au valoare decorativă însemnată.

În ansamblul scoarțelor românești se pot desprinde cîteva note mai deosebite ale celor realizate în Moldova. Unele dintre ele privesc proporțiile și forma scoarței, iar altele materialele și procedeele tehnice. În sfîrșit o ultimă categorie de caracteristici de interes artistic privesc gama coloristică și concepția decorativă care dau originalitate și valoare estetică deosebită scoarțelor de aici. Se pot aminti în acest sens dimensiunile mari ale scoarțelor (4—5 m, lungime cu lățimea variînd între 0,90—1,50 m) comparativ cu alte zone (Maramureș, Banat). Dimensiunile mari ale scoarțelor sînt legate direct de proporțiile și dimensiunile încăperilor. Trebuie menționată ca o caracteristică de bază a scoarței moldovenești, faptul că în mai multe exemplare se poate surprinde etapa de trecere de la lăicer.

Sîntem de fapt în fața celui dintîi tip de scoarță, cel arhaic, local. Al doilea tip de scoarță, caracterizată prin mai multe chenare, reprezintă o transpunere locală a concepției covoarelor orientale. Sub raportul cromatic și al concepției ornamentale, scoarța din Moldova prezintă, de asemenea, unele note particulare.

Arborele vieții sub diferite variante cu adînci sensuri simbolice constituie motivul principal. Modul în care este tratat, stilizarea lui pînă la schematizare, constituie originalitatea scoarțelor moldovenești atît de bogat ilustrată prin exemplare aflate în colecția Muzeului județean Botoșani.

Motivul solar care constituie cel mai frecvent și cel mai vechi ornament al artei de pe teritoriul țării noastre încă din preistorie, este frecvent folosit în ornamentica artei moldovenești.

Coloritul vegetal se înscrie pe aceeași linie de păstrare a tradiției

care dă un caracter aparte scoarțelor și lăicelor. Folosirea plantelor pentru vopsire este un procedeu foarte vechi, particular Evului mediu, transmis lumii țărănești. El se întâlnește pretutindeni la noi. Particulare Moldovei ¹⁴⁾ sînt anumite nuanțe obținute prin coloritul vegetal (brunul, verdele și galbenul).

Bogăția zonei Botoșanilor în lăicere și scoarțe, diversitatea ornamentală și compozițională a acestora, calitățile remarcabile ale coloritului, ne-au determinat să constituim colecția Muzeului județean Botoșani, (începînd din anul 1968) încercînd să subliniem și cîteva dintre cele mai interesante trăsături particulare ale acestor țesături. Aceste trăsături esențiale se regăsesc în colecția de scoarțe prezentate în lucrarea de față, fapt care ne îndreptățește să considerăm că scoarța din zona Botoșanilor este una dintre cele mai reprezentative pentru arta populară românească de la est de Carpați.

II

CATEGORIILE DE LĂICERE ȘI SCOARȚE

Pentru a putea înțelege evoluția scoarței botoșănene, trebuie să începem cu prezentarea lăicerului, cea dintîi formă, arhaică, simplă ca tehnică și concepție decorativă, care stă la baza evoluției scoarței propriu-zise.

LĂICERUL este țesătura cu o lungime variînd între 8—10 m, și o lățime variînd între 0,70—0,90 m. Prin proporțiile și ornamentele lui, lăicerul este forma cea mai veche de țesătură de interior întîlnită în meșteșugul casnic textil. Formatul atît de particular lăicerului este determinat de două împrejurări principale care l-au generat sub raport funcțional și tehnic. Inițial lăicerul a fost destinat să acopere lavițele lungi și înguste, care înconjurau camera, fiind pus uneori și pe perete. Păretarul, care este din aceeași familie ca și lăicerul, era folosit, așa cum îl arată numele, pentru acoperirea păreților de jur împrejurul camerei. Ambele țesături trebuie să înconjoare camera.

Sub raport tehnic, posibilitățile de țesut pe care le oferea războiul țărănesc, au determinat îngustimea acestei țesături (0,70—0,90 m). În decursul vremii, cînd funcția inițială a lăicerului se pierde, asistăm în zona cercetată la o transformare foarte interesantă. Păretarul rămîne la locul lui, iar lăicerul se ridică deasupra păretarului, de data aceasta cu rol mai mult decorativ decît practic, contribuind la îmbogățirea coloristică a interiorului.

În dorința de a-și împodobi cât mai frumos casa, cu o țesătură care prin lățimea ei să acopere o suprafață mai mare a pereților, avînd o ornamentică mai bogată decît a lăicerului, se ajunge la *scoarță*, care inițial a fost compusă din două foi de lăicer unite la mijloc prin cusătură. Acesta este forma intermediară între lăicer și *scoarță*. Prin perfecționarea tehnicii și introducerea spetei late de 1 m — 1,30 m, s-a ajuns la *scoarța* realizată dintr-o singură foaie, ale cărei lungimi variază între 3—4 și 5 m.

III

TEHNICĂ ȘI MATERIAL

Materialul folosit pentru *scoarțe* este lina fină, dat fiind faptul că în zona Botoșanilor agricultura și creșterea vitelor au constituit ocupațiile de bază ale locuitorilor. Alături de animale mari (boi, cai) s-au crescut oi, atît în gospodăriile țărănești cît și la curțile marilor proprietari, pe moșiile cărora se aflau turme mari de oi, ¹⁵⁾ de rasă țigaie și merinos. ¹⁶⁾ Pentru a rezista climei aspre specifică nordului Moldovei, se creeau condiții speciale. ¹⁷⁾ Așa se explică faptul că marea majoritate a *scoarțelor* erau confecționate din lînă fină, fiind foarte ușoare, deși aveau dimensiuni mari. Pînă în secolul al XX-lea, atît urzeala cît și băteala erau din lînă (pentru urzeală se folosea *părul*, care prezenta anumite calități ; era rezistent, elastic, se putea toarce cu ușuriță). Se acorda mare atenție urzelii, care este scheletul oricărei țesături. Băteala era din *canură*, lînă moale care se torcea mai gros, nerăsucit, și se vopsea cu ușurință. De la începutul secolului al XX-lea, urzeala din lînă a fost înlocuită adeseori cu urzeală din cinepă și rareori cu urzeală de bumbac.

Operații de prelucrare a lînii

Oile se tund către sfîrșitul lunii mai și începutul lunii iunie. În verile mai friguroase, operațiunea aceasta durează chiar pînă la mijlocul lunii iunie. La 1 mai oile sînt duse la imaș, fiind despărțite de miei care sînt înțărcați. Pînă la 15—20 iunie se aduc și mieii la imaș. Oile fiind tunse, aceștia nu-și mai recunosc mamele. Oile se tund cînd se formează *paiul*.¹⁸⁾ Prin *pai* se înțelege un strat scurt (circa 3 cm) de lînă care se află imediat lîngă pielea oii. Acesta crește în continuare

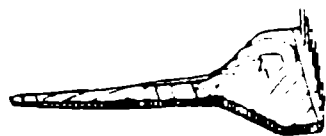


Fig. 1. Pieptene pentru tras lina



Fig. 2. Fușalău pentru scărmanatul lina



Fig. 3. Furca de tors

după ce oia este tunsă, constituind viitoarea lina. La tuns se lasă *paiul* ca o măsură de protecție împotriva ploilor și răcelii. Pentru tuns se folosesc foarfece mari. La început se tunde lina de pe pulpe, coadă și picioarele din spate, apoi de pe burtă, spate și cap. Urmează spălatul lina. În apă caldă lina se moaie timp de 5—6 ore sau mai mult, într-o balie sau covată de lemn. Se spală în mai multe ape fierbinți, pentru a se îndepărta toate impuritățile, în special *usucul* — grăsimea. După spălare urmează clătirea cu apă rece pînă cînd apa rămîne albă, limpede, semn că lina s-a curățat foarte bine. Se usucă întinzîndu-se pe frînghie pe gard sau chiar pe prispă. După uscare, lina este *scărmanată* cu mîna, operație prin care firele de lina sînt descilcite. La scărmanat se aleg diferite calități de lina. Lina lungă, părăsă, aspră se separă de lina moale și mai scurtă, pregătindu-se pentru prelucrare, operație care începe cu *pieptănatul*. La *pieptănat* se separă firele lungi și aspre, *părul*, de lina scurtă și moale — *canura*. Pentru *pieptănat* se folosesc doi piepteni. Aceștia sînt alcătuiți dintr-o bucată de lemn, *coada pieptănelui* sau *mănușa*, în care sînt fixate două rînduri de dinți de fier. De multe ori pieptenii sînt încrustați cu motive geometrice (fig. 1). Lina scărmanată se dă prin primul pieptene. Cu cel de al doilea se *piaptăna* pînă cînd o parte din lina trece și pe acesta aproape în mod egal. Cu mîna se trag încet firele lungi, care seamănă „cu o barbă de moșneag.”¹⁹⁾ Acesta este *părul*. 1) El poate fi tors fin, cu ușurință. 2) În piepteni rămîne *canura* — lina moale, scurtă. 3) Șuvițele de păr sînt așezate la un loc formînd *caierul*. 4) Ea poate fi scărmanată cu mîna în continuare, din pieptene, dar de cele mai multe ori se dă prin *fușălăi* (fig. 2). *Fușălăii* sînt alcătuiți dintr-o bucată de scîndură pătrată, de care este prinsă *coada* sau *minerul*. Pe această scîndură este fixată o bucată de piele ce susține niște dinți îndoiiți, mobili. Lina este scărmanată între cei doi *fușălăi* în așa fel încît dispar *dupurelele* — ghemotoacele de lina bătucită. *Canura* astfel scărmanată este pusă în *caiere* și pregătită pentru tors. La tors se folosește *furca* și *fusul*. Furca de tors din zonă este simplă de cele mai multe ori. Ea are încrustate rareori sub *gămălie* ornamente geometrice (fig. 3). În zona Botoșanilor s-a folosit într-o măsură mai redusă și mașina de tors. *Părul* se toarce fin, subțire, răsucit bine. *Canura* se toarce mai gros, mai puțin răsucit. Pentru răsucit se folosește *druga*. Aceasta este formată dintr-un ax ce are la un capăt o roată de lemn cu un diametru ce variază între 7-12 cm. (fig. 4). Firele răsucite dacă urmează să fie vopsite se dau pe *rășchitor*. Acesta este format dintr-o nuia mai groasă terminată la un capăt cu două *crăcane* și la celălalt cu *coarne* (fig. 5). Firul este trecut peste *crăcană* și peste *coarne* în așa fel încît să formeze o întrețiere numită *cruce*, în scopul de a nu se încilci firele. În felul acesta tortul este pregătit pentru vopsit.

Vopsitul

La valoarea lăicerelor și scoarțelor de Botoșani, contribuie în mare măsură coloritul potolit, în nuanțe calde, bine armonizate, rezultat al vopsitului cu coloranți vegetali menținut în Moldova mai multă vreme decît în alte zone ale țării, unde a fost înlocuit cu coloranți chimici, încă de la mijlocul secolului trecut. Aici s-au folosit mai multe plante, uneori în combinații iscusite obținîndu-se nuanțe specifice oarecum Moldovei ; brunul închis spre cafeniu, asociat cu verde măsliniu și cu galben în diferite tonalități nuanțate în mod deosebit în vocabularul local. Astfel, tonurile de galben sînt denumite ; galben albineț, galben închis, gălbiniu, gălbior, galben spălăcit, galben roșietic, galben pătat, undelemniu, alămîie, etc. Verdele la rîndul lui are o serie de tonalități ; verde închis, verde deschis, *broțiciu*, *curechiu*. Mai rar față de celelalte culori se folosește în Moldova roșul, care atunci cînd apare are nuanțe stinse de *vișiniu* și *sfecliu*. Albastrul este culoarea care apare la fel de rar ca și culoarea roșie, desigur și datorită faptului că aceste două culori se obțineau prin procedee mai grele, se extrăgeau din plante orientale, mai rar adaptate țării noastre. În sate toate femeile știau să vopsească singure, vopsitul realizîndu-se în cadrul gospodăriei. Pentru obținerea diferitelor culori se cerea pricepere, migală și cunoștințe botanice legate de proprietățile unor plante și arbori. Plantele se culegeau în anumite anotimpuri, în anumite perioade de dezvoltare. De la unele plante se folosea rădăcina (ștevia). De la arbori și arbuști se lua fie scoarța (arin, stejar, prun, etc.), fie floarea (tei, soc, salcim etc.), fie fructul (boz, nuc etc.), fie frunza (nuc, drobiță etc.). Aceste cunoștințe se transmiteau din generație în generație. Se foloseau procedee, uneori mai simple, alteori mai complicate, în funcție de nuanța ce urma să se dea materialului vopsit. Toate informațiile primite în urma cercetărilor pe teren, duc la concluzia că există un sistem general de vopsire care consta în culegerea frunzelor, florilor și fructelor, a coajei de copac, uscarea și fierberea acestora, obținerea zeurilor, introducerea tortului în aceste soluții și fixarea culorii prin diferite procedee.

Ca mordanți se foloseau, în zona cercetată, piatra acră ²⁰⁾, calaicanul ²¹⁾ și borșul ²²⁾.

Aceste procedee erau însoțite de credințe : „zeama de colorat se face cu apă neîncepută, adusă dis-de-dimineată de la fîntină” ²³⁾, „nu se vorbește de mort atît timp cît se vopsește, că moare culorul” ²⁴⁾, „în spre sărbători nu se vopsește că nu iese culorul” ²⁵⁾.

Culoarea neagră se obține din : coajă de arin (*alnus glutinosa*) ²⁶⁾ coajă de stejar (*quercus robur*) ²⁷⁾, coajă de nucă verde (*pulsatilla montana*) ²⁸⁾, coajă de arțar (*acer campestre*) ²⁹⁾, coajă de gladiș (*acer tataricum*) ³⁰⁾, sovîrf (*origanum vulgare*). ³¹⁾ Culoarea cafenie



Fig. 4. Druga pentru răsucit



Fig. 5. Rășchitor

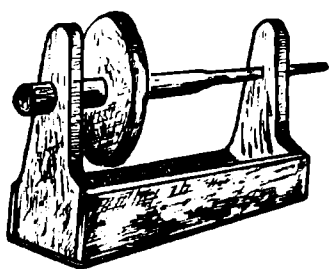


Fig. 6. Letca pentru făcut țevi

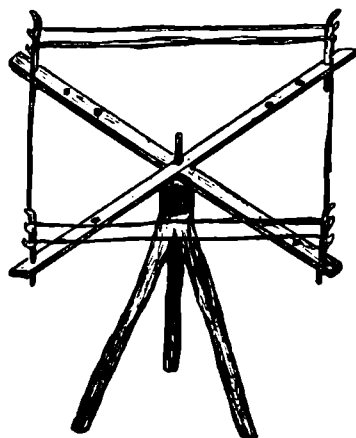


Fig. 7. Virtelniță

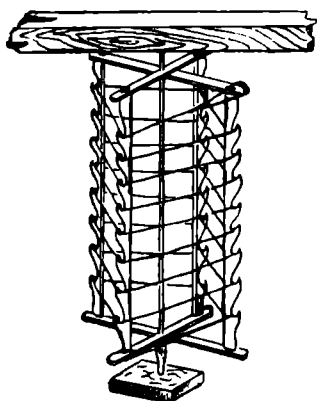


Fig. 8. Urzitor rotund

spre brun se obținea din : coajă de nucă (*juglans regia*) ³²), frunză de nucă, gutui (*xydonia oblonga*) ³³). Culoarea cea mai des întâlnită în cromatica zonei, este culoarea galbenă care se obține din coji de ceapă (*allium cepa*) ³⁴), floare de tei (*tillia platyphyllos*) ³⁵), laptele ciinelui (*borago officinalis*) ³⁶), drobiță (*genista tinctoria*) ³⁷) coajă de pădureț (*pirus malus*) ³⁸), pojarniță (*hypericum perforatum*) ³⁹), floare de soc (*sambucum nigra*) ⁴⁰), rădăcină de stevie (*rumes patientia*) ⁴¹), joldeală (amestec de urzică cu flori de salcîm) ⁴²). Culoarea verde cu nuanțele respective se obținea din frunze de nuci (*juglans regia*), dediță (*anemone pulsatilla*) ⁴³), Culoarea roșie se obține din frunză de pădureț (*pirus malus*) ⁴⁴) și frunză de sovirf (*origanum vulgare*), coaja de perj (*prunus domestica*) ⁴⁵). Pentru obținerea culorii albastre, cițiva informatori au indicat bozul (*sambucus ebrulus*) ⁴⁶), fără prea multă certitudine, iar alții au indicat stînjenele (*iris florentina*) ⁴⁷).

Nuanțarea culorilor este în funcție de concentrația colorantului și de amestecul mai multor coloranți.

În urma cercetării de teren, s-a putut observa că în general procedeele de obținere a culorilor din plante, s-au uitat în mare parte. În raport cu lucrarea lui Tudor Pamfile „Cromatica poporului român” (publicată în 1914) procedeele culese din zona Botoșanilor se mai păstrează pînă astăzi, în unele sate mai izolate (Oneaga, Coșula, Joldești etc.). Astăzi se obțin în special nuanțele de galben și cafeniu. Coloranții vegetali au fost înlocuiți cu cei sintetici. Chiar dacă gama cromatică a țesuturilor s-a îmbogățit aparent, culorile au devenit mult mai uniforme, puternice, producînd chiar discordanțe, față de cele vegetale, pastelate, calde și cu variații remarcabile în cadrul aceleiași nuanțe.

Pregătirea firelor pentru țesut

Pentru realizarea țesăturii propriu-zise care constă în încrucișarea a două grupe de fire — urzeală și băteală — sînt necesare o serie de operațiuni prealabile care constau în înfășurarea firelor pe mosoare sau gheme, *urzitul*, *învelitul urzelii* și *neveditul*.

Tortul trebuie depănat pe mosoare. În acest scop se folosește *letca* care este alcătuită dintr-un suport de lemn în care se fixează o bucată de lemn verticală ce susține o vergea de fier cu o roată (fig. 6). Pe vergea se introduc mosoarele (mosorul). Prin acționarea roții cu mîna se învîrte vergeaua și odată cu ea mosorul care trage încet firul de pe *virtelniță*. *Virtelnița* este alcătuită dintr-un suport de lemn *scaun*, în care este fixat un țaruș vertical *fus*, *pop*, — ce poartă două bucăți de lemn prinse în diagonală, *aripi*. La capătul aripelor se află cite o scîndurică crestată pe margine, *fofeză* care are rolul să susțină firele depănate pe *virtelniță* (fig. 7).

Urmează *urzitul* care constă în înșiruirea firelor de lână, păr sau cîne-pă, pe o distanță care corespunde lungimii viitoare țesături. Femeia care urzește trebuie să aibă grijă ca firele să se încrucișeze formînd *crucea* la un capăt, iar la celălalt capăt *piciorul*. Pentru urzit bătrînele foloseau parii de la gard, cuie bătute în peretele casei, cuie bătute în laiță sau chiar colții grapei „pe grapă merge pînă la 10 coți”⁴⁸⁾. În aceste cazuri cele două fire trase de pe gheme sau mosoare, trecute prin orificiul făcut într-o coadă de lingură sau lopățică de lemn, sînt încrucișate după cuie sau pari. Femeia care urzește trebuie să se deplaseze de la un capăt la celalt al urzitorului. Către sfîrșitul secolului al XIX-lea întîlnim un alt procedeu. Este vorba de folosirea urzitorului *rotund* (fig. 8). Acesta este format dintr-un sul de lemn *fus*, *vergea*, *inimă* care are fixat un capăt în grindă și celălalt într-un suport de lemn *scaun*. Pe *fus* sînt fixate două *chingi* sau *stinghii* încrucișate, în partea de sus, și două în partea de jos a urzitorului, fiind paralele între ele. Aceste *stinghii* susțin *razele* (scînduri crestate în exterior) pe care se înșiruie firele ce se răsucesc în jurul lor și sînt trase de pe mosoare, avînd grijă să se formeze și de astă dată *crucea* și *piciorul* urzelii. Mosoarele sînt puse de cele mai multe ori în *alergătoare* care este un instrument ce constă dintr-un dreptunghi de scîndurele, ce are fixat un suport pentru a sta în poziție aplecată (fig. 9). Între laturile paralele ale *alergătoare* se fixează sirme sau ațe care susțin mosoarele. Acest instrument a fost folosit încă din timpuri îndepărtate în țările din sud-estul Europei⁴⁹⁾ Urmează *învelitul* urzelii (*pînzei*) pe sulul din spate al războiului de țesut orizontal, stativ. Alături de sul se află *nodorarul* (un băț legat în imediata apropiere a sulului).

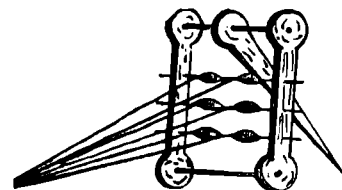


Fig. 9. Alergătoare

Pentru *învelit* deasupra stativelor se fixează un băț de care se leagă spata. La această operație lucrează două femei. Una așezată în fața spetei dă celeilalte de după spată fire din tortul urzit care are marcată *crucea* prin două vergele — *fuștei*. Firele sînt trecute prin spată cu ajutorul unui cuțit. Se desprinde spata cu firele date prin ea. Se introduce *nodorarul* printre fire și încet se învîrtie sulul din spate pînă cînd *nodorarul* ajunge lîngă sul. Urzeala este așezată pe sul și *nodorar*. În partea din față a stativelor se trece urzeala provizoriu după un alt sul. În felul acesta se întind bine firele de urzeală. Una dintre femei rulează sulul din spate, cea de a doua ține de capătul urzelii, pînă cînd se învelește toată urzeala pe sul. Se scoate spata, se taie urzeala la capete legîndu-se în *păpușele* — legături mici făcute ca firele să nu se încâlcească. Sulul din spate cu urzeala se pune deasupra stativelor, lîngă el fiind fixate ițele și spata. Urmează *neveditul* cînd firele de urzeală sînt repartizate prin ițe. După ce sînt trecute prin ițe, firele sînt introduse prin spată. Sulul din spate este fixat la locul lui, iar în față firele de urzeală se leagă de un băț

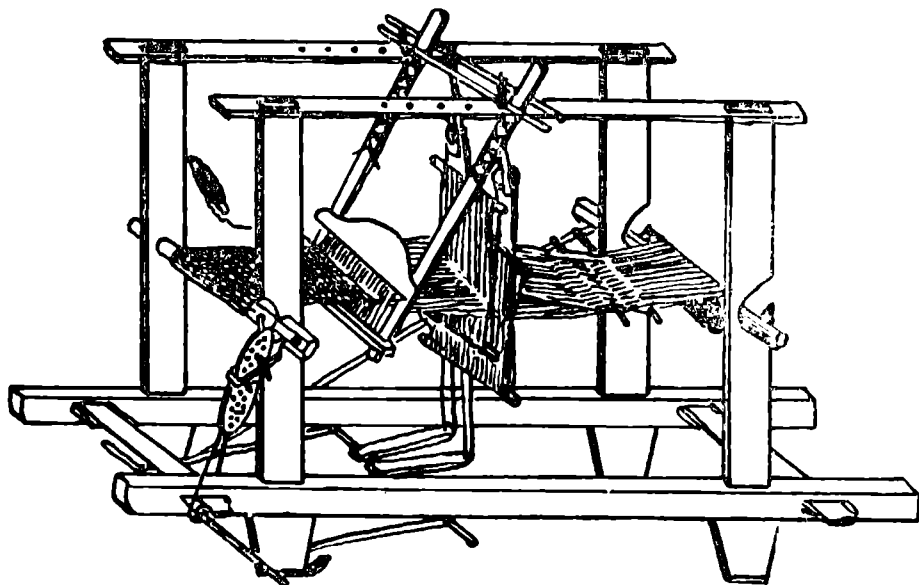


Fig. 10. Stative

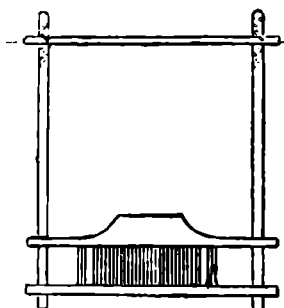


Fig. 11. Vatale

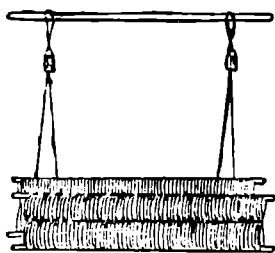


Fig. 12. Fixarea itelor

situat lângă sulul din față. Această operațiune se numește „a lega gura pînzei”. Se pun apoi *scripeții* și *tălpigii* în raport cu numărul itelor.

Tipul de război cunoscut în gospodăria țărănească din zona Botoșanilor a fost cel orizontal, denumit local *stative* și mai rar *tiară* (fig. 10). *Stativele* sînt compuse din două bucăți de lemn cioplite, *butuci*, unite la capete prin două *chingi*, sprijinite pe patru *picioare*. În Moldova aceste picioare susțin cele două suluri; *sulul dinainte* și *sulul dinapoi*. Pe sulul dinainte se înfășoară pînza țesută, iar pe celălalt este înfășurată urzeala.

Vatalele sînt fixate pe un băț așezat deasupra stativelor, pe cele două chingi care unesc *picioarele sulului*. Ele sînt compuse din; bățul vătaleur (de care sînt prinse vatalele), două brațe de lemn care sînt susținute de brațul vataleur prin două cuie de lemn, *vatala de sus*, *vatala de jos*, iar între ele este încadrată *spata* (fig. 11). De un alt băț sînt fixate itele prin *scripeți* cu *fuscei* și *cocleți* (fig. 12). Pentru a schimba itele, acestea au legate în partea inferioară doi sau patru *tălpigi* (scîndurele ce au forma tălpilor). Cu *suveica* se introduc firele de băteală între firele de urzeală. Ea este compusă dintr-un lemn cioplit (fig. 13) în care este introdusă o țevă — *țegie* — din trestie — pe care s-a înfășurat firul de băteală. Țeava (*țegia*) este ținută în suveică de un bețisor — *lemnus*. Cînd țesătura vrea să întindă urzeala, sau la nevoie să-i dea drumul, se folosește un băț lung numit *slobozitor*. Acesta are un capăt introdus în sulul dinapoi, iar celălalt este fixat pe pămînt. Sulul dinainte este strîns cu ajutorul *zăvorului*

(o bucată de lemn dreptunghiular cu o deschizătură pe mijloc). Prin aceasta se introduce o scîndurică cu mai multe găuri — *lopățică*. Cu un cui de lemn introdus în găurile de la lopățică este fixat sulul (fig. 14). Războiul vertical s-a folosit în zonă începînd din secolul al XIX-lea, la curțile marilor proprietari ⁵⁰⁾ și în atelierul de la mănăstirea Agafton. De cîțiva ani se întilnește și în casele țărănești, fiind considerat mai practic pentru că nu ocupă mult loc în casă.

Tehnica țesutului lăicelor și scoarțelor

Lăicerele și scoarțele se țeseau iarna, în postul mare, („la Paști nici o femeie harnică nu mai avea stative în casă.” ⁵¹⁾)

Scoarțele erau țesute în două ițe, iar lăicerele se puteau țese în două și patru ițe. Sistemul cel mai simplu de țesut, în două ițe, s-a complicat prin *alesătură*, care oferă posibilități mai mari de ornamentație. Prin *alesătură* se înțelege introducerea cu mîna a unui fir colorat diferit de cel al fondului, printre firele de urzeală, urmărind un anumit motiv care se formează din acest fir spre deosebire de dunga sau *vristele* care se realizează cu *suveica* și se întinde de la o margine la alta a țesăturii. Motivul de *alesătură* este izolat, și poate fi distanțat pe suprafața fondului sau poate fi îmbinat cu alte motive. Motivul ales se compune dintr-o unitate numită punct (rezultat din încrucișarea unui anumit număr de fire de urzeală și băteală). Țesătura prin *alesătură* se realizează prin trei sisteme :

Țesătură în găurele e cea în care porțiunile colorate diferite nu sînt legate între ele. Între suprafețele colorate, apar spații datorită faptului că firul de băteală, ajungînd la motivul alăturat, se introduce, nefăcîndu-se legătura între cele două motive sau suprafețe colorate diferite. Acest sistem se numește și *Karamaniu* pentru că își trage originea din sistemul covoarelor orientale din acea zonă. În colecția muzeului, scoarțele cu o vechime de peste 70 de ani sînt alese în acest sistem. Această tehnică impune geometrizarea motivului ornamental în unghiuri drepte. Ea a fost folosită frecvent la țesutul scoarțelor pînă către sfîrșitul secolului al XIX-lea. Astăzi se alege foarte rar în acest sistem.

A doua tehnică este aceea a țesăturii *legate* — *ales legat* în termeni locali. În acest caz, suprafețele de culoare diversă sînt unite între ele prin încrucișarea alternativă a firelor de băteală. Aceste sisteme sînt frecvent folosite astăzi la țesăturile din zonă. În cazuri mai rare, firele de băteală colorate divers se încrucișează trecînd pe firul de urzeală dintre ele, țesătura avînd în cazul acesta o singură față. În colecția muzeului există doar două — trei scoarțe cu acest sistem de *alesătură*. Tehnica aceasta este părăsită din considerentul arătat și este propusă a fi cea mai veche.

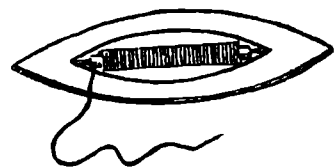


Fig. 13. Suveică

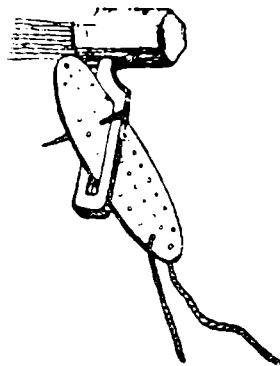


Fig. 14. Capătul slobozitorului și zăvorul

A treia tehnică cunoscută de multă vreme este tehnica *țesăturii prin și peste fire*. În această tehnică se lucrau păretarele în *bolduri* ⁵²⁾, țesături cu o vechime de circa 70—80 de ani. Tot în tehnica amintită se lucrau și lăicerele cu *ridicături*. ⁵³⁾

IV

COMPOZIȚIA ȘI CONCEPȚIA ORNAMENTALĂ

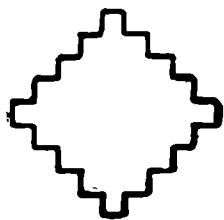


Fig. 15—25. Rombul „roa- ta” „floarea cea mare”, „floarea închisă”, „floarea încheiată” în diferite variante

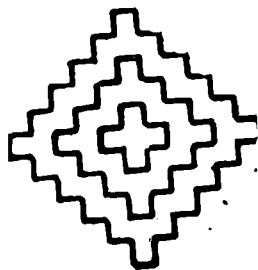


Fig. 16

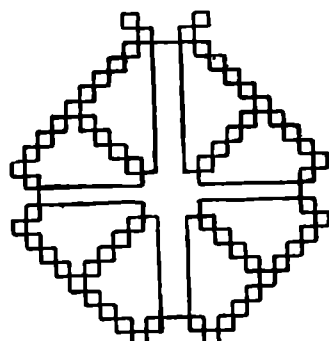


Fig. 17

Cercetînd cele peste o sută lăicere și scoarțe din colecția muzeului și alte piese aflate pe teren, precum și în alte colecții, se poate urmări evoluția interesantă a gândirii ornamentale începînd cu linia ca element primar și ajungînd pînă la compoziția decorativă mai complicată, care se desfășoară mai ales pe scoarțe, corespunzînd și cu cristalizarea acestei piese de interior, ca un obiect de sine stătător. În compoziția ornamentală a lăicelor și scoarțelor deosebim două elemente : țesătura de fond realizată dintr-o singură culoare (de obicei mai întunecată dacă motivele sînt mai puțin accentuate și deschisă dacă motivele sînt mai accentuate) și ornamentul care este intercalat în acest fond. Forma primară a ornamentului începe cu simple dungi, care străbat în colorit divers de cel al fondului, suprafața lăicerului de la o margine la alta. Lăicerul reprezintă din plin acest decor inițial în dungi care în zona Botoșanilor sînt denumite *vriste*. Vristele lăicerului sînt realizate prin bătaia suveicii și pot fi într-o singură culoare, repetîndu-se în aceeași lățime, sau pot constitui grupe de vriste alăturate, în colorit divers și în lățime diferită, care se succed la distanțe egale pe întreaga lungime a lăicerului (cat. 1—6, pl. 1, 2). Varietatea în decorul lăicerului este bazată pe modul de grupare al vristelor, pe coloritul acestora și diversitatea de lățime sub care apar în cîmpul țesăturii. Acesta este decorul obișnuit al lăicelor și acest decor constituie temeiul pe care se va amplifica întreaga gamă a motivelor ornamentale mai complicate caracterizînd decorația scoarței. Pe baza materialelor cuprinse în catalogul de față, se poate urmări evoluția de la ornamentica simplă a lăicerului cu vriste pînă la cea a scoarței, trecînd prin diferite faze intermediare. Într-o primă etapă de trecere de la lăicer la scoarță alături de vriste încep să apară și motive alese, dispuse în spații de fond denumit local *scaune*. Aceste motive alese încep cu linii întrerupte cunoscute local sub denumirea de *pui* și *rădicături*, realizate prin alesătură adică introducerea firului de băteală călcînd și ridicînd cite patru sau șase fire de urzeală (cat. 7,

pl. 3, 4). Prin alesătură treptat, se ajunge la motive geometrice mai complicate ca romburi, crucea, steaua, etc. Menționăm că decorul simplu al liniilor întrerupte, urmează același sens cu vristele lăicerului. Caracteristică ornamenticii lăicerului este înșiruirea motivelor într-o repetare ritmică, de la o margine la alta, a țesăturii. În această repetare varietatea rezultă mai ales din coloritul divers al fondului pe care sînt dispuse aceleași categorii de motive. Alteori aceleași motive sînt colorate diferit de la o porțiune la alta. Într-o fază mai evoluată apar noi motive în spațiile denumite scaune. Alesăturile în scaune se îmbogățesc cu timpul cu alte diferite motive mai complicate, marcînd cele două faze cronologice în evoluția lăicerului, cînd intercalate cu motivele liniare apar motivele mai complicate de origine orientală, (pomul vieții, motivul soarelui) de dimensiuni mult mai mari față de primele (cat. 8). În zona cercetată, găsim numeroase lăicere care au alături de vriste, alesături diferite, decorul îmbogățindu-se evident în acest caz.

În etapa următoare de evoluție din modul în care sînt dispuse motivele, constatăm și existența fazei de trecere de la lăicer la scoarță, fază în care concepția decorativă rămîne aceeași repetîndu-se de două ori pe lățimea scoarței. Este de fapt o simplă înădire de-a lungul ei a două lăicere (cat. 9, pl. 5). În această fază scoarța nu are limite, nici chenare, întocmai ca și lăicerul. Următoarea etapă în evoluția scoarțelor este apariția unei țesături dintr-o singură foaie lată de 1 m — 1,30 cu cîmpul acoperit uniform de același motiv geometric care se repetă la infinit fără a fi încadrat într-un chenar, fără a avea un început sau un sfîrșit. În acest caz s-a renunțat la sistemul de ornamentare bazat pe vîrste și alternanțe, pentru a fi înlocuit cu alte motive. În această categorie intră mai multe tipuri de scoarțe care menținînd caracterul geometric prezintă mai multe tipuri de compoziție: compoziția în joc de fond continuu cînd același motiv se repetă pe întreg cîmpul scoarței fără chenar. În cadrul acestui tip compozițional pot fi cuprinse scoarțele în șah (cat. 11, pl. 6), cunoscute în zonă sub numele de scoarțe în oblonițe, scoarțe în păvi, scoarțe în dame (cat. 10—12). Tot în cadrul acestui tip compozițional intră și scoarțele ornamentate în zigzag, unda apei. Local aceste scoarțe sînt cunoscute sub denumirea de scoarțe costîșăți cu rînduri și scoarțe în nouri (cat. 13, 14, pl. 7). În aceeași categorie intră și scoarțele ornamentate în solzi (cat. 15, pl. 8). Aceste scoarțe sînt generalizate în întreaga Moldovă și frecvent întîlnite în zona cercetată (cat. 13, 14). Cu o frecvență remarcabilă apare în întreg cuprinsul zonei și al Moldovei scoarța aleasă în romburi.

Rombul este cunoscut local sub numele de floare mare, floarea cea mare, floare încheiată, floare închisă, roată (cat. 17, pl. 9) (cat. 22, pl.

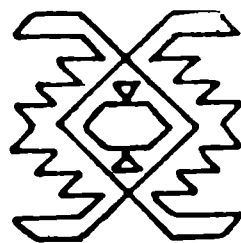


Fig. 18

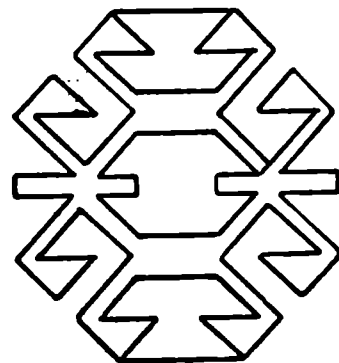


Fig. 19

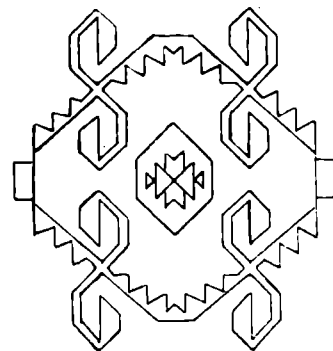


Fig. 20

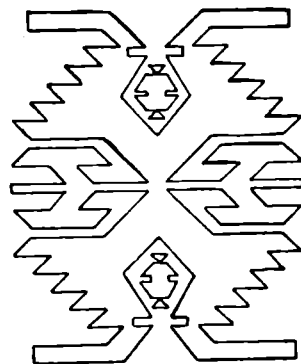


Fig. 21

10). Romburile apar în diferite variante, dispuse independent sau legate între ele, asociate cu alte motive sau prezentate singular (cat. 16—23) (fig. 15—25).

De cele mai multe ori, scoarța în roate înseamnă dispunerea unor romburi de-alungul țesăturii încadrate de jumătăți de romburi. Despre scoarțele acestea I. D. Ștefănescu în lucrarea sa „Arta veche a Maramureșului”⁵⁵) scrie „Scoarțele acestea nu au margini, adică nu sînt limitate prin borduri. Nu sînt «sfîrșite» pe nici o latură. Ochiul urmărește încintat cercetează încadrarea romburilor și are impresia infinitului. Gîndul trece din loc în loc și din treaptă în treaptă, prin figuri de dimensiuni egale, și nu află nicăieri nici piedică, nici încheiere”.

Un alt tip compozițional este cel care se bazează pe diferențierea între motivul ornamental și fondul uniform. În cadrul acestui tip intră scoarțele cele mai des întîlnite în zonă. Este vorba de scoarțele ce au motive izolate, dispuse în rînduri paralele care mai păstrează tradiția lăicerului în ornamentală (cat. 24—27 ; cat. 26, pl. 11, 12 ; cat. 27, pl. 13, 14).

În zona Botoșanilor apare frecvent scoarța cu cîmpul împărțit în pătrate, în fiecare pătrat, înscriindu-se cîte un motiv independent. Ele sînt cunoscute sub denumirea de scoarțe în pătrate (cat 30 .pl. 15, 16). Momentul hotărîtor în cristalizarea tipului de scoarță propriu-zisă este marcat de apariția chenarului, care încadrează cîmpul ornamental al scoarței. În acest caz chenarul dobîndește un rol decorativ față de cîmpul scoarței. Chenarul scoarțelor moldovenești prezintă cîteva particularități demne de semnalat. În general chenarul este deosebit de îngust, redus ca dimensiuni, neînsemnat, în comparație cu scoarțele oltenești. Adeseori există doar pe părțile laterale ale scoarței, capetele fiind marcate prin cîteva dungi transversale față de lungimea scoarței, ce au menirea mai ales de a delimita lungimea scoarței, decît rolul de chenar propriu-zis (cat. 31).

În unele cazuri, cînd chenarul este mai lat, scoarța este țesută în două etape. Întîi se țese cîmpul central al scoarței și pe urmă cele două chenare care sînt cusute pe ambele părți ale scoarței (cat. 32, pl. 17). Alteori cîmpul scoarței este țesut odată cu un singur chenar dispus pe o lungime, iar celălalt chenar longitudinal este țesut separat fiind cusut ulterior de cîmp.

O a treia situație este atunci cînd scoarța este compusă din două foi unite la mijloc prin cusătură, fiecare foaie avînd inițial chenarul ei (cat. 33, pl. 18, 19).

Scoarțele vechi din zona Botoșanilor au chenar simplu (fig. 26—34) cel dublu apare mai ales cîtred începutul secolului al XX-lea. Chenarele se detașează în primul rînd prin colorit. Ele sînt de obicei în nuanțe mai deschise decît acelea ale cîmpului, această diferență cromatică

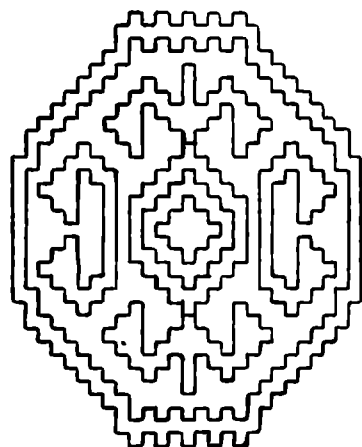


Fig. 22

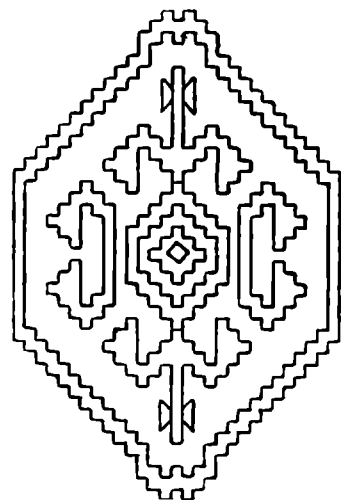


Fig. 23

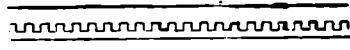


Fig. 26

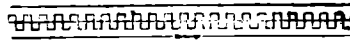


Fig. 27

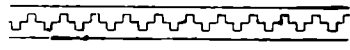


Fig. 28

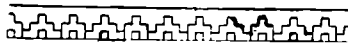


Fig. 29

Fig. 26—34. Chenare simple întîlnite pe scoarțele vechi

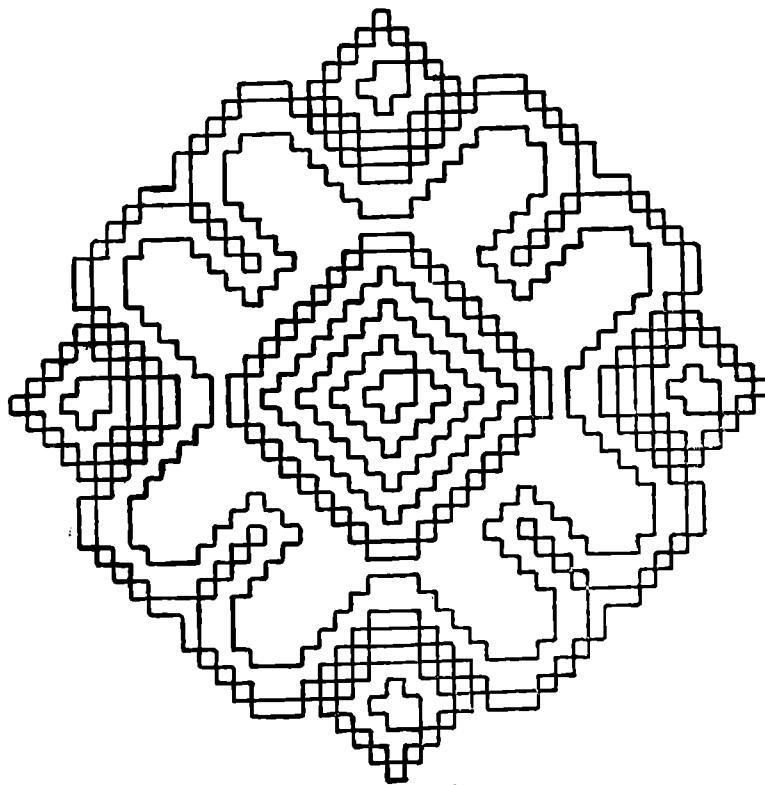


Fig. 24

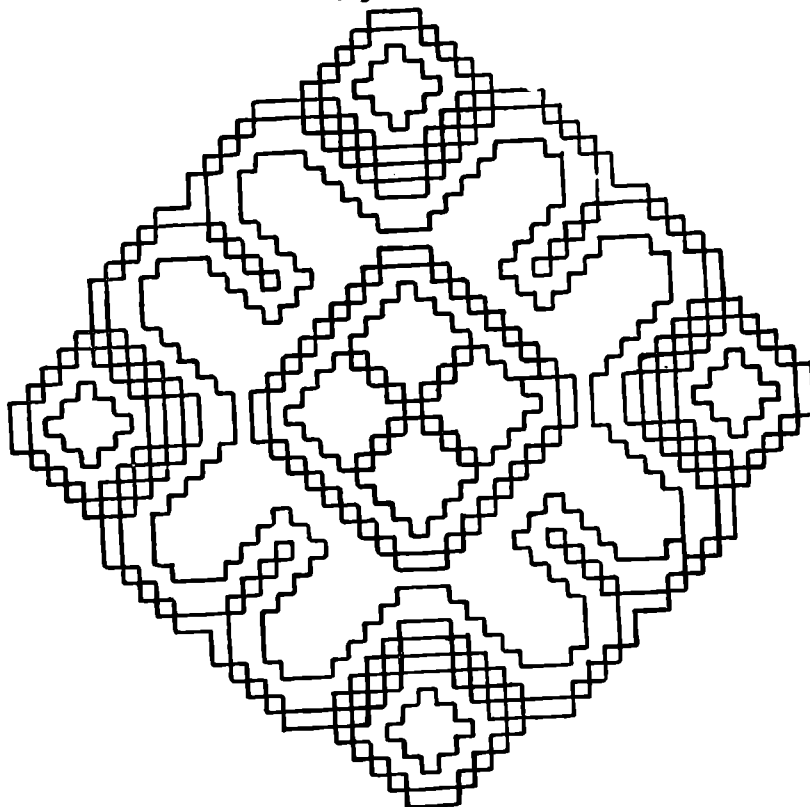


Fig. 25

jucînd un rol important în delimitarea chenarului. Diferențierea între chenar și cîmp este creată și de diferența ornamenticii. Chenarul cel mai simplu se reduce uneori la o linie în zigzag (cat. 34, pl. 20, cat. 35, pl. 21), de culoare diferită sau la motivul *dinți de fierăstrău* (cat. 36, pl. 22). Atunci cînd chenarul este dublu, cel din interior este mai îngust, iar cel din exterior este mai lat, cel dinții fiind o linie *frîntă*, un *vrej* sau un *val*. Chenarul principal, cel exterior, prezintă diverse categorii de motive ; romburi, cruci, asociate cu motive vegetale geometrizate (frunze, flori, pomul vieții în diverse variante) (fig. 35—38). Uneori la variația motivelor se mai adaugă și alternanța unor zone de culori diferite punînd în valoare motivele. În afară de motivele geometrice semnalăm ca o notă caracteristică în ornamentația chenarelor scoarțelor moldovenești frecvența motivului *vrejului* (fig. 39—43), care se leagă de motive similare întîlnite pe chenarele covoarelor orientale. Spre deosebire de scoarțele oltenești, chenarele scoarțelor din Moldova și din zona Botoșanilor, nu preiau decît rareori în ornamentică motive întîlnite și în cîmpul scoarței, în acest caz cu variante deosebite (fig. 44). Analizînd cîmpul ornamental al scoarțelor, constatăm o mai mare varietate în raport cu ornamentica chenarului, cîmpul ocupînd locul principal în concepția unitară a scoarței din Moldova. În acest sens, încercînd o clasificare tipologică a scoarțelor cu chenar, întîlnim în zona studiată trei formule ; într-o primă formulă pe cîmpul scoarței apar dungile amintind direct concepția liniară a ornamenticii lăicerului bazat pe vrîste.

O altă categorie se caracterizează prin motive izolate dispuse simetric pe întreg cîmpul scoarței (fig. 45).

Al treilea grup cuprinde scoarțele cu motiv central în jurul căruia se se grupează și celelalte motive cu rol secundar. Sub raportul caracterului ornamentelor scoarțele se pot clasifica în mai multe categorii : în primul rînd se situează scoarțele cu decor geometric, apoi acelea în care decorul geometric se imbină cu cel floral stilizat și în al treilea rînd, scoarțele dominate de decorul floral imbinat cu cel figural și cele cu decor geometric figural.

Este locul să subliniem faptul că în scoarțele din zona studiată se remarcă dominația motivelor de origine vegetală cu conținut simbolic (arborele vieții, vasul cu flori). Originalitatea acestor piese constă în modul specific de tratare a motivelor amintite, în multitudinea formelor sub care acestea apar în cîmpul ornamental al scoarțelor, în maniera proprie de stilizare, în concepția de organizare strictă a cîmpilor ornamentali în viziunea proprie a creatorilor locali.

Pomul vieții care constituie motivul dominant, ocupă în organizarea cîmpului ornamental al scoarțelor cu decor vegetal de cele

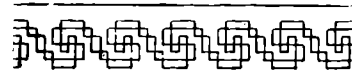


Fig. 30

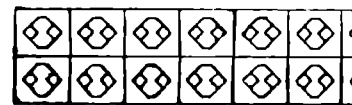


Fig. 31

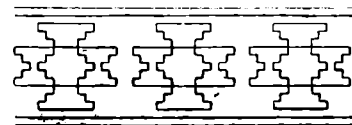


Fig. 32

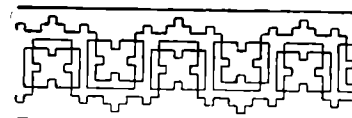


Fig. 33

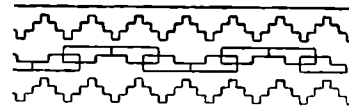


Fig. 34

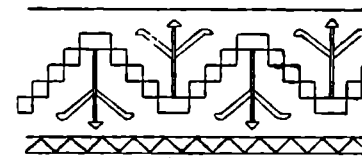


Fig. 35—38. Chenare duble întîlnite pe scoarțe către începutul secolului al XX-lea

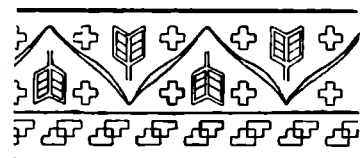


Fig. 36

mai multe ori un loc central, fiind pus în valoare de motivele asociate. Indiferent de modul în care este stilizat, acesta se repetă de mai multe ori pe întreaga lungime a țesăturilor (cat. 37, pl. 24, 25 ; pl. 23) asociat cu alte motive, ca ramuri de flori, flori stilizate sau chiar motive geometrice (cat. 38, pl. 26 ; cat. 39, pl. 27, 29 ; cat. 40 pl. 30, 31 ; cat. 41, pl. 32). În colecție și pe teren nu apar scoarțe în care motivul pomului vieții să fie tratat singular sub forma arborelui monumental care să ocupe întreg câmpul ornamental al țesăturii. Apar de obicei, mai multe exemplare (4—7) și în acest caz, sint de dimensiuni mai reduse, dar de fiecare dată motivul este pus în valoare în întreaga

Fig. 44. Chenar cu ornamentică înrudită cu cea a câmpului scoarței

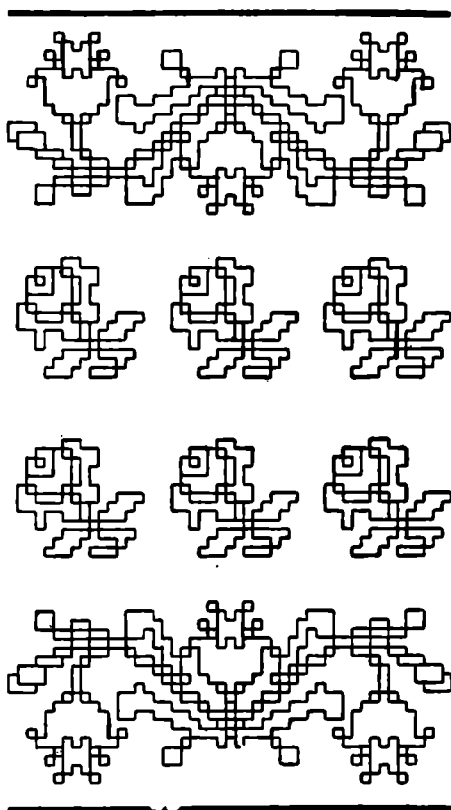
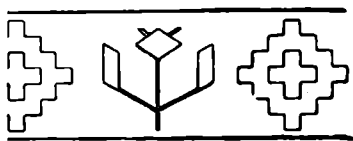


Fig. 45. Scoarță cu motive izolate dispuse simetric pe întreg câmpul ornamental

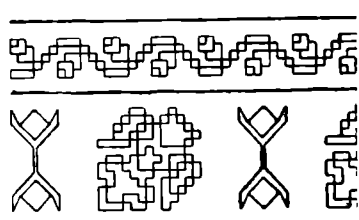


Fig. 37

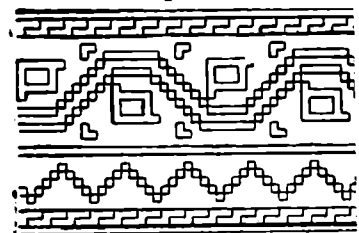


Fig. 38

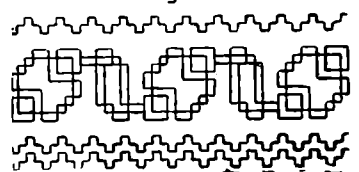


Fig. 39—43. Chenar cu motivul „vrejului” sau curpân

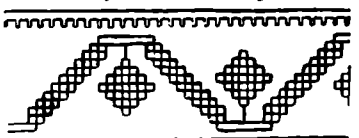


Fig. 40



Fig. 41

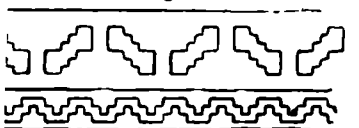


Fig. 42

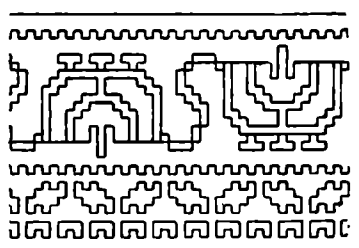


Fig. 43

compoziție prin motivele anexe (romburi sau alte motive de origine caucaziană). Pomul vieții apare cel mai frecvent în zona cercetată sub forma brăduțului (fig. 46, 47) dispus perpendicular pe lungimea scoarței, avînd alternate motive geometrice sau florale. În sudul zonei Botoșanilor acest tip este denumit „scoarță aleasă în mesleț” ⁵⁶⁾ — adică un rînd de brăduți și un rînd de *scaune*. Imaginea pomului vieții se complică adeseori fiind asociată cu păsări sau cu animale în poziție afrontată (cat. 42, 43 pl. 33,34). Alteori păsările și animalele lipsesc, astfel imaginea pomului nu mai corespunde decît în mică măsură, vechilor tipare elenestic și iranian. Se constată transformări și adaptări conform viziunii creatorilor și realităților din zonă. Astfel

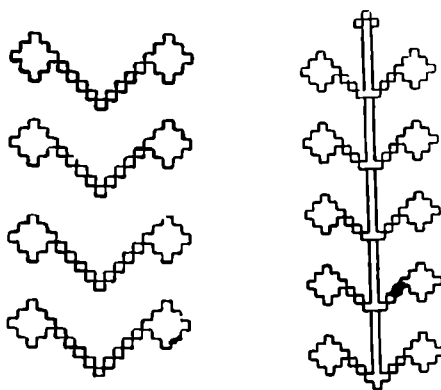


Fig. 46—47 „Brăduțul” — formă a arborelui vieții, întâlnit frecvent pe scoarțele vechi din zonă.

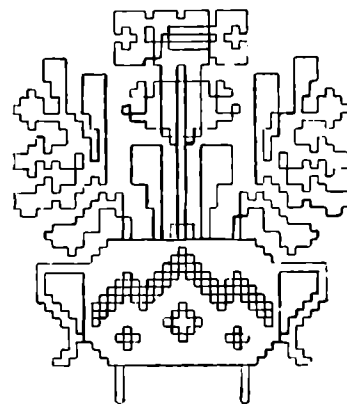


Fig. 48 „Vasul cu flori” de formă barocă

atunci cînd apare în compoziția ornamentală a scoarțelor, pomul vieții în tipar elenestic ⁵⁷⁾. Kantharosul grecesc este înlocuit în unele cazuri cu un vas de ceramică după modelul celor existente în zonă (cat. 44 pl. 40 și 38). O frecvență mai mare o au scoarțele în ornamentica cărora apare arborele vieții în tiparul traco-dacic (pl. 20, pl. 40 ; cat. 45, pl. 41) ⁵⁸⁾ cînd întîlnim pomul vieții sub forma brăduțului — așa cum aminteam anterior.

Cea de a treia variantă a arborelui vieții, tipar iranian ⁵⁹⁾ în care sînt vizibile rădăcinile, iar uneori animale și păsări în poziția afrontată îl păzesc, este întîlnită pe scoarțele din zonă, (cat. 42, pl. 33, cat. 43 pl. 34). Forma cea mai complexă, considerată „forma integrală a arborelui vieții — tipar iranian” ⁶⁰⁾ apare și pe scoarțele moldovenești. În această formă pe ramurile copacului stau de o parte și de alta păsări (cat. 36, pl. 22). Într-un singur caz „forma complexă a arborelui vieții” ⁶¹⁾ tipar iranian o întîlnim pe o scoarță din colecția muzeului.

Varianta helenistică a arborelui vieții „vasul cu flori” ⁶²⁾ este prezentă pe scoarțele din zonă în mai multe variante. Într-o formă mai recentă,

apare vasul cu flori de formă barocă ⁶³) occidentală pătruns mai târziu în arta populară (cat. 42, pl. 33, fig. 48).

Imaginea pomului apare în scoarțele din zonă într-o diversitate uimitoare (fig. 49—61). În prezentarea motivului, în fiecare scoarță se întâlnește o altă concepție de organizare a cîmpului ornamental pornindu-se de la ideea de a pune în valoare aceste motive simbolice, într-o manieră specifică. În acest scop întîlnim modalități diverse de rezolvare a compoziției cîmpului și a chenarului, ajungindu-se în final la realizări remarcabile pe linia stilizării severe a motivelor, a amplasării lor în forme ingenioase în cîmpul țesăturii, a creerii impresiei de echilibru, armonie și rafinament estetic.

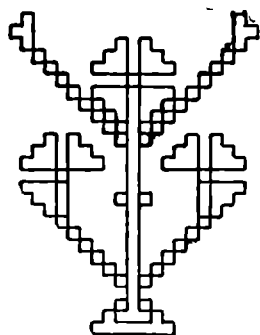


Fig. 53

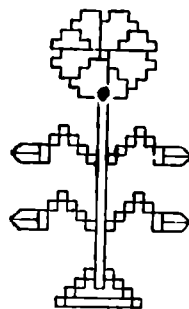


Fig. 54

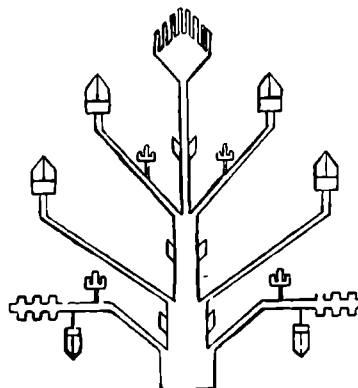


Fig. 55

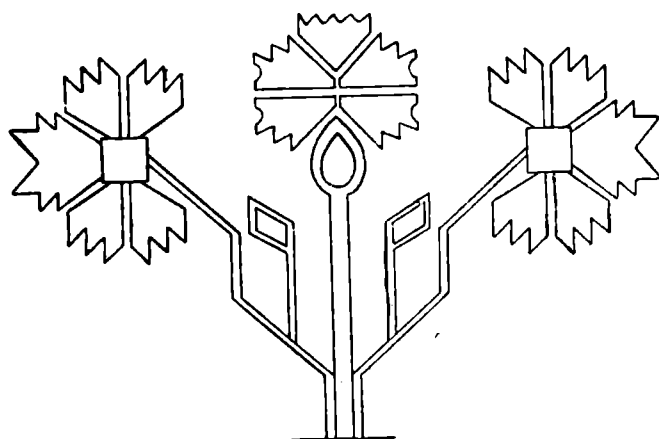


Fig. 56

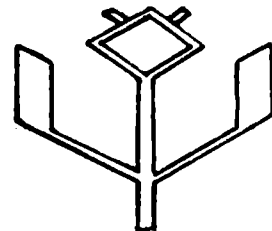


Fig. 49

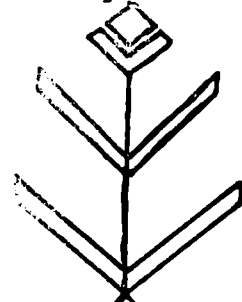


Fig. 50

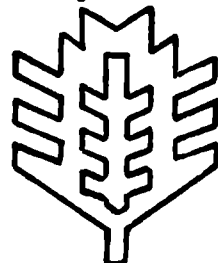


Fig. 51

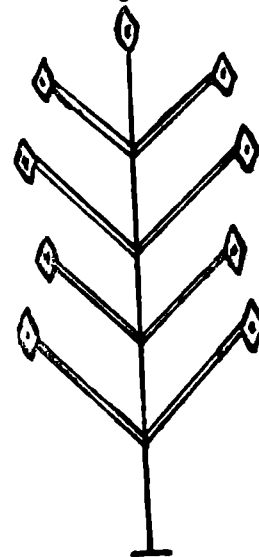


Fig. 52

Fig. 49—61 Variante diferite ale arborelui vieții întîlnite în ornamentica lăicului și scoarțelor

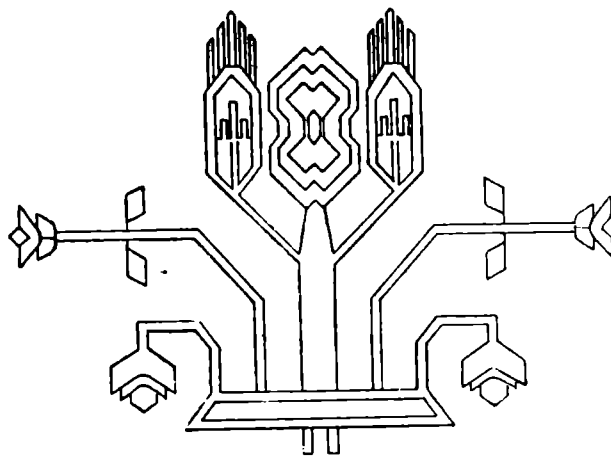


Fig. 57

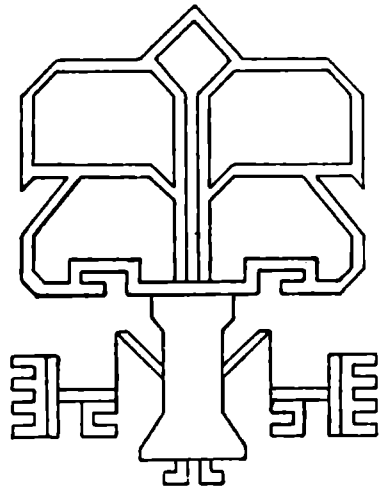


Fig. 58

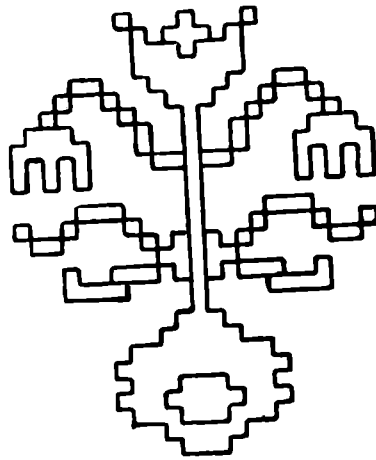


Fig. 59

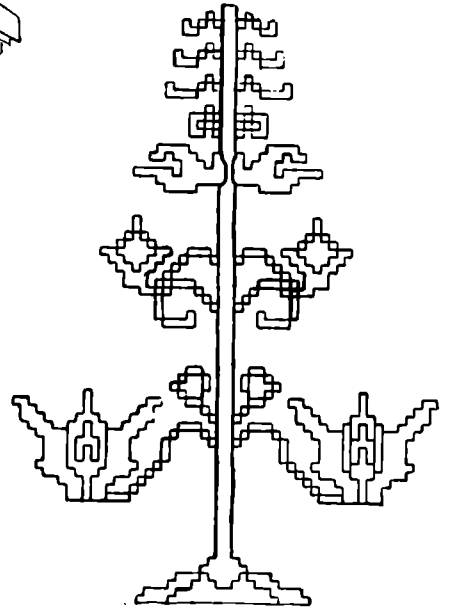


Fig. 60

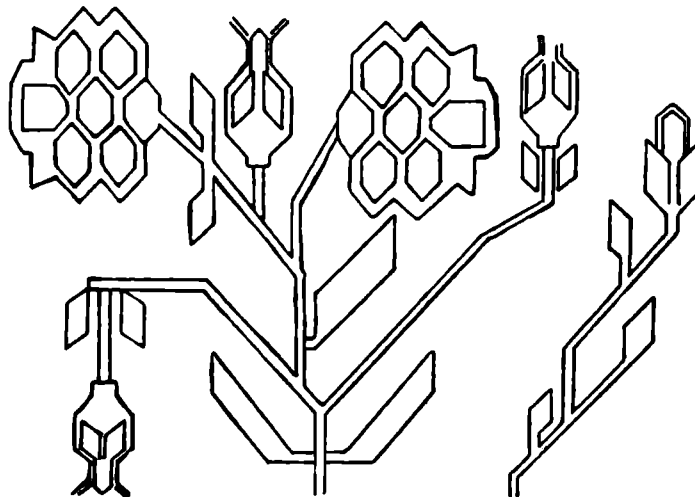


Fig. 61

În categoria scoarțelor de decor vegetal un loc însemnat alături de scoarțele cu pomul vieții și vasul cu flori îl au și scoarțele în cimpul ornamental al cărora apar motive florale stilizate dispuse simetric, sau asimetric într-o ordine riguroasă (cat. 46—52, pl. 43). În acest caz, motivele sînt dispuse aerat, avînd între ele spații largi, în care fondul este folosit astfel încît să pună în valoare motivele care capătă o individualitate proprie, prezentîndu-le izolat, fără artificii supărătoare. O altă categorie des întîlnită în zona cercetată o constituie scoarțele cu decor geometric și vegetal. În cimpul ornamental al acestor scoarțe se întîlnesc motive florale stilizate, dispuse în registre paralele cu motive geometrice (cat. 53, pl. 44). Asocierea acestor motive se realizează cu ușurință, în mod firesc, compoziția păstrînd o notă de claritate, de echilibru și armonie. Din categoria scoarțelor cu decor figural, fac parte scoarțele ce au în compoziția lor ornamentală motive zoomorfe, avimorfe și antropomorfe. Aceste scoarțe au o frecvență mai redusă în zona cercetată.

Dintre motivele avimorfe cel mai adeseori apare pasărea în mai multe variante (cat. 54, pl. 45, cat. 55, pl. 46, fig. 62—70). Păsărea intră de obicei în compoziția scoarțelor cu pomul vieții ocupînd un loc izolat, secundar. În diverse alte variante pasărea apare și în scoarțele cu decorul împărțit în pătrate ocupînd de data aceasta un loc însemnat.

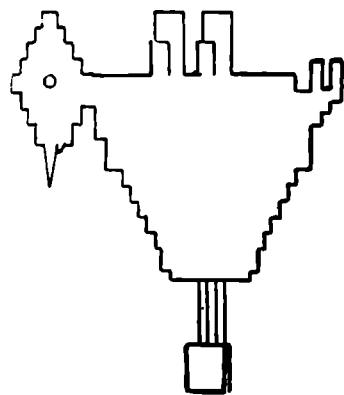


Fig. 62

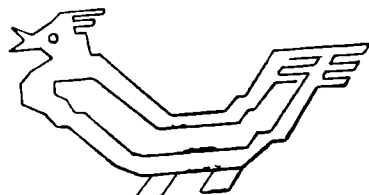


Fig. 63

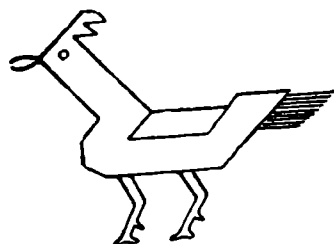


Fig. 64

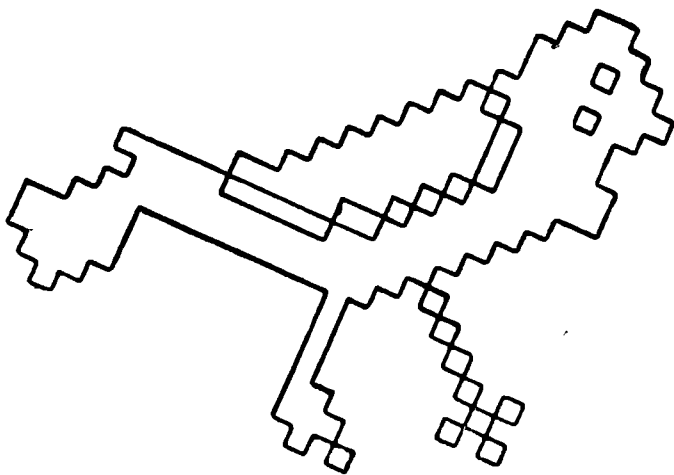


Fig. 66

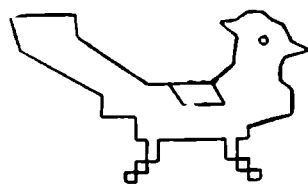


Fig. 65

Fig. 62—70. Motivul „pasărea” în variante deesebite

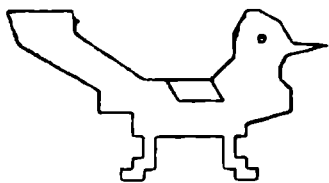


Fig. 68

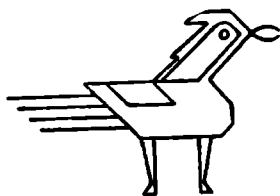


Fig. 69

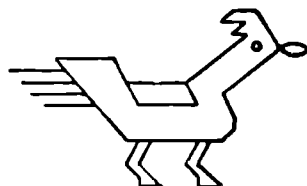


Fig. 70

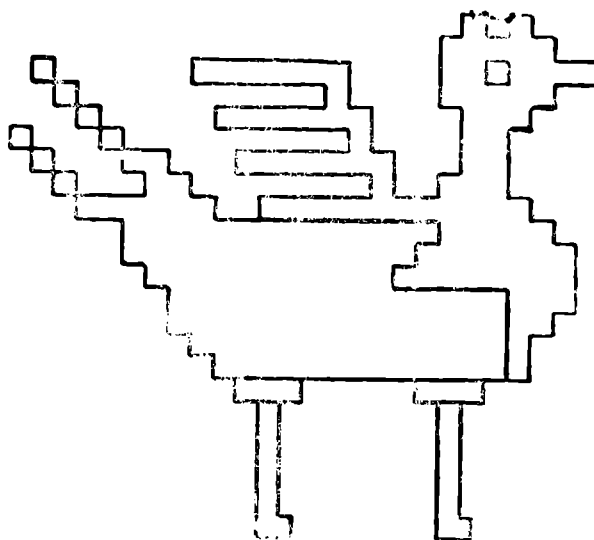


Fig. 67

Într-o scoarță din colecția muzeului (cat. 54, pl. 45) păsările sînt grupate în cîte trei rînduri paralele întrerupte de motive vegetale stilizate. Demn de menționat este faptul că motivul păsării apare în zonă cu o frecvență mai mare decît a celorlalte motive figurale (omul, calul). Variantele în care apare pasărea sînt de o mare diversitate, toate însă la un loc ilustrînd maniera de stilizare proprie moldovenească. Și acest motiv apare în cîmpul ornamental al scoarțelor dispus izolat, singular în registre distincte. Nu se poate recunoaște în prezentarea motivului o anume specie de pasăre ci în general pasărea. Tot în categoria scoarțelor cu decor figural intră și cele ce au în compoziția lor ornamentală motive zoomorfe : cerbul și calul (cat. 56, pl. 47, 48). Mai rară, dar interesantă din punct de vedere compozițional este scoarța pe care apar cinci cerbi stilizați, încadrați în medalioane legate, prezentate în cîmpul central al țesăturii (cat. 56, pl. 47, 48). Calul apare foarte rar în compoziția scoarțelor din zonă. În colecția studiată există două scoarțe cu motivul amintit. Ca o realizare deosebită merită amintit în acest sens scoarța în cîmpul căreia apar în registre paralele cai de dimensiuni reduse, stilizați în așa manieră, încît cu greu se pot recunoaște, dînd impresia inițial că ar fi vorba de căiuții întilniți în obiceiurile de iarnă din zonă (cat. 57, pl. 49, 50 ; fig 71).

Calul apare și într-o altă formulă așa cum o găsim pe scoarța provenită din Trușești, unde ocupă aproape întreaga suprafață a țesăturii. Imaginea omului se întâlnește destul de rar. Plasat izolat în compoziția unor scoarțe a căror motive principale sînt altele, imaginea omului se pierde fiind observată la o cercetare atentă (cat. 58, cat. 59, pl. 51, 52 ; cat. 60, pl. 53, 54). Acest lucru se datorează poate și concepției existente că „omul este păcat să apară pe scoarțe” ⁶⁴). Atunci cînd apare „omul” este puternic stilizat (fig. 72, 73).

Vorbînd în general despre ornamentica scoarțelor din zona Botoșanilor, se pot observa cu ușurință următoarele : dimensiunile mari ale scoarțelor permit o desfășurare largă a motivelor în spații mari, aerate. Motivele sînt distribuite de obicei în registre paralele ce mai păstrează încă din concepția ornamentală a lăicerului. Stilizarea motivelor este specifică Moldovei realizîndu-se în unghiuri drepte, linii severe. Motivele sînt amplasate distinct, izolat avînd fiecare personalitate. În general se poate observa în cîmpul ornamental al scoarțelor prezența motivelor vegetale care figurează de obicei în toate țesăturile. Scoarțele botoșenene ca și celelalte scoarțe din Moldova prezintă sub raport coloristic și al motivelor, în unele cazuri asemănări cu Maramureșul. Pe lîngă fondul străvechi de concepție liniară, pur geometric este evident că unele din aceste scoarțe s-au îmbogățit sub raportul concepțiilor ornamentale datorită contactelor cu Orientul

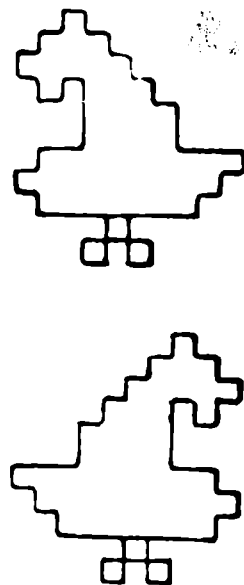


Fig. 71. „Cai” — stilizați

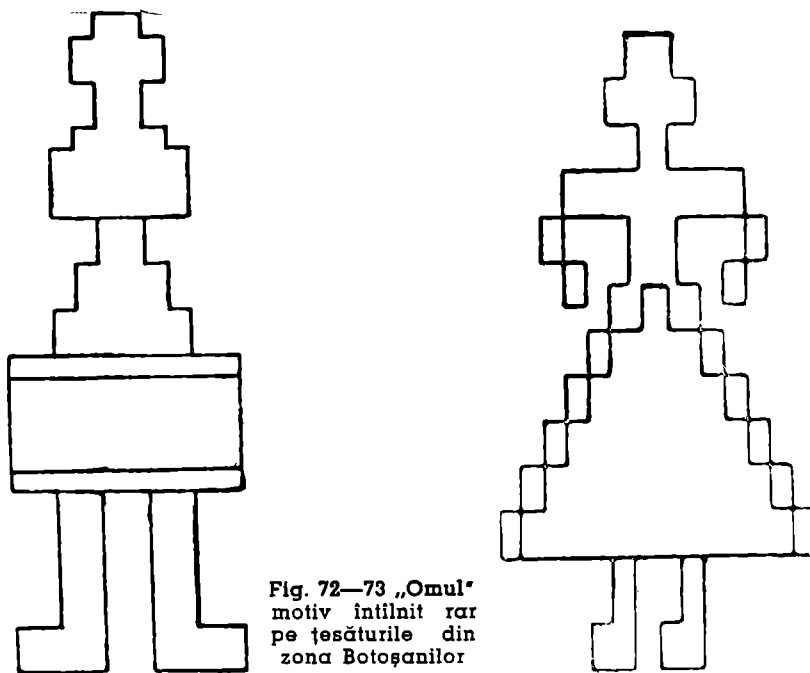


Fig. 72—73 „Omul”
motiv întîlnit rar
pe țesăturile din
zona Botoșanilor

Apropiat, explicat sub raport istoric prin prezența armenilor încă din veacul al XIV-lea (cat. 61, pl. 55, 56, 57 ; pl. 58, pl. 39).

În casa modernă cu planul de construcție schimbat, având trei și patru camere fiecare cu funcție distinctă, se observă ca peste tot tendința de pătrundere tot mai accentuată a mobilierului modern, de renunțare totală la mobilierul vechi compus din lavițe, mese joase, lăzi de zestre, scăunele etc.

Nu putem spune același lucru și despre scoarțe. Scoarțele continuă să aibă un rol destul de însemnat în împodobirea interiorului. Ele sînt folosite peste tot, pe pereți, pe paturi și uneori chiar pe jos. Femeile lucrează și acum cu hărnicie la confecționarea acestor țesături. În unele localități (Vorniceni, Cristinești etc.) se întîlnesc țesătoare care execută scoarțe la comandă. Au intervenit schimbări în ornamentica scoarțelor — Se renunță treptat la stilizarea specifică Moldovei — Motivele sînt redată naturalist, într-o viziune decorativă modernă. Coloritul este puternic, în nuanțe vii.

În ansamblul artei populare din zona Botoșanilor, scoarțele continuă să ilustreze măiestria artistică, gustul pentru frumos, al creatoarelor, îndeminarea tehnică, rodul unei experiențe și tradiții îndelungate.

1. Victor Tufescu, *Dealul Mare Hirău*, București, pag. 12.
2. Idem, pag. 132–133.
3. N. Zaharia, M. Petrescu – Dimbovița, E. Zaharia, *Așezări din Moldova de la paleolitic până în secolul al XVIII-lea*, București, 1904.
4. Grigore Ureche și Simion Dascălu, *Letopisețul Țării Moldovei*, Craiova, 1934, pag. 20.
5. C. C. Giurăscu, Dinu C. Giurăscu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi*, București, 1971, pag. 223.
6. M. Costăchescu, *Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. I (1374–1437) ; II (1438–1456), Iași, 1931–1932.
 - Idem, *Documente de la Ștefan cel Mare*, Iași, 1948.
 - Idem, *Documentele moldovenești de la Ștefăniță voievod*, (1517–1527) Iași, 1943. *Documenta Romaniae Historica*, Seria A, vol. I–II, București, 1975.
7. *Istoria României*, vol. I, București, 1960, pag. 32.
8. Adrian Florescu, *Șantierul arheologic de la Trușești*, în „*Arheologia Moldovei*”, vol. IV, București, 1966, pag. 25.
9. I. Vlad, *Cercetări asupra țesăturii găsite în vasul de monede de la Oboro-ceni*, în „*Arheologia Moldovei*”, vol. V, București, pag. 133.
10. Corina Nicolescu, *Istoria costumului de curte în Țările Române*, sec. XVI–XVIII, București, 1970, pag. 111–112.
11. Nicolae Iorga, *Studii și documente cu privire la Istoria românilor*, vol. XXII, pag. 314, 325, 327, 328.
12. Ion Ionescu, *Agricultura română din județul Dorohoi*, 1885, pag. 498.
13. *Monografia județului Dorohoi*, Editată de Banca Națională a Dorohoiului, Dorohoi, 1938, capit. VI, pag. 79.
14. Paul Petrescu, *Motive decorative ce-lebre*, București, 1971, pag. 9.
15. Mariana Marinescu, *Arta populară românească, Țesături decorative*, 1975, pag. 24 „aceste nuanțe sînt specifice de asemenea și unor țesături ucraine-ne și poloneze, de fapt unei arii largi care se întinde spre sud, pînă în Pen-insula Balcanică”.
16. Ion Ionescu, op. cit., 1886, pag. 332, 362.
17. Ibidem, pag. 388, 466, 332, 297, 325.
18. Ibidem, pag. 377.
19. Informatoare Chelaru Maria, comuna Corni.
20. Informatoare Daniliuc Ileana, 76 ani, comuna Corni.
21. Piatră acră = sinonim cu alaun de potasiu $KAl(SO_4)_2 \cdot 12 H_2O$, substanță incoloră, cristalină, solubilă în apă caldă, foarte astrigentă.
22. Calaică = sulfat feros ($FeSO_4$).
23. Produs alimentar lichid obținut prin fermentarea lactică în apă a tărițelor de grâu și secară.
24. Informatoare Popescu Ecaterina, comuna Dobirceni.
25. Informatoare Oniciuc Elena, comuna Corni.
26. Informatoare Avădăni Ruxanda, comuna Flămînzii.
27. Informatoarea Avădăni Ruxanda, din comuna Flămînzii, relatează procedeul de obținere a culorii din coajă de arin : „se jupoale coaja de pe copac și apoi se pune la fiert, se strecoară printr-o pinză de tort, iar în apa limpede se introduce tortul. Se lasă să fiarbă încetul pînă capătă culoarea neagră, iar către sfîrșit se adaugă puțină piatră acră. În tot timpul fier-tului se amestecă mereu ca să nu ardă tortul”.
28. Informatoare Aștefanei Elisabeta, comuna Trușești.
29. Tudor Pamfile și Mihai Lupescu, *Cromatică poporului român*, București, 1914, pag. 131, 133.

30. Informatoare Popescu Ecaterina, comuna Dobirceni.
31. Informatoare Saveta Gh. Olaru, comuna Hănești.
32. Informator Anisie V. Gh. – Păltiniș.
33. Tudor Pamfile și Mihai Lupescu, op. cit. pag. 131.
34. Ibidem, pag. 133.
35. Informator Chiriță Gheorghe, comuna Hănești, Saveta I. Vitcu, comuna Hănești, Maria Aiordăchioaie comuna Mindrești, Șurubaru Agripina comuna Rădăuți-Prut : „se iau coji de ceapă uscate foarte bine și se fierb pentru a se muia cum trebuie. Se strecoară și zeama se împietrește cu piatră acră. În această zeamă se pune lina pentru colorat și se lasă pînă se colorează”.
36. Informatoare Aștefanei Elisabeta, comuna Trușești.
37. Tudor Pamfile și Mihai Lupescu, op. cit. pag. 130.
38. Informator Gh. Chirilă comuna Hănești, Bosînceanu Aglaia comuna Bobulești, Maria I. Cucu, comuna Ungureni.
39. Informatoare E. Ioniță, comuna Mindrești.
40. Informator I. M. Siminceanu, comuna Corni : „Pojarîța plantă care crește prin păduri, fînețe, la marginea ogoarelor, la cîmple și pe dealuri. Dă o culoare galbenă-portocalie. Cum se vopsește : „se strîng florile „se lasă să se usuce la soare. Cînd începe preparatul culorii se lasă în apă 2-4 ceasuri. Florile sînt scoase apoi din apă și sînt lăsate la soare din nou pentru a se usca. Se pun apoi la fiert. Zeama este împietrită cu piatră acră și se pun firele care sînt lăsate să fiarbă timp de aproape trei ore. Firele se scot apoi și se spală”.
41. Informatoare Maria Aiordăchioaie comuna Mindrești, „Florile de soc se culeg, se fierb, zeama se strecoară, apoi se împietrește cu piatră acră, în care se viră firele și se lasă pînă se îngălbenesc, (se folosesc și frunzele și scoarța de soc).
42. Informatoare Avădăni Ruxanda, comuna Flăminzi : „Toamna se scot rădăcinile de ștevie din pămînt după ce floarea s-a uscat. Cînd femeia vrea să vopsească torturile se rade pe răzătoare ștevia într-un vas care nu coclește. Prin fierbere se capătă o culoare galbenă. Pentru a se îngălbeni și mai mult rădăcina de ștevie se la din apă și se fierbe pînă capătă culoarea dorită. După fiert firele se clătesc cu apă rece și se pun la uscat.
43. Informatoarea I. Vitcu din comuna Hănești, relatează : „Se iau frunzele și trunchiul de la buruiene, se fierb în apă, se strecoară apoi zeama, dîndu-se buruienile afară și se împietrește cu piatră acră. După aceasta se pun firele în lichidul galben și se fierb din nou mestecîndu-se repede. Se obține o culoare galbenă foarte frumoasă”.
44. Informatoare C. Pește, satul Mănăstireni, comuna Ripiceni, Rumega Patica satul Oneaga, comuna Cristești.
45. Informatoare Rumega Patica, satul Fundul Herții, comuna Cristinești, vezi și T. Pamfile și M. Lupescu, op. cit., pag. 102.
46. Informatoare Zenovia Mihalache, satul Oneaga, comuna Cristinești.
47. Informatoare I. C. Siminceanu, comuna Corni.
48. Informatoare Rumega Patica, satul Fundul Herții, comuna Cristinești.
49. Informatoare Daniliuc Ileana, comuna Corni.
50. Marina Marinescu, op. cit., pag. 30.
51. Ion Ionescu, op. cit., pag. 500.
52. Informatoare Avădănei Ruxanda, comuna Flăminzi.
53. Informator Rumega Patica, satul Fundul Herții, comuna Cristinești.
54. Informatoare I. C. Siminceanu, comuna Corni.
55. I. D. Ștefănescu, *Arta veche a Maramureșului*, București, 1968, pag. 73.
56. Informatoare Pleșca Maria, comuna Flăminzi.
57. Paul Petrescu, op. cit., pag. 51.
58. Ibidem, pag. 48.
59. Ibidem, pag. 61.
60. Ibidem, pag. 63.
61. Ibidem, pag. 64.
62. Ibidem, pag. 52.
63. Ibidem, pag. 56.
64. Informatoare Oniciuc Elena, comuna Corni.

CATALOG

1. **Lăicer.** Inv. 722, comuna Corni, 3,80/0,70 m., circa 1920, urzeală — băteală, lină țurcană, coloranți chimici. (Pl. 1).

Lăicer țesut în patru ițe cu decor simplu, liniar dispus orizontal pe fond denumit local „scaune” de culoare neagră și dungi alternative de lățimi și culori diferite denumite „vrîste” — colorate în nuanțe de roșu închis, roșu deschis, verde închis și verde deschis (broticiu). Țesătură răspîndită în întreaga zonă, reprezentînd cea mai veche formă a țesăturilor de lină.

2. **Lăicer.** Inv. 1783, comuna Corni, 1,90/0,83 m., circa 1890, urzeală — băteală — lină țigaie, coloranți vegetali.

Lăicer, țesut în două ițe cu cîmpul împărțit în porțiuni de culoare diferită „scaune” (verde deschis, verde închis, „broticii” și „curechiu”). Lăicer generalizat în toată zona studiată.

3. **Lăicer.** Inv. 804, comuna Cristești, 2,04/0,85 m., urzeală — cînepă, băteală — lină țurcană, coloranți chimici. Lăicer țesut în două ițe, cu cîmpul împărțit în porțiuni de culoare diferite (roz, negre, verde, galben, roșu, cafeniu) denumite local „scaune”. Lăicer generalizat în toată Moldova.

4. **Lăicer.** Inv. 1285, Botoșani, 3,34/0,84 m., urzeală — băteală lină țurcană, 1900, coloranți chimici (Pl. 2).

Lăicer, țesut în patru ițe, cu decor liniar bazat pe o înșiruire de dungi „vrîste” colorate în roșu, verde pe spații de fond, denumite local „scaune” de culoare neagră.

5. **Lăicer.** Inv. 685, comuna Flămînzii, 4,50/0,90 m., circa 1900, urzeală — băteală lină țurcană, coloranți chimici.

Lăicer țesut în două ițe, cu decor liniar dispus vertical pe fond denumit local „scaune” în culori alternate în (verde, galben, mov) și dungi alternative în lățimi diferite, denumite local „vrîste” realizate din bătaia suveicii, de colorit negru și roșu, coloranți vegetali.

Tip de lăicer generalizat pe întreg cuprinsul zonei reprezentînd forma inițială a țesăturilor de lină.

6. **Lăicer.** Inv. 826, Brehuiești comuna Vlădeni, 3,94/0,90 m., urzeală — cînepă, băteală — lină țurcană, 1940, coloranți chimici.

Lăicer, țesut în două ițe, cu decor geometric, liniar, realizat din dungi „vrîste” de culoare roz, verde, roșie, galben, vișiniu denumite local „scaune”.

Lăicer răspîndit în toată Moldova.

În țesut dungile ornamentale ale lăicerului sînt realizate în sens orizontal.

7. **Lăicer.** Inv. 775, comuna Cordăreni, 2,97/0,86 m., urzeală — băteală lină țurcană, 1880, coloranți vegetali (Planșa nr. 4).

Lăicer țesut în două ițe, decor vertical în benzi late de 20 cm., (în colorit alternat dispus pe fond denumit local „scaune” de culoare albastră, verde, cafenie) și dungi alternative cu lățimi diferite denumite local „vrîste”. Pe benzile late ale fondului colorate galben, verde închis și roșu „în scaune” are dispuse romburi în trepte în care se înșcriu cruci realizate prin

alesătură „legată”. La capete are cite două dungi „dințate” — pentru delimitarea lungimii lăicerului.

Tip de lăicer răspîndit pe întreg cuprinsul zonei — reprezentînd o formă evoluată în ornamentica lăicerului, prin apariția motivelor alese cu mîna și a dungilor de la capete care delimitează lungimea lăicerului.

8. **Lăicer.** Inv. 1786, Botoșani, 3,22/0,83 m., circa 1880, urzeală — băteală — lină țurcană.

Lăicer țesut în două ițe cu decorul geometric realizat prin alesătură „legată”. Șiruri de romburi „roate”, „roți”, „floare închisă” colorate în nuanțe diferite de cafeniu sînt dispuse de-a latul țesăturii alternativ cu porțiuni ornamentale cu linii în zigzag „în nouri” colorate în nuanțe de cafeniu.

Țesătură generalizată pe întreg cuprinsul zonei — marcînd o fază de evoluție a lăicerului către scoarță cu motive cu decor liniar.

9. **Scoarță.** Inv. 953, comuna Tudora, urzeală — băteală, lină țigaie coloranți vegetali, 2,00/1,50 m., circa 1890 (Pl. 5).

Scoarța compusă din două foi unite la mijloc prin cusătură, cu decor orizontal realizat pe fond denumit local „scaune” de culoare verde și cafenie și dungi denumite local „vrîste” — de culoare galbenă. „Vrîstele” delimitează ornamentele geometrice romburi „roate” obținute prin unirea celor două foi. În „scaune” apar și nouă șiruri de motive geometrice denumite local „chepteni” — care încadrează pe ambele părți cele trei romburi din cadrul țesăturii.

Scoarța nu are chenar pe nici o latură.

Țesătura înfîlînită pe întreg cuprinsul zonei — reprezentînd o formă inițială a scoarței — obținută prin unirea a două lăicere cu o ornamentica ce păstrează încă fidel elemente din ornamentica lăicerului.

10. **Scoarță.** (2 bucăți). Inv. 977, Botoșani, 1,32/0,84 m., urzeală — băteală lină fină, 1900, coloranți vegetali.

Scoarța compusă din două fragmente cusute la mijloc, țesute în două ițe. Are chenar realizat din linii în zigzag, iar cîmpul este împărțit în mici pătrate cunoscute în zonă sub denumirea de „păvi” sau „oblonițe” de culoare roșie, verde, galbenă, mov, albă.

11. **Scoarță.** Inv. 821, Botoșani, 4,39/1,00 m., urzeală — băteală lină țigaie, circa 1920, coloranți chimici. (Pl. 6).

Scoarță dintr-o singură foaie, țesută în două ițe, cu decor geometric și compoziție în joc de fond continuu.

Cîmpul scoarței este împărțit în mici pătrate de culori diferite (negru, roșu, verde închis, galben) care se succed într-o ordine riguroasă. Local scoarța poartă denumirea de scoarță în „păvi”, scoarță în „turtă dulce” scoarță în „pătrățele”, scoarță „în dame”, scoarță „în oblonițe”.

Nu are chenar. Scoarța este răspîndită în toată Moldova. Constituie o primă fază de dezvoltare a ornamenticii scoarței.

12. **Scoarță.** Inv. 817, Botoșani, 3,25/1,04 m., urzeală — băteală, lină țigaie, 1900, coloranți vegetali.

Scoarța dintr-o singură foaie, țesută în două ițe, cu decor geometric realizat prin alesătură „legată”.

Cîmpul scoarței fără chenar, este împărțit în mici pătrate de culoare diferită (roșie, galbenă, verde, mov) care se succed într-o anumită ordine, uniform pe cuprinsul scoarței. În zonă aceste mici pătrate sînt cunoscute sub denumirea de „păvi”, „oblonițe”.

Scoarța generalizată pe întreg cuprinsul zonei și al Moldovei.

13. **Scoarță.** Inv. 861, comuna Corni, 3,52/0,88 m, urzeală — băteală, lîină țurcană, 1900, coloranți chimici.

Scoarță dintr-o singură foaie, țesută în două ițe, cu decorul geometric realizat prin alesătură „legată”. Nu are chenare, la capete are cîte o dungă de culoare roșie. Scoarță cu cîmpul ornamentat în joc de fond continuu, avînd motivul în zigzag „unda apei” — în termeni locali „în nouri”, sau „costișată cu rîndu-ntors” realizat într-un colorit divers (roșu, negru, galben, portocaliu, verde, albastru deschis).

Scoarță generalizată în toată zona.

14. **Scoarță.** Inv. 820, satul Silișcani, comuna Gorbănești, 2,54/1,13 m, circa 1920, urzeală — băteală, lîină țurcană, coloranți chimici. (Pl. 7).

Scoarță dintr-o singură foaie, țesută în două ițe, cu decor geometric și compoziție în joc de fond continuu. Scoarță fără chenar realizată în zigzag, local „scoarță costișată” cu „rîndu-ntors”, „în nouri” — ornament dispus uniform pe întreg cîmpul scoarței — realizat prin alesătură „legată”.

Scoarță întîlnită pe întreg cuprinsul zonei, cu largă răspîndire în Bucovina.

Lipsa chenarului și dimensiunile, o apropiere de lăicer.

15. **Scoarță.** Inv. 785, satul Silișcani comuna Gorbănești, urzeală — băteală, lîină țigale, vechimea 1900, coloranți chimici (Pl. 8).

Scoarță dintr-o singură foaie, țesută în două ițe, cu decor geometric realizat prin alesătură „legată”.

Scoarță fără chenare — cu cîmpul acoperit uniform de același motiv „în slozi” colorați diferit (roșu, roz, cafeniu).

Scoarță în joc de fond continuu.

Scoarța este răspîndită în întreaga zonă.

16. **Scoarță.** Inv. 1782, comuna Corni, 2,67/0,94 m, 1930, urzeală — cînepă, băteală lîină țurcană, coloranți chimici.

Scoarță țesută într-o singură foaie, în două ițe, cu decor geometric realizat prin alesătură „legată”. Chenar îngust pe fond negru — avînd în ornamentica sa motivul în zigzag. În cîmpul scoarței de culoare neagră sînt dispuse romburi independente, colorate în negru, galben, roșu, cafeniu.

Scoarță generalizată pe întreg cuprinsul zonei.

17. **Scoarță.** Inv. 845, comuna Tudora, 3,60/1,50 m, urzeală — băteală, lîină țigale, circa 1890, coloranți vegetali (Pl. 9).

Scoarță dintr-o singură foaie țesută în două ițe, cu decor geometric realizat prin alesătură „legată”. În cîmpul scoarței, de culoare neagră sînt distribuite simetric romburi de culoare roșie, verde, cafenie, roz.

Scoarța este răspîndită în întreaga zonă, fiind generalizată în întreaga țară.

18. **Scoarță.** Inv. 689, comuna Broscăuți, 2,40/0,88 m, urzeală — cînepă, băteală lîină, 1930, coloranți chimici.

Scoarță dintr-o singură foaie, țesută, în două ițe, cu decor geometric realizat prin alesătură „legată”. Nu are chenar. În cîmpul de culoare neagră sînt dispuse romburi colorate în roșu, mov, galben, verde, de-a lungul țesăturii, mîrginte de jumătăți de romburi.

Scoarță cu o răspîndire generalizată în întreaga zonă și în Moldova.

19. **Scoarță.** Inv. 784, satul Talpa comuna Gorbănești, 3,17/0,98 m, urzeală — băteală lîină țurcană, 1910, coloranți, chimici.

Scoarță dintr-o singură foaie, în două ițe, cu decor geometric realizat prin alesătură „legată”. Chenarul îngust de 10 cm, este plasat doar pe părțile laterale ale scoarței. La capete are dungi de culoare verde și roșu. În cîmpul de culoare neagră sînt presărate independent romburi colorate în roșu, galben, mov, verde. În zonă romburi este cunoscut sub denumirea de „roată”, „floare închisă”, „floarea cea mare”, „floare încheiată”.

20. **Scoarță.** Inv. 690, comuna Broscăuți, 4,23/0,92 m, urzeală — băteală lîină țurcană, vechimea circa 1920, coloranți chimici.

Scoarța dintr-o singură foaie, țesută în două ițe, cu decor geometric de romburi realizate prin alesătură „legată”. Trei șiruri de romburi dispuse simetric în cîmpul scoarței, încadrate pe margini de jumătăți de romburi.

Scoarță răspîndită frecvent în Moldova.

21. **Scoarță.** Inv. 800, comuna Cristinești, 3,77/0,82 m, urzeală — cînepă, băteală lîină țurcană, 1930, coloranți chimici.

Scoarță dintr-o singură foaie, țesută în două ițe, cu decor geometric realizat prin alesătură „legată”.

În cîmpul ornamental al scoarței, fără chenar, de culoare neagră, sînt dispuse motive romboide, independente, de culoare roșie, galbenă, portocalie, albă, albastră.

22. **Scoarță.** Inv. 798, comuna Cristinești, 3,81/0,95 m., urzeală — băteală, lîină țigale, vechimea circa 1900, coloranți vegetali. (Pl. 10).

Scoarță țesută dintr-o singură foaie în două ițe, cu decor geometric realizat prin alesătură „legată”. Fără chenar. În cîmpul scoarței de culoare neagră sînt distribuite romburi plasate independent în spații largi concentrice.

Romburile au colorit roșu, galben, mov, verde, roz. În zonă romburi este cunoscut sub denumirea de „roată”, „floarea cea mare”, „floarea închisă”, „turtă dulce”, „floare încheiată”.

Scoarța are o răspîndire generalizată în toată zona și întreaga Moldovă.

23. **Scoarță.** Inv. 952, comuna Tudora, 2,80/0,83 m.,

urzeală — băteală, lână țigăie, vechimea circa 1920, coloranți vegetali.

Scoarță dintr-o singură foaie, țesută în două ite, realizată prin țesătură cu „găurele” cu decor geometric și compoziție în joc de fond continuu. Un șir de romburi concentrice dispuse de-a lungul țesăturii, încadrat cu jumătăți de romburi, denumite local „roată”, „floare mare”, „floare închisă”, floarea cea mare”, „floare încheiată”.

Nu are chenar. Scoarță întâlnită frecvent în toată Moldova și în alte zone; Muntenia, Banat.

24. **Scoarță.** Inv. 923, comuna Vorona, 3,21/1,49 m., urzeală — băteală, lână țigăie, circa 1890, coloranți vegetali.

Scoarță dintr-o singură foaie, țesută în două ite, cu decor vegetal și geometric — realizat prin alesătură „legată”. Scoarță cu chenar unitar lat de 15 cm., țesut odată cu scoarța, realizat din motive geometrice colorate în roșu, negru și cafeniu, dispuse pe un fond de culoare verde deschis. Pe părțile laterale în exteriorul chenarului se află cite un șir de triunghiuri și scări colorate cafeniu.

În cîmpul scoarței de culoare neagră, sînt dispuse în registre paralele motive stelare, alternate cu motive romboidale și cu motivul arborelui vieții, stilizat într-o variantă deosebită. Motivele stelare sînt de culoare verde cu mov, bej cu roșu. Aceleași culori le întâlnim și la celelalte motive.

25. **Scoarță.** Inv. 962, comuna Dobîrceni, 3,04/1,36 m., urzeală — băteală, lână țigăie, circa 1890, coloranți vegetali

Scoarță dintr-o singură foaie, țesută în două ite, cu decorul realizat în alesătură „legată” și „în găurele”. Chenarul lat de 8 cm., este realizat unitar printr-o înșiruire de triunghiuri în trepte, marcate prin culoarea cafeniu. În cîmpul scoarței de culoare neagră, sînt dispuse în registre paralele motive florale — crengi colorate în verde și boboci, colorați în mov cu motive geometrice romboidale, stelare și spirale, izolate, în nuanțe de roșu și cafeniu.

26. **Scoarță.** Inv. 791, comuna Cristinești, 4,22/1,02 m., urzeală — cinepă, băteală lână țurcană, circa 1940, coloranți chimici (Pl. 11-12).

Scoarță dintr-o singură foaie, țesută în două ite, cu decor geometric și floral stilizat, realizat prin alesătură „legată”. Fără chenar, are trei dungii la capete care delimitează lungimea scoarței.

În cîmpul de culoare roșu închis și verde deschis (broticiu) alternează șiruri de romburi colorate în roșu, mov, alb, verde, galben cu crengi, cu boboci și flori de trandafiri colorate în verde și roșu pe fond de culoare neagră. Aceste ornamente sînt dispuse în registre de-a latul scoarței, delimitate prin dungii „vrîste” de culoare roșie, galbenă și albastră.

Scoarță mai puțin răspîndită în zonă care păstrează fidel ornamentica lăicărului și îmbină motive vechi (rombul) cu motive vegetale noi.

27. **Scoarță.** Inv. 792, comuna Cristinești, 1,84/0,91 m., (Pl. 13-14).

Scoarță țesută în două ite, cu decor geometric, realizat prin alesătură „legată”. În cîmpul scoarței de culoare neagră sînt dispuse 6 romburi izolate, colorate în roșu, galben și mov. Pe marginile laterale scoarța nu are chenar. La capete, se află o bandă cu ornamente geometrice triunghiuri colorate în roșu, albastru și galben.

28. **Scoarță** (fragment), Inv. 823, satul Brehulești, comuna Vlădeni, 1,23/1,12 m., urzeală — băteală, lână țurcană, coloranți chimici (Pl. 15-16), circa 1900.

Scoarță (fragment), dintr-o singură foaie, țesută în două ite, cu decor geometric și avîmor realizat prin alesătură „legată”. Chenarul scoarței lat de 7 cm., este realizat dintr-o linie în zigzag — de culoare roșie. În exterior chenarul este mărginit de o bandă de culoare mov. Cîmpul scoarței este împărțit în pătrate de colorit divers; mov, galben, portocaliu. Fiecare pătrat are în interior cite o pasăre stilizată — colorată în roșu și alb, mov și alb, portocaliu și alb. Pătratele au chenare de culoare neagră.

29. **Scoarță.** Inv. 901, Dorohoi, 3,13/0,90 m., urzeală — băteală, lână țurcană, circa 1890, coloranți vegetali.

Scoarță dintr-o singură foaie, țesută în două ite, cu decor geometric realizat prin alesătură „legată”. Scoarța nu are chenar, doar 4 dungii la capete de culoare roșie, bej și cafeniu. Cîmpul este împărțit în pătrate de culoare cafeniu mai deschis și bej, fiecare pătrat avînd un motiv geometric independent realizat prin asocierea mai multor unghiuri (colorate în roșu, bej, mov).

Conceptie ornamentală frecvent pe întreg cuprinsul zonei pentru sfîrșitul secolului al XIX-lea.

30. **Scoarță.** Inv. 1785, comuna Hîlșeu — Horia, 1,04/0,99 m., urzeală — băteală, lână țurcană, circa 1900, coloranți chimici.

Scoarță țesută în două ite, dintr-o singură foaie, în decor geometric, realizat prin alesătură „legată”.

Chenarul unitar îngust de 23 cm., pe fond negru, realizat din motivul vrejului „în curpăn” colorat în roșu — asociat cu motivul crucii (de culoare galbenă). Cîmpul scoarței este împărțit în pătrate de culoare diferită (portocalie, verde, roșie, negru, galben) fiecare pătrat avînd înscris un motiv geometric „fundă” de culoare diferită (mov și roz).

31. **Scoarță.** În două foi, Inv. 827, orașul Botoșani, 3,25/1,45 m., urzeală — băteală, lână țigăie, circa 1890, coloranți vegetali.

Scoarță compusă din două foi unite la mijloc. Țesută în două ite, cu decor geometric realizat prin alesătură „legată”.

Fiecare foaie are pe părțile laterale un chenar lat de 17 cm., realizat din motive geometrice colorate în albastru și bej, cafeniu închis și roz pe un fond cafeniu. Chenarul este mărginit pe ambele părți de cître o dungă de

culoare albastră înspire exterior și bej spre interiorul chenarului.

La capete scoarța este marcată doar de două dungi de culoare cafenie și bej. În cimpul scoarței de culoare neagră în fiecare foaie sînt amplasate trei cruci, alternativ cu trei romburi ce au în interior cite o cruce.

Crucile sînt colorate în nuanțe de cafeniu și bej cu o cruce mică în mijloc de culoare albastră. Pe margine în fiecare foaie sînt jumătăți de romburi colorate în albastru, roz, cafeniu, bej.

32. **Scoarță** (fragment), Inv. 954, comuna Tudora, 1,00/1,50 m., urzeală — băteală, lină țigăie, circa 1890, coloranți vegetali (Pl. 17).

Scoarță compusă dintr-o singură foaie, țesută în două ite, cu motive realizate prin alesătură „legată” cu firele de băteală colorate ce se încrucișează pe dosul țesăturii. Țesătura are o singură față. Chenar lat, dublu, pe margine, la capăt chenar simplu țesut separat de scoarță și unit prin cusătură. Chenarul exterior are fondul de culoare verde închis, cu ornament în zigzag. Al doilea chenar de lățime mai mare are fondul de culoare deschis și este ornamentat cu motivul vrejului cu frunze. Cimpul ornament cu un motiv central, romboidal, pe fond de culoare verde închis.

Scoarța, ca ornamentică, este înfîlțită în tot cuprinsul zonei. Ea reprezintă o etapă în evoluția scoarțelor cu chenar. În privința tehnicii de lucru „a alesăturii” constituie o excepție.

33. **Scoarță**. Inv. 826, comuna Trușești, 3,40/0,92 m, (1/2 din scoarță), urzeală — băteală, lină țigăie, circa 1880, coloranți vegetali (Pl. 18—19). Scoarță compusă din două foi, țesută, în două ite, cu decor geometric și vegetal, realizat prin alesătură „în găurele”.

Chenarul lat de 18 cm, ce mărginește scoarța de jur împrejur are un fond de culoare bej pe care se înșiruie motive florale stilizate (boboci de lalea în diverse variante, colorați în nuanțe de cafeniu și verde. Pe marginile exterioare, chenarul are o bandă îngustă de culoare cafeniu închis. În partea interioară chenarul este mărginit de o bandă de aceeași culoare cafeniu închis ce încadrează cimpul unei jumătăți de scoarță de jur împrejur. Aceasta este ornamentat în vrej și frunze de culoare verde deschis.

În cimpul scoarței se află dispuși pe toată lungimea țesăturii trei pomi stilizați cu fructe și boboci alternînd cu motive romboidale. Pomi sînt de culoare cafenie închis cu fructe și flori de culoare mov. La fel și romburile. Scoarță generalizată în zonă. Variantă deosebită a arborelui vieții înfîlțit în țesăturile din zonă, prin stilizarea sa modernă.

34. **Scoarță** (fragment): Inv. 797, comuna Cristinești, 2,10/0,97 m, urzeală — băteală, lină țurcană, circa 1890, coloranți vegetali (Pl. 20).

Scoarță dintr-o singură foaie, țesută în două ite, cu decor vegetal și geometric, realizat prin alesătură „legată”. Chenar pe părțile la-

terale îngust de 8 cm, realizat dintr-un șir de mici pătrate dispuse în zigzag. La capete, două dungi delimitează țesătura.

În cimpul scoarței se află trei brăduți dispuși de-a latul scoarței, alternînd cu patru șiruri de steluțe. Cimpul scoarței este de culoare neagră, iar brăduții și steluțele au coloritul în nuanțe de roșu, roz, verde și galben. Chenar „în șah”.

Scoarța este răspîndită în întreaga zonă constituind o etapă incipientă în evoluția scoarței cu decor vegetal bazat pe motive simbolice de veche tradiție.

35. **Scoarță**, Inv. 801, comuna Cristinești, 4,10/0,94 m, urzeală — cînepă, băteală, lină țurcană, coloranți chimici (Pl. 21).

Scoarță dintr-o singură foaie, țesută în două ite, cu decor geometric realizat prin alesătură „legată”. Cimpul scoarței de culoare neagră este mărginit de un chenar lat de 32 cm, dispus pe părțile laterale ale scoarței, realizat dintr-o linie în zigzag care susține pomi stilizați. Chenarul liniar în zigzag este colorat în alb, verde și roșu, iar pomișorii în roșu, verde, mov, galben. În interior chenarul lateral este mărginit de o linie dințată de culoare galbenă. La capete scoarța este mărginită de trei dungi, două colorate în roșu și una de culoare albastră. În cimpul scoarței sînt dispuse motive geometrice „scărițe” colorate în roșu și mov, alb și verde.

36. **Scoarță**. Inv. 726, satul Călugăreni, comuna Ungureni, urzeală — băteală, lină țurcană, circa 1910, coloranți chimici. (Pl. 22).

Scoarță dintr-o singură foaie țesută în două ite, cu decor vegetal, geometric și zoomorf realizat prin alesătură „legată”. Chenar dublu lat de 25 cm. Cel exterior este mai îngust cu fondul de culoare roșie, vișinie, avînd pe el motive geometrice dispuse în zigzag. Chenarul interior mai lat cu fondul de culoare nisipie, decorat cu motive geometrice înșiruite în vrej. În cimpul de culoare neagră se află dispuși în lungul scoarței, pe mijloc trei pomi candelabru cu un triunghi la bază și cite două păsări stilizate la vîrf — în poziție afrontată. Lateral se află cite doi pomi de dimensiuni mai mici. Motive secundare asociate: boboci de trandafiri, dispuși lateral și pe mijloc, în vîrfurile primului pom și la rădăcina ultimului pom de jos.

37. **Scoarță**. (fragment), 1/2. Inv. 2681, orașul Botoșani, 2,40/1,00 m, urzeală — băteală, lină țigăie, coloranți vegetali, circa 1890 (Pl. 24—25). Fragment de scoarță, tăiată pe mijloc în lungime, țesută în două ite, cu decor vegetal și geometric realizat în alesătură „în găurele”. Scoarță cu chenar lat de 15 cm, unitar, de culoare cafenie, diferită față de cea a cimpului negru ornamentat cu pomul vieții prezentat foarte stilizat, alternat cu romburi, mărginite de un rînd dințat la chenarul lateral.

Pe cimpul scoarței de culoare neagră se află dispuși brăduți de-a lungul scoarței de culoare cafenie în diferite nuanțe. Între brăduți

sint şiruri de romburi şi stelute în colorat cafeniu şi roşu.

Mijlocul scoarţei (în lăţime) este marcat printr-un brad de dimensiuni mai mari, mărginit de două şiruri de motive mici geometrice.

Scoarţa este înfăţişată în întreaga zonă.

Prin chenarul pe care-l are, marchează o fază de dezvoltare a scoarţei mai vechi, cu motivul brăduşului.

38. **Scoarţă.** Inv. 786, oraşul Botoşani, urzeală — băteală, lăţime 3,15/0,93 m, circa 1900, coloranţi vegetali. (Pl. 26).

Scoarţă dintr-o singură foaie, ţesută în două ite, cu decor geometric şi vegetal realizat prin alesătură „legată”. Pe cîmpul scoarţei de culoare neagră sint dispuşi de-a latul ţesăturii brăduşi coloraţi în nuanţe de roşu, roz, galben şi mov. Între brăduşi alternativ sint cîte două romburi colorate în aceleaşi nuanţe de roşu, roz, mov. Scoarţa nu are chenar, doar o dungă la capete.

Scoarţa răspîndită în zonă. Prin dispoziţia ornamentului şi lipsa chenarului, prin dimensiuni mai păstrează legătura cu lăicerul. Constituie o fază de început a scoarţelor cu decor vegetal.

39. **Scoarţă.** Inv. 2669, comuna Bucecea, 3,16/0,91 m., urzeală, lăţime 3,16/0,91 m., circa 1880, coloranţi vegetali. (Pl. 27-29).

Scoarţă dintr-o singură foaie, ţesută în două ite, cu decor geometric şi vegetal realizat prin alesătură „legată”. Fără chenar, pe acest fond sint dispuse benzi în două culori, (verde şi cafeniu), delimitate prin nişte linii subţiri. Pe aceste benzi se află motivul brăduşului şi meandre. Pe cîmpul scoarţei — un romb central încadrat de patru romburi „roate”, mai mici.

40. **Scoarţă.** Inv. 2683, comuna Tudora, 7,00/0,70 m., urzeală — băteală, lăţime 7,00/0,70 m., vechimea circa 1880, coloranţi vegetali. (Pl. 30-31).

Scoarţa compusă dintr-o singură foaie, ţesută în două ite, cu decor geometric şi vegetal dispus orizontal, obţinut prin alesătură. Ramuri de brad (brăduşi) coloraţi în cafeniu de diverse nuanţe încadraţi lateral de boboci sint dispuşi alternativ cu romburi cu cîrlige şi romburi crestate în diferite variante pe fondul ţesăturii de culoare cafenie de nuanţă închisă şi mai deschisă.

Ţesătură înfăţişată în aşezările limitrofe cu Bucovina. Constituie o etapă de evoluţie în dezvoltarea lăicerului către scoarţă avînd dimensiunile lăicerului şi ornamentica scoarţei.

41. **Scoarţă.** Inv. 2678, comuna Ripiceni, 4,50/0,58 m., (1/2) din scoarţă, circa 1880, urzeală — băteală, lăţime 4,50/0,58 m., circa 1880, coloranţi vegetali. (Pl. 32).

Scoarţă compusă din două foi (cusute la mijloc) încadrate de un chenar lat de 13 cm., ce mărgineşte scoarţa de jur împrejur, iar la mijloc are o dungă îngustă de culoare galbenă, ce marchează mijlocul scoarţei în lungime. Chenarul de jur împrejur are fondul roşu, ornamentat cu motivul vrejului de care sint legate frunze de culoare verde deschis. Pe mar-

ginele exterioare chenarul este delimitat cu motivul „dînti de fierăstrău” de culoare verde închis. Cîmpul este de culoare neagră cu motivul pomului stilizat, în două variante, avînd intercalate romburi „roate”

42. **Scoarţă** (1/2). Inv. 777, comuna Rădăuţi-Prut, 2,00/0,77 m., urzeală — băteală, lăţime 2,00/0,77 m., circa 1900, coloranţi vegetali (Pl. 33).

Scoarţă compusă din două foi, ţesută în două ite, cu decor geometric, vegetal şi zoomorf — realizat prin alesătură „legată”. Chenar de jur împrejur realizat din motive geometrice colorate în alb şi mov, dispuse pe fond negru. În cîmpul scoarţei se află un vas cu flori, de culoare cafenie, albă şi roşie şi păsări stilizate, în poziţie afrontată colorate în cafeniu şi roşu, străjuind pomul sub forma unei flori. Între vase şi păsări sint intercalate romburi colorate în roşu şi alb.

Prezenţa vasului baroc în ornamentica scoarţei ne îndreptăţeşte să credem că este vorba de o fază de evoluţie tîrzie a acestui motiv.

43. **Scoarţă.** Inv. 966, comuna Dobîrceni, 2,28/1,14 m., urzeală — băteală, lăţime 2,28/1,14 m., circa 1880, coloranţi vegetali. (Pl. 34-35).

Scoarţă dintr-o singură foaie, ţesută în două ite, cu decor geometric, zoomorf şi floral realizat prin alesătură „legată” şi „în găurele”. Chenarul este realizat dintr-o linie în zigzag de culoare neagră. În cîmpul scoarţei se află doi cerbi în poziţie afrontată de culoare verde deschis. La mijloc se află un pom.

44. **Scoarţă fragment.** Inv. 1167, Darabani, 1,50/0,90 m., urzeală — băteală, lăţime 1,50/0,90 m., circa 1880, coloranţi vegetali. (Pl. 35-38).

Scoarţă ţesută în două ite, cu alesătură „în găurele” cu chenar unitar ce mărgineşte ţesătura pe toate laturile, lat de 21 cm., cu fond de culoare cafeniu deschis pe care sint înşiruiţi pomi stilizaţi (coloraţi în cafeniu deschis) susţinuţi de un vrej de culoare neagră.

În cîmpul scoarţei de culoare cafeniu închis se află dispuşi pe verticală cîte trei pomi stilizaţi, alternativ cu cîte două vase cu flori.

45. **Scoarţă.** Inv. 963, comuna Dobîrceni, 3,02/1,40 m., urzeală — băteală, lăţime 3,02/1,40 m., circa 1866, coloranţi vegetali.

Scoarţă ţesută în două ite, dintr-o singură foaie, cu decor realizat din motive florale — boboci şi trandafiri, de culoare mov şi frunze de culoare verde. Pe cîmpul scoarţei de culoare neagră, apare un vas de format trapezoidal din care se înalţă un lujer cu flori şi boboci.

De jur împrejurul vasului şi al lujerului se află o ghirlandă realizată dintr-o dungă cu stelute ce încadrează compoziţia ca un medalion de format patrat.

În interiorul acestui medalion la cele 4 colţuri se află cîte două păsări.

Toate motivele au colorit verde şi mov. Este singura scoarţă datată din colecţia muzeului

46. **Scoarţă.** Inv. 925, comuna Broscăuţi, 2,28/0,65 m., circa 1890, urzeală — băteală, lăţime 2,28/0,65 m., circa 1890, coloranţi vegetali. (Pl. 42).

Scoarța compusă dintr-o singură foaie de țesătură îngustă și lungă, țesută în două ițe cu decor vegetal, flori și crengi (colorate în roșu, cafeniu) stilizate, răspândite pe cimpul de culoare verde deschis (curechiu).

Chenar îngust de 6 cm. realizat din „dinți de fereastră”, dispus pe părțile laterale ale țesăturii. La capete țesătura nu este limitată prin dungă.

Țesătura întilnită în special în așezările limitrofe cu Bucovina, reprezentând o formă de tranziție de la lăicer la scoarță. Dimensional țesătura prezintă caracteristicile lăicerului (îngust și lung). Prin ornamentică (chenar și ornamente alese dispuse pe întreg cuprinsul țesăturii într-o viziune nouă) se apropie de scoarță.

47. **Scoarță.** Inv. 961, satul Brehuiești, comuna Vlădeni, 2,72/1,41 m., urzeală — băteală, lină țurcană, 1920, coloranți chimici.

Scoarță realizată dintr-o singură foaie, țesută în două ițe, cu decor vegetal, realizat prin alesătură „legată”. Chenarul scoarței realizat din motive florale (colorate în verde, roșu, roz) este unitar. În cimpul scoarței de culoare neagră sînt dispuse simetric, izolat, buchete de trandafiri (frunze verzi, flori roșii și roz).

Scoarța este generalizată în întreaga zonă.

48. **Scoarță.** Inv. 1101, comuna Flămînzii, 3,70/1,25 m., urzeală — băteală, lină țigaie, circa 1900, coloranți vegetali.

Scoarță dintr-o singură foaie, țesută în două ițe, cu decor vegetal realizat prin alesătură „legată” pentru motivele din cimpul scoarței și prin alesătură „în găurele” pentru motivele din chenar. Chenar unitar, lat de 17 cm, pe părțile laterale și 10 cm, la capete, cu decor realizat printr-o înșiruire de romburi colorate în roșu, negru, verde, roz, plasate în pătrate de culoare diferită.

În cimpul scoarței de culoare neagră, se află cîte două buchete de trandafiri prezentați într-o manieră geometrizantă (au frunzele în diferite nuanțe de verde și florile colorate în roșu și vișiniu).

49. **Scoarță.** Inv. 1143, comuna Corni, 2,15/0,93 m., urzeală — băteală, lină țigaie, circa 1900, coloranți vegetali.

Scoarță dintr-o singură foaie, țesută în două ițe, cu decor floral stilizat, realizat prin alesătură „legată”. Chenarul scoarței îngust de 9 cm, este unitar, realizat din două benzi de culoare roșie și galben închis.

În cimpul scoarței de culoare neagră sînt dispuși izolat pe două rinduri 14 trandafiri de culoare bej într-o manieră geometrizantă.

Scoarța marchează o etapă în evoluția către scoarța cu decor floral prezentat naturalist.

50. **Scoarță.** Inv. 1138, orașul Botoșani, 3,69/1,40 m., urzeală — cîneapă, băteală, lină țurcană, circa 1910, coloranți vegetali și chimici.

Scoarță țesută dintr-o singură foaie, în două ițe, cu motive geometrice și floral stilizate, realizate prin alesătură „legată” și „în găurele”. Chenarul scoarței lat de 23 cm, este unitar.

Pe fondul de culoare neagră, se înscriu motive florale stilizate, frunze (de culoare verde, mov și galben) și boboci de culoare roz și portocaliu în formă de vrej „în curpă”. La capete are pe lingă chenar dungă colorată în verde, roz și mov. În cimpul scoarței de culoare verde sînt dispuși pe lungimea scoarței trei trandafiri mari (colorați în mov, galben, roz, negru, albastru) iar pe margini în cimpul scoarței se află motive geometrice „fundite” de culoare galbenă, mov, albastru, portocaliu.

51. **Scoarță.** Inv. 803, comuna Cristinești, 2,71/1,19 m., 1920, urzeală — băteală, lină țurcană, coloranți chimici.

Scoarță dintr-o singură foaie, țesută în două ițe, cu decor vegetal realizat prin alesătură „legată”. Chenar unitar îngust de 25 cm, realizat în motivul vrejului „în curpă” din frunze colorate verde închis și boboci de culoare roz, roșu, mov și alb.

În cimpul scoarței, de culoare neagră, sînt dispuși în rinduri paralele cîte doi trandafiri (colorați în galben, roz, roșu, mov) cu frunze de culoare verde închis și verde deschis.

Scoarță generalizată în întreaga zonă, cu decor realizat diferit de al scoarțelor vechi. Motivele florale sînt redată naturalist cu o cromatică stridentă.

52. **Scoarță.** Inv. 1878, orașul Botoșani, 5,00/1,10 m., urzeală — băteală, lină țurcană, circa 1930, coloranți chimici.

Scoarță țesută în două ițe, dintr-o singură foaie, cu decor floral realizat prin alesătură „legată”.

Scoarța are chenar unitar realizat din motive florale (frunze și boboci de trandafiri de culoare roz și roșu).

În cimpul scoarței de culoare neagră se află dispuși perpendicular pe lungimea scoarței trandafiri în diverse variante, colorați în roz, galben, mov, portocaliu, albastru.

53. **Scoarță.** Inv. 962, comuna Dobirceni, 3,04/1,38 m., urzeală — băteală, lină țigaie, circa 1890, coloranți vegetali. (Pl. 44).

Scoarță dintr-o singură foaie, țesută în două ițe cu decorul realizat în alesătură „legată” și „în găurele”. Chenarul scoarței îngust de 8 cm, este realizat unitar printr-o înșiruire de triunghiuri în trepte marcate prin culoarea cafeniu.

În cimpul scoarței de culoare neagră, sînt dispuse în registre paralele motive florale, crengi colorate, verde și boboci colorați în mov și motive geometrice, romboidale, stelare și spirale, izolate, colorate în nuanțe de roșu și cafeniu.

54. **Scoarță.** Inv. 1773, orașul Botoșani, 2,20/1,27 m., urzeală — băteală, lină țurcană, circa 1890, coloranți vegetali. (Pl. 45).

Scoarță dintr-o singură foaie, țesută în două ițe, cu decor avimorfi și vegetal, realizat prin alesătură „în găurele”. Chenarul scoarței unitar, de culoare bej deschis are înșiruite în cimp motive florale de culoare albastră și

roz. În cîmpul scoarței de culoare neagră sînt dispuse izolat cîte trei şiruri de păsări, colorate în albastru, roz, cafeniu, alternate de ramuri verzi şi boboci de floare (coloraţi în roz şi albastru).

55. **Scoarță.** Inv. 734, Botoşani, 3,34/1,40 m, urzeală — băteală lîă ȱigaie, circa 1890, coloraţi vegetali (Pl. 46).

Scoarță dintr-o singură foaie, ȱesută în două ȱte, cu decor geometric, zoomorf şi vegetal realizat prin alesătură „în găurele”.

Chenar unitar lat de 32 cm, ce încadrează scoarȱa pe toate laturile. Pe fondul chenarului de culoare verde deschis se înşiruie romburi cu cîrlige, în termeni locali „caracatiȱe” de culoare neagră şi galbenă. Chenarul este mărginit de două rînduri dinȱate lateral, iar la capete este delimitat de două linii drepte. În cîmpul scoarȱei de culoare neagră sînt alternate păsări cu cîte patru motive stelare şi trei motive florale (lalele).

Scoarȱa este generalizată în întreaga zonă. Chenarul scoarȱei atestă influenȱa artei orientale vehiculate de armeni, asupra artei populare din zonă.

56. **Scoarță.** Inv. 1784, 2,10/1,10 m, urzeală — băteală, lîă ȱurcană, 1920, coloranȱi, chimici şi vegetali. (Pl. 47—48).

Scoarță dintr-o singură foaie, ȱesută în două ȱte, cu decor zoomorf şi vegetal realizat prin alesătură „legată”. Cîmpul scoarȱei de culoare neagră este mărginit de un chenar dublu, unitar. Chenarul exterior este realizat din spirale colorate în roşu. Chenarul interior mai lat este realizat din motivul vrejului cu frunze colorate în roşu, verde deschis şi mov. În cîmpul scoarȱei se află cinci medalioane cu cîte un cerb prezentat într-o manieră geometrizantă. Medalioanele au cîmpul colorat în verde deschis iar cerbii sînt de culoare galbenă. Medalioanele sînt mărginite de o bandă de culoare roz deschis şi sînt legate între ele de un şir de pătrate mici colorate în roşu şi alb.

57. **Scoarță.** Inv. 2676, comuna Ripiceni, 2,40/1,55 m, urzeală — băteală, lîă ȱigaie, circa 1880, coloranȱi vegetali. (Pl. 49—50). Scoarță (fragment) dintr-o singură foaie, ȱesută în două ȱte, cu decor zoomorf şi geometric, realizat prin alesătură „legată”. Chenarul scoarȱei unitar, compus din 5 benzi de culoare diferită (albastru, roz pal, bej şi negru). Chenarul mai lat are dispuse motive geometrice în zigzag. În cîmpul scoarȱei de culoare cafeniu deschis sînt dispuse în registre paralele motive zoomorfe, cai stilizaȱi.

58. **Scoarță.** Inv. 1188, comuna Corni, 3,70/1,14 m, urzeală — băteală, lîă ȱurcană, circa 1890, coloranȱi vegetali şi chimici.

Scoarță, ȱesută în două ȱte, dintr-o singură foaie, cu decor geometric, vegetal şi antropomorf, realizat prin alesătură „legată”.

Pe cîmpul ornamental de culoare neagră al scoarȱei sînt dispuse buchete de flori colorate în galben, mov, roşu, albastru prezentate într-o formă stilizată. Datorită stilizării florile nu

pot fi identificate. Chenarul este ȱesut odată cu scoarȱa şi este realizat din motive geometrice şi florale stilizate. La mijlocul scoarȱei se află motivul antropomorf prezentat la dimensiuni reduse în comparaȱie cu celelalte motive.

Scoarȱa marchează o evoluȱie în ornamentica scoarȱelor cu decor vegetal din zonă. Se renunȱă la prezentarea florilor izolate şi se ajunge la buchete. Interesantă este apariȱia omului pe scoarță.

59. **Scoarță.** Inv. 898, Botoşani, urzeală — băteală, lîă ȱigaie, 3,00/0,94 m., circa 1890, coloranȱi vegetali. (Pl. 51-52).

Scoarță dintr-o singură foaie, ȱesută în două ȱte, cu decor geometric, vegetal şi antropomorf, realizat prin alesătură „legată”.

Fără chenar, avînd la capete cîte o dungă de culoare roz, pe cîmpul scoarȱei de culoare neagră sînt dispuse trei stele de dimensiuni mari aproape cît lăȱimea scoarȱei, colorate în nuanȱe de roz, galben, alb. Alternativ apar brăduȱi cu ramuri stilizate de culoare roz, galben, alb şi negru. Între stele şi brăduȱi apare motivul antropomorf (femei stilizate cu rochie cloş). Stelele sînt încadrate pe margine de către trei romburi de dimensiuni mici.

Scoarȱa nu cunoaşte o răsplîndire uniformă în zonă. Este una din cele trei scoarȱe din colecȱia Muzeului care are în ornamentică motivul antropomorf rar înȱalnit în Moldova, spre deosebire de zona învecinată a Maramureşului.

60. **Scoarță.** Inv. 2673, comuna Ripiceni, 3,50/1,25 m., urzeală — băteală, lîă ȱigaie, circa 1890, coloranȱi vegetali. (Pl. 53-54).

Scoarță dintr-o singură foaie, ȱesută în două ȱte, cu decor geometric şi vegetal realizat prin alesătură „cu găurele” (Kilim). Chenar unitar ce mărgineşte scoarȱa de ȱur împrejur, fondul de culoare cafeniu deschis, pe care se înşiruie spre exterior o linie în zigzag de culoare neagră, iar în restul chenarului, un vrej cu flori şi frunze. Pe cîmpul scoarȱei de culoare verde deschis înȱalnim pomul vieȱii într-o variantă deosebită încadrat într-o ghirlandă cu boboci în formă de romb. În rombul din mijlocul scoarȱei înȱalnim un om stilizat. Ca motive anexe înȱalnim boboci, garoafe şi motive stelare, apar trei romburi mari în care este încadrat pomul.

Observaȱii : Pe cîmpul covoarelor încadrate în chenare nu apare o compoziȱie ornamentală cu motiv central, ci o repetare a aceluiaşi motiv, fie alternate cu altele, fie în mod ritmic, continuu.

61. **Scoarță.** Inv. 2682, comuna Dorobanȱi, 3,70/1,50 m., urzeală — băteală, lîă ȱurcană, coloranȱi vegetali, vechimea circa 1890. (Pl. 55-57).

Scoarță dintr-o singură foaie, ȱesută în două ȱte, cu decor geometric şi zoomorf realizat prin alesătură „în găurele”.

Chenarul scoarȱei lat de 32 cm., este unitar împărȱit în patrulete de culoare verde, cafeniu şi nisipiu. În aceste dreptunghiuri se află rombul cu cîrlige, în termeni locali „caracatiȱă”. În exterior chenarul este mărginit de

o bandă de culoare neagră, iar spre cimpul scoarței chenarul este mărginit de o bandă de culoare verde și motivul „dinți de fierăstrău” de culoare galben închis. Pe cimpul scoarței de culoare cafenie se află un motiv central romboidal — de culoare vișinie. De la acest motiv ambele capete ale scoarței sînt încadrate de 4 păsări stilizate apoi sînt dispuse în trei registre cîte trei motive geometrice în stil Karamaniu. Trei romburi mai mici

cu cirlige, colorate în negru și verde, alt șir de trei romburi mai mari colorate în roșu și galben și al treilea șir tot cu trei romburi mai mari — colorate în verde, roșu și negru. Scoarța este mărginită de o dungă de culoare neagră de 3 cm. Scoarța cunoaște o răspîndire pe întreg cuprinsul zonei. Este tipul de scoarță care prin chenarul lat și motivele de pe chenar demonstrează influența artei orientale asupra artei populare din zonă.

- Apolzan Lucia – *Portul și industria casnică textilă în Munții Apuseni*, București, Tipografia „Scrișul românesc” Craiova, 1944.
- Armășescu Ioana, *Structura decorului la țesăturile de interior din zona Tirnavelor (sub zona Tirnava Mică)*, în Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei pe anii 1971–1973 Cluj 1973).
- Bănățeanu Tancred, Focșa Gheorghe, Ionescu Emilia, *Arta populară în R.S.R. Port, țesături, cusături*.
- Bănățeanu Tancred, *Arta populară în Bucovina, Suceava* 1975.
- Barnea Ion, *Meșteșugurile în așezarea de la Garvăn (secolul X–XIII) în, Studii și cercetări de istorie veche – VI* (1955).
- Ciobanu Ven., *Aspecte ale relațiilor comerciale dintre Moldova și Polonia în secolul al XVIII-lea*.
- Comșa M. *Album de broderii și țesături românești* – Sibiu.
- Crăiniceanu Gh., *Igiena țăranului Român*, București, 1895
- Dima Alexandru, *Arta populară și relațiile ei*, Editura Minerva, București, 1971.
- Damé Frederic, *Încercarea de terminologie populară română*, București, 1901.
- *Dare de seamă asupra stării economice a județului Botoșani – Dorohoi* – Suceava, 1906.
- Dunăre Nicolae, *Textilele populare românești din Munții Bihorului*, București, 1959.
- Focșa Marcela, cap. *Țesăturile, în Arta populară românească*, București, Editura Academiei 1970, pag. 256–276.
- Focșa Marcela, *Scoarțe românești din colecția Muzeului de artă populară al R.S.R.*, București Editura științifică 1970.
- Focșa Marcela, *Motive antropomorfe pe scoarțele populare românești*, în Revista Muzeelor, 1969, nr. 2, pag. 175–178.
- Gorovei Artur, *Meșteșugul vopsitului cu burueni*, București, Cartea Românească, 1943.
- Gorovei Artur, *Monografia orașului Botoșani*, Ediția Primăriei din Botoșani.
- Ionescu Ion, *Agricultura română din județul Dorohoi*, București, 1866.
- Iorga Nicolae, *Istoria comerțului românesc*, București, Tiparul românesc, 1925.
- Iorga Nicolae, *Istoria românilor prin călători*, București, 1920.
- Iorga Nicolae, *Meșteșugurile la români*, Craiova 1921.
- Iorga Nicolae, *Arta populară și arta istorică a românilor*, Artă și tehnică grafică, 45, 1937–1938.
- Marinescu Marina, *Arta populară românească, Țesături decorative*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975.
- *Monografii ale comunelor din județele Botoșani și Dorohoi*, Arhivele Statului Botoșani, dosar 276/1938.
- *Monografia județului Dorohoi*, Editată de Banca Națională a județului Dorohoi, 1938.
- Nicolescu Corina, *Istoria costumului de curte în țările române, secolele XIV–XVIII*, București, 1970.
- Nicolescu Corina, *Moștenirea artei bizantine în România*, Editura Meridiane, București, 1971.
- Oprescu George, *Probleme românești de artă țărănească*, București, 1940.
- Oprescu George, *L'art du paysan roumain*, București 1937.
- Oprescu George, *Arta țărănească la români*, București, Cultura Națională, 1922.
- Paul Petrescu, *Motive decorative celebre*. Editura Meridiane, 1966.
- Paul Petrescu, Elena Secoșan, *Arta populară. Îndreptar metodic*, București, 1958.
- Paul Petrescu, *Motive decorative celebre*. Editura Meridiane, București, 1971.
- Pamfile T. și Mihai Lupescu, *Cromatică poporului român*, București 1914.
- Stoica Georgeta, *Arhitectura interiorului locuinței țărănești*, Muzeul din Rimnic Vilcea, 1974.
- Țigara - Samurçay Al., *Evoluarea scoarței oltenesti*, București, 1942.
- Ștefănescu I.D., *Arta veche a Maramureșului*, București, 1968.
- Vlăduțiu Ion, *Etnografia românească*, București, Editura științifică, 1973.
- Zderciuc Boris, *Covorul maramureșan*, București, 1963.
- Zaharia N., M. Petrescu – Dimbovița, Em. Zaharia, *Așezări din Moldova de la paleolitic până în secolul al XVIII-lea*, Editura Academiei R. S. România 1970.

Ce texte, consacré à la collection de tapis et tapisseries tissé „scoarțe și lăicere” du Musée du département de Botoșani, inaugure la série des publications destinées à initier le public, les chercheurs et amateurs des beautés de notre art populaire, par la publication d'une catégorie de pièces des plus représentatives pour la culture paysanne de la zone de Botoșani.

Le musée de notre département – réalisation du nouveau régime socialiste – vient d'accomplir à peine 25 ans d'existence ; il a réussi, en ce court laps de temps, à enrichir son patrimoine, tant dans le domaine archéologique – par suite des fouilles aux résultats fructueux – que dans le domaine de l'ethnographie.

La zone de Botoșani a été considérée, pendant plus de vingt ans, comme une tache blanche sur la carte ethnographique du pays, les réalisations de sa culture matérielle étant très peu connues, et d'une manière plutôt vague. A cause de cela, la constitution de la collection ethnographique du musée ou les tapis et tapisseries „scoarțele și lăicerele” occupent une place prépondérante, représente une étape qui a permis de définir le caractère spécifique populaire de cette zone de la Moldavie. Cette région comprend dans ses limites des exemplaires se situant parmi les plus valeureuses créations de ce genre, autant par leur composition ornementale que par leurs éléments décoratifs traditionnels. La valeur de la tapisserie roumaine, en tant que document de notre culture paysanne dépasse, par l'intérêt qu'elle suscite, les strictes limites locales d'une zone ethnographique, et même les limites nationales de notre pays ; elle illustre par ses techniques et sa conception décorative, dans certains cas, des procédés issus d'une conception artistique ancestrale, dans d'autres elle reflète les relations du monde roumain avec le Proche Orient. Leur intérêt local s'amplifiera à l'échelle nationale et universelle.

Malgré cela, ces tapisseries roumaines – tellement originales dans l'ensemble de cette création d'art populaire du Sud-Est européen, sont relativement peu publiées par rapport à leur très grand nombre, dans les collections des musées et dans les intérieurs paysans. C'est ce qui nous a déterminé à les publier. Nous avons considéré qu'annexées à d'autres travaux dans le même domaine, elles ajouteront une brique au prochain édifice scientifique, consacré à la tapisserie, roumaine par la publication d'un “corpus” de tous les tapis et tapisseries existant en premier lieu dans les collections des musées.

L'ART POPULAIRE DE LA ZONE DE BOTOȘANI

Tapis et tapisseries “Scoarțe și lăicere”

Historique

La zone de Botoșani représente le territoire compris entre les rivières Siret et Prut, situé à l'extrémité Nord-Est du pays, s'avoisinant au Sud avec le département de Jassy, à l'Ouest avec celui de Suceava et au Nord-Ouest avec la frontière vers l'U.R.S.S.

Elle représente en fait une grande partie de la plaine centrale de la Moldavie. Son relief est constitué au Nord par la zone vallonnées de la dépression de la rivière Jijia, dont les collines ne dépassent pas 200 m d'altitude. A l'Est se déroule la zone de plaine, le long du Prut, alors qu'à l'Ouest la zone des hautes terrasses de la rive gauche du Siret atteignent plus de 300 m, pour culminer au Sud-Ouest par le sommet Dealul Mare, qui a 593 m. ¹⁾

Les parties plus basses et plates – le long du Siret – "Șeaua" (la selle) de Bucecea, ont offert depuis des temps immémoriaux des conditions propices aux habitats, représentant un lieu de passage entre les contrées montagneuses et celles de la plaine. ²⁾

Les fouilles archéologiques effectuées sur le territoire de la zone de Botoșani attestent la continuité de la population depuis le paléolithique au féodalisme. ³⁾ La population constante dans le territoire compris entre le Siret et le Prut s'explique par les conditions propices offertes par le relief aux terrasses basses, peu boisé et eaux à profusion (contrée de steppe et sylvosteppe). Aussi, les complexes de mamouth, cornes de rènes, outils en silex, les "ateliers" pour façonner le silex, de Ripiceni-Izvor, les restes de la faune de Darabani appartenant au paléolithique, attesté aussi dans les stations de Mitoc, Ghireni, Ștefănești, Dorohoi, Flăminzi. Les outils découverts à Trușești et Drăgușeni, Corlăteni et Hănești sont des témoignages du néolithique dans ces endroits.

La culture de Cucuteni est bien représentée à Drăgușeni, Horlăceni, Crasnaleuca, etc. De nombreuses découvertes de l'époque du bronze (outils, céramique et autres matériaux) de Broscăuți, Ștefănești et Miorcani, le remarquable dépôt d'outils et d'armes en bronze d'Ilișeni, comune Santa Mare, constituent une documentation sur le processus de formation des tribus proto-thraces. Dans presque 100 points archéologiques comprenant les cités en terre de Ștefănești, Dersca et Cotu-Copălău, on trouve des témoignages attestant la période de cristallisation de la civilisation thraco-gète de la première période du fer.

Les environs de la ville de Botoșani sont riches en matériaux appartenant au I-er siècle avant notre ère, au I-er de notre ère (Stăncești, Cătămărăști, Răchiți, etc.) ainsi qu'à la période carpe, contemporains à la province romaine – Dacia (Cucorăni, Ipotești, Stăuceni).

La population daco-romaine qui, après la retraite de l'Empire, évolue sur toute l'étendue du territoire de l'ancienne Dacie, est bien représentée archéologiquement et anthropologiquement dans de nombreux habitats et nécropoles Sintana de Mureș sur le territoire du département, parmi lesquels nous citons : Dealul Căramidăria – Botoșani, Nichiteni, Hănești, Miorcani. La migration slave trouve ici une population autochtone dans une étape supérieure de civilisation. Tous les habitats appartenant aux VI-VII-èmes siècles et aux suivants, découverts dans tout le département (comme ceux de Ripiceni, Cucorăni, Lozna), contiennent des matériaux appartenant à la population autochtone daco-romaine, associés aux matériaux des migrants.

Les fortifications en terre des VII-XI-èmes siècles de Fundul Herții, Baranca, Dersca, Șendriceni, Tudora, etc., attestent la lutte acharnée des roumains contre la vague tardive des peuples migrants qui reliaient les régions nordiques de l'Europe à la zone méditerranéenne, ainsi que l'Ouest à l'Est. Les documents situent les débuts de la ville de Botoșani au milieu du XIV-e siècle (1439). ⁴⁾ Ceci est confirmé par de récentes recherches et par la découverte à Hudum, près de Botoșani, de nombreux produits artisanaux de provenance citadine ; plus tard, marchands roumains et étrangers sillonneront les anciennes routes, fait démontré par les monnaies et les objets découverts et par les privilèges commerciaux obtenus par les marchands de Bistrița, de Brașov ou de Pologne. Dans un de ces documents ⁵⁾ on trouve la première mention de Dorohoi comme endroit où l'on payait des droits de douane pour le commerce avec Lehia, déjà pendant le règne d'Alexandre le Bon (1407).

Pour les XI-e, XVII-e et XVIII-e siècles, les documents ⁶⁾ mentionnent de nombreuses localités dans la zone dont nous parlons.

Le XIX-e siècle marquera une nouvelle étape dans le développement des localités de la région.

Plus de calme et de sécurité, l'intensification de la production agricole, l'amélioration de la situation des paysans, le début du développement de l'industrie, augmenteront le nombre des bourgades. Cette situation favorable stimulera les localités existantes et fera croître leur nombre.

La population de la zone de Botoșani s'est occupée, depuis des temps très reculés, d'agriculture et d'élevage ; il existe des témoignages d'une culture primitive des plantes, ainsi que de l'élevage du bétail, depuis le néolithique.

I. Le rôle des tapisseries et tapis dans l'intérieur paysan

Dans l'ensemble des conditions historiques, économiques et géographiques, se pratique l'une des occupations principales de la paysanne de Moldavie : le tissage.

L'une des caractéristiques essentielles de la production paysanne dans le domaine des tissus, est leur nombre particulièrement grand dans notre pays. Partout, ces pièces tissées occupent une place fonctionnelle et décorative importante dans l'intérieur de la maison paysanne. En certains endroits, plus strictement reliés au monde byzantin et à celui du Proche Orient, à cause de conditions historiques plus spéciales, ces pièces textiles ont acquis un éclat et une opulence supplémentaire. C'est le cas de l'Olténie, de la Moldavie et du Banat.

L'art du tissage, existant dans notre pays depuis la préhistoire⁷⁾ est également présent dans la zone de Botoșani, dès le néolithique. Les fouilles archéologiques effectuées à Tugueta-Trușești⁸⁾, Drăgușeni, Corlăteni, ont mis en évidence des "fusaiole" et des poids, utilisés pour le métier à tisser. Si le tissage est attesté par les pièces citées à partir du néolithique, il y a peu de vestiges ou de traces de tissus — ce qui rend difficile, sinon impossible, de constater les étapes dans l'évolution des tissus.

En 1955, à Oboroceni-Pășcani⁹⁾, on a découvert dans un vase contenant des monnaies impériales-romaines des siècles I-II de notre ère, deux fragments de tissus à deux lisse en fils de lin, dont la finesse prouve que dès lors, le travail du lin se faisait avec compétence.

Par suite des fouilles archéologiques effectuées à Suceava¹⁰⁾ sur le plateau faisant face à la forteresse, avec des tombeaux datant depuis le XIV-e siècle jusqu'à la première partie du XVI-e, on a découvert de nombreux fragments de toile, dont on faisait les chemises. L'inventaire daté¹¹⁾ contenait des termes désignant des tissus : tapis, tapisseries, couvertures "lăicere, scoarte, macate", etc. Dans sa publication : "Agricultura în județul Dorohoi"¹²⁾ (L'Agriculture dans le département de Dorohoi), Ion Ionescu insiste sur le développement du tissage dans cet ancien département, en le considérant comme l'une des occupations principales des paysannes, indiquant qu'elles ne tissaient pas seulement pour se vêtir, mais aussi pour décorer leurs maisons avec des tapis et des tapisseries. Dans la monographie du département de Dorohoi¹³⁾ les auteurs, décrivant la vie des paysans, évoquaient le fait que la chambre où l'on recevait avait les murs recouverts de tapisseries tissées par les paysannes de l'endroit. Le tissage s'est développé au fur et à mesure atteignant de remarquables réalisations. On a beaucoup tissé en Moldavie, avec bon sens et minutie, pour décorer l'intérieur de la maison ou pour se vêtir. L'intérieur paysan, si simple et si pratique, à l'ameublement extrêmement réduit et organiquement dépendant des proportions de la construction, est devenu intime et harmonieux grâce aux tapis et aux tapisseries.

La maison paysanne de la zone de Botoșani fait partie, tant par les matériaux de construction que par son plan et sa structure, du type commun aux zones de collines et de plaines situées au Nord du pays. La maison traditionnelle, à l'architecture utilisant le bois comme matière première, avait un plan simple, composé de deux pièces séparées par un vestibule "tinda". L'une d'elles, la chambre à coucher "casa", "cămară", se trouvait toujours placée à gauche par rapport au vestibule, alors que la "grande chambre" où l'on recevait les invités "camera de curat", "casa mare" était située à droite. Les dimensions des pièces sont presque les mêmes pour toute la zone. Elles varient pour la chambre à coucher de 3/4 m à 3/5 m et de 4/5 m à 5/6 m pour la "grande chambre". L'intérieur de la chambre habitée est particulièrement simple. Le système de chauffage, composé d'unâtre avec hotte et four jusqu'au XIX-e siècle, plus tard d'unâtre avec four, d'une hotte et d'un poêle, se trouvait placé dans l'angle formé par le mur médien et celui longeant la partie postérieure de la chambre. Suivaient le lit : quelques planches sur pieux enfoncés dans le sol, les bancs paysans et l'angle au dressoir. La table utilisée, ronde et basse, n'avait pas de place fixe

après le repas on la rangeait d'habitude dans le vestibule ou sur la terrasse, ce qui dégageait le milieu de la chambre. Sur les murs, le lit et les bancs, on retrouvait les mêmes tissus en laine.

La "chambre propre" avait des meubles tout aussi simples que ceux de la chambre à coucher, avec la différence qu'on y trouvait une haute table rectangulaire, placée d'habitude, soit devant les bancs, soit entre les fenêtres, lorsque la pièce contenait deux lits. Cette chambre n'avait pas de poêle, on y gardait les pièces textiles les plus belles, ainsi que les beaux vêtements. Les murs étaient recouverts de tapisseries "scoarțe", les lits et les bancs étaient recouverts de tapis à motifs décoratifs "lăicere"; sur le coffre de la mariée, toujours placé au chevet du lit, étaient superposés en pile atteignant parfois le plafond : tapis, tapisseries et coussins, couvertures "scoarțe, lăicere, perne, plapome", etc.

Dans la zone de Botoșani, comme dans le reste de la Moldavie, c'étaient en premier lieu les mères qui, pour préparer le trousseau de leur filles, se mettaient à tisser bien avant le mariage. Ces pièces tissées avaient une place prépondérante dans le trousseau, leur nombre et leur beauté permettant à la mère et à la jeune mariée d'en être fières. Le jour du mariage, la coutume était de transporter le trousseau de chez les parents de la mariée chez ceux de l'époux ; les garçons d'honneur, faisaient alors "danser le trousseau", c'est-à-dire chaque tapis, coussin ou tapisserie qu'on sortait de la maison, ainsi que tout autre objet du trousseau. Après le mariage, pendant ses loisirs, la jeune femme continuait à produire pour son foyer les tissus usuels, ainsi que ceux destinés à embellir son intérieur.

Les tissus paysans de cette zone peuvent être classifiés selon deux critères de base : selon la matière première utilisée – fibres végétales : lin, chanvre, coton ; ou fibres animales : laine. De la première catégorie font partie : les serviettes, nappes, taies d'oreiller, draps ; de la deuxième, les tapis, tapisseries, couvertures – "păretarele", "lăicerele", "scoarțele". Classifiés selon le critère fonctionnel, les tissus se divisent en tissus usuels (serviettes, nappes, tapisseries), tissus décoratifs (serviettes, tapisseries) et tissus pour cérémonies (tapis, serviettes). Au début, tout tissu avait un rôle pratique : ceux qui recouvraient les murs préservaient l'intérieur du froid. Ce n'est qu'avec le temps que ces tissus ont acquis un rôle ornemental. Parmi toutes les catégories de tissus, c'est des tapisseries que nous nous occuperons, à cause de leur importante valeur décorative.

Dans l'ensemble des tapisseries roumaines, on peut distinguer quelques éléments particuliers pour ceux tissés en Moldavie. Certains se rapportent aux proportions et à la forme du tapis, d'autres aux matériaux et procédés techniques, à la gamme des couleurs, à la conception décorative, dans l'ensemble à tout ce qui confère l'originalité et la valeur esthétique des tapis de cette zone. On peut insister sur le fait que l'on trouve là de très grandes tapisseries paysannes (4–5 m de longueur, leur largeur variant de 0,90 à 1,50 m), par comparaison à d'autres zones (Maramureș, Banat). Les grandes dimensions ont un rapport direct avec les proportions et les dimensions des chambres. Il faut mentionner comme une caractéristique essentielle de la tapisserie moldave, que l'on peut surprendre, en examinant plusieurs exemplaires, les étapes de transformation du tapis en tapisserie (du "lăicer" à la "scoarță").

A partir du type archaïque local, nous trouvons un second type, caractérisé par une composition unitaire, à la surface centrale délimitée par un ou plusieurs cadres, représentant une transformation locale de la conception des tapis orientaux. Sous le rapport chromatique et comme conception décorative, la tapisserie moldave présente certaines notes particulières.

L'arbre de la vie, sous différentes variantes, avec ses profondes implications symboliques, constitue l'ornement principal. La manière dont il est figuré, ses stylisations, aboutissant à une schématisation, donne la note originale des tapisseries moldaves, comme on peut le constater dans les nombreux exemplaires de la riche collection du Musée de Botoșani.

Le motif solaire, considéré depuis la préhistoire comme le plus fréquent, et ancien, motif décoratif est également présent dans le répertoire ornemental moldave.

Le colonis végétal s'inscrit dans la même lignée traditionnelle, constituant une note à part

de ces tapisseries. L'utilisation des plantes pour teindre représente un procédé très ancien, caractéristique au Moyen Âge et transmis aux paysans. On le rencontre partout chez nous. Certaines nuances obtenues par des colorants végétaux (le brun, le vert et le jaune) sont spécifiques à la Moldavie.

L'abondance, dans la zone de Botoșani, des tapis et tapisseries, la diversité des ornements et de la composition de ces pièces, les qualités remarquables de leur coloris, nous ont déterminés à constituer, depuis 1968, la collection du Musée départemental de Botoșani, en essayant de faire valoir les particularités les plus intéressantes de ces tissus. Leurs caractéristiques essentielles se retrouveront dans les tapisseries présentées dans notre publication – tapisseries que nous avons considéré comme les plus représentatives, non seulement pour la zone de Botoșani, mais aussi pour l'art populaire réalisé à l'Ouest des Carpates.

II. Catégories de tapis et tapisseries

Pour saisir l'évolution du tapis de cette zone, il faut commencer par la présentation du "lăicer", la forme la plus archaïque, simple comme technique et conception décorative, point de départ de toutes les formes plus évoluées.

Le "lăicer". Il s'agit d'un tissu ayant une longueur entre 8 et 10 m et une largeur de 0,70–0,90 m. Par ses proportions et ses ornements, il semble avoir été la forme la plus ancienne parmi les tissus produits par le métier à tisser paysan. Son format si particulier est déterminé par les deux circonstances principales qui l'ont généré, tant comme fonction que comme technique. Au début il était destiné à recouvrir les bancs longs et étroits que faisaient le tour de la chambre. Le tissu prenait le nom de la pièce qu'il recouvrait : "lăița" = banc – "lăicer" – tissu. Lorsqu'on mit ces tissus en laine sur les murs, tout autour de la chambre, ils prirent le nom du mur = „păretar” = tissu pour recouvrir le mur.

Sous le rapport technique, c'est le métier paysan qui a déterminé l'étroitesse de cette première catégorie de pièces tissées (0,70–0,90 m de largeur). Avec le temps, lorsque la fonction initiale du "lăicer" s'est perdue, nous assistons, dans la zone de nos recherches, à une très intéressante transformation. Le tapis étroit qui longe le mur restera à sa place – celui qui recouvrait les bancs sera placé au-dessus – cette fois-ci ayant un rôle plutôt décoratif que pratique, continuant par son coloris à enrichir la coloration de l'intérieur paysan.

Afin d'orner les murs avec un tissu qui recouvre une plus grande surface, d'un tissu plus richement décoré que ceux jusqu'alors en usage, on est arrivé à la tapisserie "scoară" (écorce), pièce constituée à ses débuts par deux tapis étroits cousus entre eux (forme intermédiaire). Par le perfectionnement de la technique et l'introduction de la lice large de 1 m à 1,30 m, on est arrivé aux tapisseries d'une seule pièce, dont la longueur peut varier entre 3 et 5 m.

III. Technique et matériaux

Le matériel, utilisé pour les tapisseries paysannes est la laine fine. Dans la zone de Botoșani, l'agriculture et l'élevage ont constitué les occupations principales des habitants. Outre le grand bétail, on élevait des moutons, autant dans les fermes paysannes que sur les grandes terres des propriétaires où pâturaient les grands troupeaux de brebis¹⁵⁾ de race mérinos et autres races à laine fine¹⁶⁾. Pour résister au dur climat du Nord de la Moldavie, on prenait ses précautions.¹⁷⁾ C'est ce qui explique le fait que la plupart des tapisseries paysannes étaient tissées en laine fine, ce qui les rendait très légères malgré leurs grandes dimensions. Jusqu'au XX-e siècle, la chaîne et la trame étaient en laine. Pour la chaîne on utilisait le poil ("părul"), dru, élastique et résistant, que l'on pouvait facilement filer. On accordait une grande attention à la chaîne, support de tout

tissu. Pour la trame on utilisait de la laine molle "canură", à fil plus épais, non retors, pouvant aisément être teinte. Dès le début du XX-e siècle, la laine de la chaîne a été remplacée par du chanvre ou du coton.

Préparation de la laine

On tond les brebis vers la fin du mois de mai et le début du mois de juin. Si l'été est froid, l'opération dure jusqu'au milieu du mois de juin. Le 1-er mai les brebis, séparées de leurs agneaux, sont mises à l'herbage. Jusqu'au 15-20 juin on y mène aussi les agneaux, qui ne reconnaissent plus leurs mères, déjà tondus. On ne tond les brebis que lorsque la couche de leur duvet "paiul"¹⁸⁾ (la paille) atteint 3 cm. On garde cette couche protectrice contre les intempéries. Elle continuera à pousser après la tonte, constituant avec le temps la nouvelle toison. On utilise pour la tonte de grands ciseaux ; on tond d'abord la laine des cuisses, des pieds de derrière et de la queue, puis celle du ventre, du dos et de la tête de la brebis.

On lave ensuite la laine. On la trempe dans de l'eau chaude, quelques heures durant, dans un baquet. On la lave ensuite dans plusieurs eaux chaudes, afin d'éloigner toutes les impuretés, et spécialement le *suint*. Après le lavage, on procède au rinçage à l'eau froide, jusqu'à ce que l'eau soit limpide, signe que la laine a été bien nettoyée. On la met à sécher en l'étendant sur la laine a été bien nettoyée. On la met à sécher en l'étendant sur une corde, sur la clôture ou sur la terrasse des maisons paysannes. On la carde ensuite manuellement, pour démêler les fils. C'est pendant cette opération manuelle que l'on sépare les différentes qualités de laine. La laine longue, poilue, rugueuse se séparera de la laine molle et plus courte, étant préparées pour le peignage. Le peignage va parfaire cette séparation entre les fils de laine longs et rugueux, "părul", des flocons moelleux, „cănura”. On peignera la laine en utilisant deux peignes. Ceux-ci sont formés d'un morceau de bois, dans lequel sont fixées deux rangées de dents de fer, longues et acérées. On tient les peignes par leur manche en bois. Souvent, ils ont le bois incrusté de motifs géométriques. (Fig. 1). La laine déjà effilochée sera introduite à travers l'un des peignes. A l'aide du second on la peignera jusqu'à ce qu'une partie à peu près égale passe sur le second peigne. Les longs fils qu'on tirera à la main, ressembleront à la "barbe d'un vieillard".¹⁹⁾ C'est le poil. On le filera finement et facilement. Sont restés entre les dents des peignes les flocons de laine moelleuse qui, assemblés, formeront la quenouillée. Elle peut être effilochée à la main ou bien être peignée à son tour à l'aide de deux autres sortes de peignes, les "fusălăi" (fig. 2). Ils sont formés d'une planche carrée, prévue d'un manche. Sur cette planche, un morceau de cuir soutient les dents métalliques, mobiles et recourbés. Ce peignage fait disparaître les indurations – petites boules de laine durcie. De cette laine molle, peignée, on prépare les quenouillées pour le filage. Pour le filage on utilise la quenouille et le fuseau. La quenouille de cette contrée est généralement simple, ayant rarement quelques ornements géométriques (fig. 3). On a relativement peu utilisé le rouet dans la zone de Botoșani. Comme nous l'avons déjà mentionné, la laine pour la chaîne sera finement filée et retorse. Celle pour la trame aura le fil plus gros et moins retors. Pour la torsion des fils, on utilisera un outil formé d'un axe, ayant à l'une de ses extrémités une roue en bois, au diamètre entre 1 et 12 cm (fig. 4) – "drugla". Pour teindre les fils retors on fera de longs échevaux, à l'aide du d-vidoir à main "rășchitor", un batons à deux bifurcations aux extrémités (fig. 5). On y dévidera le fil en croix aux bifurcations, afin qu'il ne s'emmêle point. La laine est alors prête à être teinte.

Teinture

A la valeur des tapis et tapisseries de Botoșani contribuent en grande mesure leurs coloris doux, aux nuances chaudes, bien harmonisées, résultat des colorants végétaux, maintenus plus longtemps en Moldavie qu'ailleurs, où ils ont été remplacés depuis la seconde moitié du XIX-e siècle, par les colorants chimiques. On a utilisé ici de nombreuses plantes, parfois en des combinaisons

réussies, afin d'obtenir certaines nuances en quelle sorte spécifiques pour la Moldavie : du brun foncé au brun café au lait, associés au vert olive et au jaune de différentes tonalités, particulièrement nuancées dans le vocabulaire local. On y distingue des tons de jaune comme : jaune blanchâtre, jaune foncé, jaunâtre, jaune-or, jaune pâle, jaune rougeâtre, jaune taché, jaune huileux, jaune vif, etc. Le vert, à son tour, a une série de tonalités : vert foncé, vert clair, vert rainette, vert-chou. On emploie plus rarement le rouge et alors dans ses nuances sourdes – lie-de-vin ou betterave. Le bleu apparaît tout aussi rarement que le rouge, car, tout comme le rouge, on l'obtenait par des procédés plus difficiles, en l'extrayant de plantes orientales, plus rarement adaptées à notre pays. Au village toutes les femmes savaient teindre chez elles, à la maison. Pour obtenir les différentes couleurs, il fallait avoir : compétence, minutie et certaines connaissances dans le domaine de la botanique ayant rapport aux propriétés de certaines plantes, certains arbres. On les cueillait en certaines saisons, à certaines périodes de leur croissance. C'est parfois la racine que l'on utilisait (l'oseille). Des arbres ou arbrisseaux c'est soit l'écorce que l'on prélevait (l'aune, le prunier ou le chêne, etc.), soit la fleur (tilleul, acacia, sureau, etc.), soit le fruit (hieble, noix, etc.), soit les feuilles (noyer, géneestrolle, etc.). On transmettait ces connaissances de génération en génération. Les procédés étaient simples ou complexes, en fonction des nuances que l'on voulait obtenir. Toutes les informations obtenues sur les lieux, par suite de nos recherches, permettent de conclure qu'il existait un système général de teinture, comprenant : la cueillette des feuilles, fleurs, fruits, écorces, leur séchage, leur cuisson, l'introduction des échevaux dans ces solutions obtenues par la cuisson, le fixage à l'aide de différents procédés.

Comme mordants l'on utilisait l'alun,²⁰⁾ la couperose²¹⁾ verte, de l'eau aigrie par la fermentation du son²²⁾ (le "borș"). Ces procédés étaient accompagnés de croyances populaires : "on prépare la solution avec la première eau puisée à la fontaine, au petit matin"²³⁾ ; "on ne parle pas des morts pendant que l'on teint, pour ne pas tuer la couleur"²⁴⁾ "on ne teint pas la veille de fêtes, la couleur ne prend pas".²⁵⁾

Le noir s'obtenait des écorces d'aune (*alnus glutinosa*)²⁶⁾, de chêne (*quercus robur*)²⁷⁾, du brou de noix vertes (*pulsatilla montana*)²⁸⁾, de l'écorce du faux platane (*acer campestre*)²⁹⁾, d'éra-ble (*acer tataricum*)³⁰⁾, d'origan (*origanum vulgare*)³¹⁾. La couleur brune s'obtenait des coquilles de noix (*juglans regia*)³²⁾, des feuilles de noyer, de cognassier (*xydonia oblonga*)³³⁾. La couleur la plus fréquente pour la chromatique de la zone était le jaune, obtenu des pelures d'oignon (*allium cepa*)³⁴⁾, des fleurs de tilleul (*Tillia platyphyllos*)³⁵⁾, de la rhubarbe du paysan (*borage officinalis*)³⁶⁾, de la géneestrolle (*genista tinctoria*)³⁷⁾, de l'écorce de poirier sauvage (*pirus malus*)³⁸⁾, des fleurs de millepertuis (*hypericum perforatum*)³⁹⁾, des fleurs de sureau (*sambucum nigra*)⁴⁰⁾, de la racine d'oseille (*rumes patientia*)⁴¹⁾, d'un mélange d'orties et fleurs d'acacia : "joldeală"⁴²⁾. La couleur verte, avec ses nuances respectives, était obtenue par des feuilles de noyer (*juglans regia*), des fleurs de pulsatille (*anemone pulsatilla*)⁴³⁾. Le rouge s'obtenait des feuilles de poirier sauvage (*pirus malus*)⁴⁴⁾ et des feuilles de marjolaine sauvage (*origanum vulgare*), de l'écorce de prunier (*prunus domestica*)⁴⁵⁾. Pour obtenir la couleur bleue, quelques informateurs nous ont indiqué la hieble (*sambucus erubilis*)⁴⁶⁾ sans trop de certitude, alors que d'autres ont indiqué l'iris (*iris florentina*)⁴⁷⁾.

Les nuances des couleurs étaient en fonction de la concentration du colorant et du mélange de plusieurs colorants.

Par suite de nos recherches dans la zone, on a pu remarquer qu'en général les procédés pour obtenir les couleurs végétales ont été – en grande partie – oubliés. En rapport avec la publication de Tudor Pamfile : "Cromatica poporului român", publiée en 1914, les procédés dont il s'agissait pour la zone Botoșani se sont maintenus dans certains villages plus isolés (Oneaga, Coșula, Joldești, etc.). Aujourd'hui ce sont spécialement les nuances de jaune et de brun que l'on obtient encore, traditionnellement. Les colorants végétaux ont été remplacés par ceux synthétiques. Même si la gamme chromatique semble s'être enrichie, les couleurs sont devenues beaucoup plus uniformes, stridentes, parfois même discordantes par rapport aux couleurs végétales douces, chaudes, avec des variétés remarquables de la même nuance.

Pour la réalisation du tissu même, qui consiste en l'entrecroisement de deux groupes de fils – la chaîne et la trame, il est nécessaire de procéder à une série d'opérations préalables, qui portent les noms de : *dévidage* – enroulement des fils sur bobines ou pelotes, *ourdisage*, – *enroulement* des fils ourdis sur l'ensouple, *montage de la chaîne*.

L'écheveau doit être dévidé sur des bobines. En ce sens on utilisait la broche de dévidoir, "letca" (fig. 6) : un uspport en bois dans lequel on fixe verticalement une seconde pièce en bois, qui soutient une tige en fer, que l'on fait tourner à l'aide d'une roue. On introduit la bobine sur l'axe, on fait tourner la roue à la main – la verge et la bobine se mettent à tourner – en déroulant doucement le fil de sur un autre type de dévidoir, "virtelnița", sur la bobine. Cet autre type est aussi formé par un support en bois (pied) dans lequel est fixé un pieu, "fuseau", qui supporte deux morceaux de bois en forme de X – "ailes". Au bout des ailes se trouve une petite pièce d'arrêt en bois, entaillée, "fofeza", qui retient les fils dévidés.

L'ourdisage s'ensuit, c'est-à-dire le rangement parallèle, dans l'ordre qu'ils occupent dans le tissu, de tous les fils qui en forment la chaîne. L'ourdisseuse devra avoir soin de croiser les fils en formant la croix à une extrémité, et le pied à l'autre. Pour ourdir, les vieilles femmes utilisaient les palis ou bien des clous enfoncés dans les murs de la maison ou dans les bancs, ou même les dents de la herse "sur la herse on pouvait aller jusqu'à 10 coudées" ⁴⁸⁾. Dans ces cas-là les deux fils dévidés de sur les bobines ou les pelotes, devaient passer par un orifice pratiqué dans le manche d'une cuillère ou bien d'une palette en bois, ils devaient être croisés à l'arrière des clous ou des palis. La femme qui ourdit doit se déplacer d'un bout à l'autre de l'ourdissoir. Vers la fin du XIX-e siècle nous rencontrons un nouveau procédé pour ourdir. Il s'agit de l'utilisation de l'ourdissoir circulaire (fig. 8). Ce dernier est formé d'un rouleau en bois ("fuseau", "tige", "couer") ayant une extrémité fixée à l'une des poutres et l'autre dans un support en bois "scaun" (pied). On fixe sur ce fuseau quatre courroies ou traverses parallèles entrecroisées, deux en haut, deux autres au bas du fuseau. Ces traverses soutiennent les "rayons" (planches entaillées à l'extérieur) sur lesquels se succèdent les fils en s'enroulant tout autour, l'ourdisseuse ayant soin de les entrecroiser aux deux extrémités pour former là aussi "la croix" et "le pied" de l'ourdisage. Les bobines sont placées le plus souvent dans encore un autre type de dévidoir, "alergătoare" formé à son tour d'un rectangle en planchettes, sur un support qui les fait incliner (fig. 9). Entre les côtés parallèles du dévidoir on fixe les fils de fer ou des fils soutenant les bobines. Cet instrument a été utilisé depuis très longtemps dans les pays du Sud-Est de l'Europe ⁴⁹⁾. On pratiquait ensuite l'enroulement de la chaîne sur l'ensouple d'arrière du métier à tisser horizontal, métier localement appelé „stative”. Auprès du rouleau se trouve une pièce d'arrêt appelée dans la zone *nodorar* (rattachée tout près des rouleaux).

Pour pratiquer l'enroulement, on fixe au-dessus du métier à tisser un bâton, auquel on rattache la lisse. A cette opération prennent part deux femmes. L'une, installée devant la lisse, passe à celle qui est placée derrière la lisse, les fils ourdis, entrecroisés "en croix" – à travers deux réglettes qui soutiennent les lisses ("fuștei"). On fait passer les fils dans la lisse à aide d'un couteau. On détache ensuite la lisse traversée par les fils. On introduit la pièce d'arrêt parmi les fils et tout doucement on fait tourner l'ensouple d'arrière jusqu'à ce que la pièce d'arrêt arrive auprès de l'ensouple. La chaîne parvient à être disposée sur l'ensouple et sur la pièce d'arrêt. Devant le métier à tisser, on fait passer provisoirement la chaîne sur l'ensouple de devant. De cette manière, on allongera bien les fils de la chaîne. Une des femmes fera tourner l'ensouple d'arrière, pendant que l'autre tiendra l'extrémité opposée de la chaîne, jusqu'à ce que la chaîne s'y enroule complètement. On enlèvera la lisse, on coupera les bouts de la chaîne, qu'on reliera ensemble par petits faisceaux "păpușele" pour qu'ils ne s'emmêlent pas. On placera l'ensouple arrière avec la chaîne, sur le métier, et l'on fixera à côté les râteaux du métier à tisser (gros peignes) et la lisse. On pratiquera maintenant le *montage de la chaîne* ("nevedit") – étape où les fils ourdis seront répartis à travers les râteaux du métier. Après les avoir passés à travers les râteaux du métier à tisser, les

fils seront introduits dans la lisse. L'ensouple d'arrière sera fixée à sa place et, à l'avant, les fils ourdis seront rattachés à un bâton placé près de l'ensouple de devant. Cette opération porte le nom de "ligature de la bouche de la toile". On pose ensuite les poulies et les pédales, en rapport avec le nombre des râdeaux du métier.

Le type de métier à tisser utilisé dans la demeure du paysan de la zone de Botoșani a été le métier horizontal (à basselisse), localement appelé "stative" et plus rarement "tiară" (fig. 10).

Ce métier est composé de deux morceaux de bois, horizontaux, taillés, unis par deux traverses, le tout reposant sur quatre pieds. En Moldavie ces pieds supportent les deux ensouples : celle de devant et celle d'arrière. Sur l'ensouple de devant s'enroulera ce qui déjà sera tissé, sur l'ensouple d'arrière sera enroulée la chaîne.

Les battants sont fixés à un bâton situé au-dessus du métier à tisser, sur les deux traverses reliant les pieds de l'ensouple. Le batis d'un métier à tisser moldave comporte, entre autres pièces : le bâton des battants (auquel se rattachent les battants), deux bras en bois supportés par le bâton des battants au moyen de deux clous en bois, le battant d'en haut et celui d'en bas qui encadrent la lisse (fig. 11). A un autre bâton sont fixés les râdeaux du métier à tisser (gros peignes) par les poulies, aux réglettes et aux oeilletons de la lisse (fig. 12). Pour changer les râdeaux, on les rattache, à leur partie inférieure à deux ou quatre pédales, "tălpigi" (planchettes qui ont la forme de la plante des pieds). Avec la navette on introduit les fils de la trame à travers ceux de la chaîne. La navette est formée d'un bois taillé, dans lequel on introduit la canette – petit cylindre en roseau ("țegie"), sur lequel est enroulé de fil de la trame. Ce petit cylindre est maintenu dans la navette par un petit bâton, "lemnuș". Lorsque la tisseuse voudra allonger la chaîne ou bien, au besoin, la relâcher, elle utilisera une longue tige, qui mettra en mouvement l'ensouple arrière, à laquelle elle est fixée par une de ses extrémités. L'autre est fixée dans la terre. L'ensouple de devant sera mise en mouvement à l'aide d'une pièce d'arrêt, "zăvorul", un morceau rectangulaire en bois, ayant une ouverture centrale, par laquelle on introduit la crémaillère du métier à tisser, qui sert à tendre la chaîne lorsqu'elle se relâche (planchette à plusieurs orifices), "lopățica". A l'aide d'un clou en bois introduit dans les trous de la crémaillère, on fixera l'ensouple (fig. 14).

Le métier à tisser vertical (à haute lisse) a été utilisé dans la zone à partir du XIX-e siècle, dans les cours des grands propriétaires⁵⁰, comme dans les ateliers du monastère d'Agafon. Depuis quelques années on le trouve aussi dans les maisons des paysans, ce type de métier étant considéré comme plus pratique, parce qu'il n'occupe que peu de place dans la maison.

La technique du tissage des "lăicere" et des "scoarțe"

Tapis et tapisseries étaient tissés en hiver et pendant le Carême. "A Pâques aucune femme active n'avait son métier à tisser dans la maison".

Les tapisseries étaient tissées à deux lisses a métier, alors que les tapis du type „lăicer” pouvaient être tissés à deux ou quatre lisses. Le système plus simple du tissage s'est compliqué par le dessin fait au métier ("alesătura"), qui offre de plus grandes possibilités d'ornementation. Par ce terme on comprend l'introduction manuelle d'un fil d'une autre couleur que le fond, parmi les fils de la chaîne, en poursuivant un certain motif décoratif qui prendra sa forme par ce fil, alors que les raies ou les bandes colorées "virstele" se réalisent à la navette et vont d'une lisière à l'autre du tissu. Le motif décoratif du dessin fait en métier, est isolé et peut être parsemé sur la surface du fond ou bien être combiné à d'autres motifs. Le motif dessiné se compose d'une unité appelée "point" (résultante du croisement d'un certain nombre de fils ourdis avec ceux de la trame). Les tissus à dessins faits au métier sont réalisés par trois techniques dont une, celle des tissus ajourés, où les fragments différemment combinés ne sont pas reliés entre eux. Entre ces fragments colorés il y a des ouvertures à jour, qui donnent un aspect particulier au tissu. Ces ajours apparaissent à cause du fait que le fil de la trame, arrivant au motif suivant, reviendra sur ses pas sans faire la liaison entre les deux motifs ou surfaces, différemment colorées. Ce système porte aussi le nom de Karaman, parce qu'il tire son origine du système des tapis orientaux de cette zone. Dans la collection du Musée, les tapis ayant plus de 70 ans sont tissés de cette manière. Cette

technique impose la géométrisation du motif ornemental en angles droits. Elle a été fréquemment utilisée au tissage des tapisseries jusque vers la fin du XIX-e siècle. Aujourd'hui on décore très rarement au moyen de ce système.

La seconde technique est celle du tissu au dessin relié "ales legat", en termes locaux. Dans ce cas les fragments de différentes couleurs sont reliés entre eux par le croisement alternatif des fils de la trame. Dans certains cas, plus rares, les fils de la trame différemment colorés se croiseront en passant au-dessus des fils ourdis entre eux, le tissu ayant en ce cas-là une seule face. La collection du Musée n'a que deux ou trois tapisseries en ce système de dessin tissé. Cette technique, considérée comme la plus ancienne, a été abandonnée.

La troisième technique, pratiquée depuis longtemps, est celle du tissage en travers et par dessus les fils. C'est par cette technique que l'ont tissait les tapisseries recouvrant les murs, "păretare", décorés à tête d'épingle⁵² qui ont approximativement 70-80 ans. C'est par cette même technique que l'on tissait aussi les tapis recouvrant les bancs, "lăicere", à reliefs, "rădicături".⁵³

IV. Composition et composition ornementale

En examinant les presque plus de cent pièces – tapis et tapisseries de la collection du musée, les pièces trouvées sur le terrain ainsi que dans d'autres collections, on peut déceler l'évolution intéressante de la conception décorative en débutant par la ligne – comme élément primordial, pour aboutir à la composition décorative plus compliquée qui décore plus spécialement les tapisseries, ayant un rapport direct avec le moment où cette pièce textile arrive à avoir son autonomie dans l'intérieur paysan. Dans la composition ornementale des tapis étroits ("lăicere") et des tapisseries (scaune) nous pouvons distinguer deux éléments : le fond tissé, réalisé en une seule teinte (d'habitude plus foncée quand les motifs décoratifs sont moins accentués et plus claire quand ils sont plus marqués) et le motif ornemental intercalé sur ce fond. La forme primordiale de l'ornement débute par de simples bandes qui relient autrement colorées que le fond, une lisière à l'autre à travers la surface du tapis étroit. Ce type de tapis étroit illustre pleinement ce décor initial à bandes qui, dans la zone de Botoșani portent le nom de "virste" (raies). Ces bandes sont exécutées à l'aide de la navette et peuvent n'avoir qu'une seule couleur et dimension qui se répète en largeur, ou bien elles peuvent se constituer en groupes de raies, différemment colorées et à dimensions variées, se succédant à égale distance sur toute la longueur du tapis (cat 1-6, pl 1, 2). La variété du décor de ce type de tapis est déterminée par la manière dont sont groupées les raies leurs coloris et les variations de leur propre largeur qui les détachent du fond du tissu. C'était auparavant le décor habituel des tapis étroits et ce décor constituera le point de départ – le "leitmotiv" sur lequel s'amplifiera toute la gamme des motifs ornementaux plus compliqués caractérisant le décor des tapisseries. En étudiant les exemplaires compris dans ce catalogue, on peut suivre l'évolution depuis l'ornementation simple du tapis à raies à la tapisserie en parcourant les différentes étapes intermédiaires. Dans une des premières étapes de transition du tapis étroit lăicere) à la tapisserie, à côté des stries, l'on peut remarquer les dessins faits au métier, disposés sur des parties du fond – régionalement appelés "sièges" ("scaune"). Ces motifs dessinés débutent par des lignes interrompues appelées dans la contrée "pui" (petits) et "rădicături" (reliefs) réalisés par le tissage, c'est-à-dire, en introduisant le fil de la trame à travers quatre ou six fils de la chaîne (cat 7, pl 3). Par ce procédé technique, on arrive, au fur et à mesure, à des motifs géométriques plus compliqués comme le losange, la croix, l'étoile etc. (pl 4). Nous mentionnons que le décor simple des lignes interrompues, suit le même sens que celui des stries. La succession des motifs en une rythmique répétition, d'une lisière à l'autre du tissu est caractéristique pour l'ornementation du tapis étroit. Les variations peuvent être déterminées par le coloris différent du fond sur lequel sont disposées les mêmes catégories de motifs. D'autres fois, les mêmes motifs décoratifs sont différemment colorés, d'un fragment à l'autre. Dans une phase plus évoluée de nouveaux motifs apparaîtront sur les fragments au nom de "scaune" (sièges). Ces dessins, par fragments, seront enrichis avec le temps par d'autres motifs décoratifs plus complexes, marquant ainsi les deux phases chronologiques de l'évolution du tapis étroit – étape où, avec les motifs linéaires sont intercalés des motifs plus com-

pliqués d'origine orientale (l'arbre de la vie, le motif solaire), aux dimensions beaucoup plus grandes (cat. 8). Dans la zone dont nous parlons, on trouve de nombreux tapis étroits qui ont, à part les bandes différents dessins, qui enrichissent évidemment leur décor.

Durant l'étape suivante de l'évolution du mode dont sont disposés les motifs décoratifs, nous constatons l'existence de la phase de transition du tapis étroit à la tapisserie, phase durant laquelle, la conception décorative reste la même et ne fait que se répéter deux fois sur toute la largeur de la tapisserie (cat 9, pl 5). Pendant cette phase, la tapisserie n'a ni limites ni cadres, tout comme le tapis étroit. L'étape suivante de l'évolution des tapisseries est représentée par l'apparition d'une seule pièce, à la largeur de 1 m à 1,30 m et au fond uniformément parsemé du même motif géométrique qui se répète à l'infini sans être limité par un cadre, sans avoir de commencement ni de fin. On a renoncé dans ce cas au système d'ornements alternatifs : raies et motifs décoratifs en le remplaçant par d'autres motifs décoratifs. De cette catégorie font partie plusieurs types de tapisseries qui tout en maintenant le décor géométrique, présentent plusieurs types de compositions décoratives :

- la composition au même continuuel jeu de fond où le motif se répète sur tout le fond de la tapisserie, sans cadre. Peuvent être incluses dans le cadre de ce type de composition, les tapisseries au motif "de l'échiquier" (cat 11, pl 6) – connues dans la zone sous le nom de tapisseries en "oblonite", les tapisseries à losanges (în pâvi), en damier ("în dame" (cat 10-12). Toujours dans le cadre de ce type de composition s'inscrivent les tapisseries décorées en zigzag "l'onde de l'eau" ("unda apeli"). Font encore partie de cette catégorie les tapisseries connues sous le nom de tapisseries "à côtes" ("costisăți cu rindu-ntors") et celles à "nuages" ("în nouri"). Ces tapisseries se trouvent en général dans toute la Moldavie et on les rencontre fréquemment dans la zone de nos recherches (cat. 13-14, pl. 7). Avec une grande fréquence pour toute la zone et toute la Moldavie, on trouve la tapisserie à losanges.

Le losange est connu dans la zone sous le nom de : grande fleur, la grande fleur, fleur boutonnée, fleur fermée, roue (pl. 9, cat. 17, cat. 22, pl. 10). Les losanges existent en différentes variantes, disposés indépendants ou bien reliés entre eux, associés à d'autres motifs ou bien isolés (cat. 16-23, fig. 15-25). Le plus souvent le nom de tapis à roues désigne la disposition des losanges le long du tissu, encadrés cette fois par des moitiés de losanges à dimensions plus réduites. C'est au sujet de ces tapisseries que, I.D. Ștănescu dans sa publication "Arta veche a Maramureșului"⁵⁵ écrivait : "Ces tapisseries n'ont pas de marges, c'est-à-dire qu'elles ne sont point limitées par des bordures. Elles ne sont "finies" de nulle part. L'œil les poursuit enchanté, examine l'encadrement des losanges et a l'impression de l'infini. La pensée passe de ci de là, de marche en marche, et travers des motifs aux dimensions égales sans trouver entrave ou a chèvènement".

Un autre type de composition est celui qui a comme principe la différenciation entre le motif ornemental et le fond uniforme. Ce type comprend les tapisseries les plus fréquemment rencontrées dans la zone. Il s'agit des tapisseries ayant des motifs décoratifs isolés, disposés en rangées parallèles, qui conservent encore dans l'ornementation la tradition du tapis étroit (lăicer). (cat. 24-27 ; cat. 26, pl. 11 ; cat. 27, pl. 13, 14).

Dans la zone de Botoșani on trouve souvent des tapisseries au fond divisé en carreaux, chaque carreau contenant par un motif décoratif indépendant. On les connaît sous le nom de tapisseries à carreaux (cat. 30, pl. 15-16).

Le moment décisif qui précise le type de la tapisserie à proprement parler, est marqué par l'apparition du cadre qui délimite le fond décoré de la tapisserie. En ce cas-là, le cadre aura un rôle décoratif ayant un rapport avec le fond décoré. Le cadre des tapisseries moldaves présente quelques particularités dignes d'être signalées. En général il est spécialement étroit, réduit comme dimensions, sans importance si on le compare aux cadres des tapisseries d'Olténie. Souvent on ne le trouvera que sur les marges latérales de la tapisserie, ses extrémités étant marquées par quelques bandes transversales rapportées à la longueur, qui auront surtout le rôle de délimiter la longueur de la tapisserie plutôt que celui de l'encadrer pour ainsi dire (cat. 31).

Dans certains cas, lorsque le cadre est plus large, la tapisserie sera tissée en deux étapes. On tissera d'abord le centre de la tapisserie puis les deux cadres qui seront ensuite cousus des

deux côtés de la tapisserie (cat. 32, pl. 17). Parfois le fond de la tapisserie sera tissée à même un des cadres disposé sur une des longueurs, alors que étant ultérieurement cousu au reste.

Il arrive aussi que la tapisserie soit composée de deux pièces, rassemblées au milieu par une couture, ayant chacune leur propre cadre. (cat. 33, pl. 18, 19).

Les anciennes tapisseries de la zone de Botoșani, ont un simple cadre, (fig 26-34) le cadre double apparaît surtout au début du XX-e siècle. Le cadre se détache en premier lieu par son coloris. Les cadres ont en général des nuances plus claires que celles du fond. Cette différence chromatique joue un rôle important dans la délimitation du cadre. La différenciation entre cadre et fond est aussi donnée par les différences ornementales. Le cadre le plus simple est parfois réduit à une simple ligne en zigzag ayant une couleur différente ou bien, au motif *des dents de scie* (cat. 36, pl. 22 ; cat. 34, pl. 20 ; cat. 35, pl. 21). Quant au cadre double, celui de l'intérieur sera plus étroit alors que celui de l'extérieur sera plus large, le premier représentant une *ligne en zigzag*, un *sarment* ou une *vague*. Le cadre principal extérieur représente différentes catégories de motifs : losanges, croix, associés à des motifs végétaux géométrisés (feuilles, fleurs, l'arbre de la vie en différentes variantes) (fig. 35-38).

Parfois à part la variation des motifs on constatera l'alternance de zones aux couleurs variées qui mettra les motifs décoratifs en valeur. A part les motifs géométriques, nous signalons encore comme une des notes caractéristiques de l'ornementation des cadres des tapisseries moldaves, la fréquence du motif végétal du "sarment" (fig. 39-43) qui se rattache aux motifs similaires rencontrés comme décor des cadres des tapis orientaux. A l'encontre des tapis d'Olténie les cadres des tapisseries moldaves et de celles de la zone de Botoșani n'utiliseront que rarement comme décor, les motifs rencontrés sur le fond du tapis et alors, – en d'autres variantes.

Si l'on analyse le décor des tapisseries, on constatera une bien plus grande variété, cela en rapport à l'ornementation du cadre, car le fond occupe une place principale dans la conception décorative unitaire de la tapisserie de Moldavie. Si, en ce sens on essayait de faire une classification typologique des tapis délimités par un cadre, on déterminerait dans la zone de nos recherches, trois formules :

- la première, où sur le fond de la tapisserie on constate les raies évoquant la conception linéaire du décor du tapis étroit "lăicer" décoré à bandes "vrîste".

- une seconde catégorie caractérisée par des motifs isolés symétriquement disposés sur tout le fond de la tapisserie (fig. 45).

- le troisième groupe comprenant les tapisseries ayant un motif décoratif central, autour duquel sont groupés d'autres motifs ayant un rôle secondaire. Sous le rapport du caractère de leurs ornements, les tapisseries peuvent être classifiées en plusieurs catégories : au premier rang se situent les tapisseries à décor géométrique, en second lieu celles au décor géométrique combiné au floral stylisé et au troisième les tapisseries où le décor floral domine, combiné avec le figuratif, ainsi que les tapisseries au décor géométrique figuratif.

Il est temps d'insister sur le fait que sur les tapisseries de la zone de nos recherches, on peut remarquer la domination des motifs d'origine végétale a signification symbolique (l'arbre de la vie, le vase à fleurs). L'originalité de ces pièces est donnée par le mode spécifique d'interprétation de ces motifs symboliques comme par la quantité des formes sous lesquelles on les trouvera disposés dans l'ensemble des tapisseries ; les particularités de leur stylisation et la stricte conception concernant l'organisation des surfaces décorées représenteront les qualités particulières de la vision décorative des créateurs populaires de la zone. L'arbre de la vie qui représente le motif dominant, occupera dans l'organisation de la surface décorée des tapisseries à décor végétal, le plus souvent, une place centrale, étant mis en valeur par des motifs décoratifs associés. Indifféremment de la manière dont il sera stylisé, il se répétera plusieurs fois sur toute la longueur du tissu (cat. 37, pl. 23, 24, 25), au bien, sera associé à d'autres motifs comme : les branches fleuries, les fleurs stylisées au même les motifs géométriques (cat. 40, pl. 30-31 ; cat. 41, pl. 32 ; cat. 38, pl. 26 ; cat. 39, pl. 27, 29).

Dans la collection du musée de même que dans la zone nous n'avons pas de tapis sur lesquels le motifs de l'arbre de la vie soit représenté tout seul sous la forme d'arbre monumental qui occupe toute la surface du tissu. On le trouve d'habitude disposé en plusieurs exemplaires (4-7)

aux dimensions plus réduites, mais chaque fois le motif sera mis en valeur dans l'ensemble de la composition, par les motifs décoratifs annexes. (losanges ou autres motifs d'origine caucasienne. L'arbre de la vie apparaîtra le plus souvent dans la zone de nos recherches, sous la forme d'un petit sapin (fig. 46-47) perpendiculairement dispose en rapport de la longueur du tissu et en alternance avec d'autres motifs géométriques ou floraux. Dans le sud de la zone de Botoșani, ce type est appelé : tapisserie au dessin "in meslet"⁵⁶⁾, c'est-à-dire qui alterne une rangée de petits sapins (brăduți) avec une rangée d'intervalles "scaune". L'image de l'arbre de la vie se compliquera parfois par l'association d'oiseaux ou d'animaux affrontés (cat. 42-43, pl. 33, 34). D'autres fois les oiseaux et les animaux ne sont plus figurés ce qui fait que la représentation ne reproduit plus qu'en faible mesure les anciens modèles hellénistiques et iraniens. C'est le résultat des transformations et des adaptations particulières à la vision des créateurs et de l'ambiance de la zone. C'est ce qui explique le fait que lorsque l'on retrouve dans le decor de la tapisserie l'arbre de la vie dans sa forme hellénistique⁵⁷⁾ le Kantharos grec sera remplacé en certains cas par un vase en céramique, reproduisant un des modèles existant de la zone. (cat. 44, pl. 40-38). Les tapisseries au decor ornemental, où l'arbre de la vie est représenté sous sa forme traco-dace⁵⁸⁾, (pl. 20, pl. 40) le petit sapin (dont nous avons déjà parlé) ont ici une plus grande fréquence. la zone (cat. 42, pl. 33 ; cat. 43, pl. 34).

La troisième variante de l'arbre de la vie issue de la forme iranienne⁵⁹⁾, aux racines visibles, parfois gardé par des animaux et des oiseaux affrontés, se rencontre aussi sur les tapisseries de la zone (cat. 45).

La forme la plus complexe considérée comme la "forme intégrale de l'arbre de la vie – du type iranien"⁶⁰⁾ apparaîtra aussi sur les tapisseries moldaves. Sous cette forme, sur les branches de l'arbre on trouve d'une part et de l'autre, des oiseaux (cat. 36, pl. 22). Nous n'avons constaté qu'une seule fois sur une des tapisseries de la collection du musée "la forme complexe de l'arbre de la vie en sa forme iranienne"⁶¹⁾.

La variante hellénistique de l'arbre de la vie, le "vase à fleurs"⁶²⁾ est représenté sur les tapisseries de la zone en plusieurs variantes. Plus récemment on y trouve le vase à fleurs dans sa forme baroque occidentale, tardivement introduite dans l'art populaire (cat. 42, pl. 33 ; fig. 48).

L'image de l'arbre de la vie comporte une diversité surprenante (fig. 41-61) sur les tapisseries de la zone. La représentation du motif décoratif de même que l'organisation des surfaces décorées, seront différentes d'une tapisserie à l'autre, le motif symbolique étant mis en valeur d'une tapisserie à l'autre, d'une manière tout à fait spécifique. En ce sens nous constatons des modalités différentes pour solutionner les rapports entre la composition centrale et le cadre – modalités qui aboutiront à des réalisations, remarquables dans la stylisation sévère des motifs, leurs ingénieux emplacements, le sentiment d'équilibre d'harmonie et de raffinement esthétique qui s'en dégage. Dans cette catégorie de tapisseries à decor végétal, à part celles utilisant les motifs symboliques interprétés, dont nous avons déjà parlé, font aussi partie les tapisseries qui ont leur surface décorée par des motifs floraux stylisés, rigoureusement et symétriquement disposés (cat. 46-52, pl. 43). Dans ce cas, les motifs seront dégagés, isolés, présentés sans artifices, placés à grands intervalles, mis en valeur par le fond, ayant chacun sa propre individualité.

Une autre particularité souvent remarquée dans la zone de nos recherches, est offerte par les tapisseries à decor géométrique et végétal. On trouvera sur la surface décorée de ces tapisseries, des motifs floraux stylisés, disposés, par registres parallèles à des motifs géométriques (cat. 53, pl. 44). L'association de ces motifs a eu lieu aisément, naturellement, l'ensemble de la composition ayant gardé une note de clarté, d'équilibre et d'harmonie. De la catégorie des tapis au decor figural, font partie les tapisseries qui utilisent pour leurs compositions décorative des motifs zoomorphes, avimorphes et anthropomorphes. Ces tapisseries se rencontrent moins souvent dans la zone.

L'oiseau, motif avimorphe se présente en plusieurs variantes (cat. 54, pl. 45 ; cat. 55, pl. 46) (fig. 62-70). Il fait partie comme élément secondaire, isolé, des compositions représentant l'arbre de la vie. En d'autres variantes l'oiseau apparaîtra cette fois-ci comme un élément important sur les tapisseries divisées en carreaux.

Sur une des tapisseries de la collection du Musée (cat. 54, pl. 45) les oiseaux seront groupés en trois rangées parallèles, associées à motifs végétaux stylisés. Il faut mentionner que le motif à l'oiseau

apparaît dans la zone beaucoup plus souvent que d'autres motifs figuratifs comme l'homme, le cheval. Les variantes de la représentation de l'oiseau, d'une grande diversité, illustrent toutes cependant la manière de stylisation caractéristique à la Moldavie. Ce motif de l'oiseau peut apparaître isolé, solitaire, placé dans des registres distincts. On ne peut définir le genre d'oiseau représenté ; il s'agit en général de "l'oiseau". Toujours dans cette même catégorie ces tapisseries à décor figuratif font partie les tapisseries qui ont dans leur composition décoratives, des motifs zoomorphes tels que : le cerf (cat. 56, pl. 47, 48) le cheval. Plus rare mais intéressante du point de vue de la composition est une tapisserie représentant cinq cerfs stylisés, encadrés dans des médaillons, situés au centre du tissu. Le cheval apparaît très rarement dans la composition des tapis de la zone. Dans la collection présentée par nous, il n'y a que deux tapisseries ayant comme décor le motif du cheval. Il faut en citer une en ce sens, celle ayant sur des registres parallèles, des petits chevaux tellement stylisés qu'on a de la peine à les reconnaître ; on a l'impression au début, qu'il s'agit des petits chevaux "căiuți" faisant partie des coutumes folkloriques de la zone caractéristique, pour les fêtes du Nouvel An (cat. 57, pl. 49, 50) fig. 71. On retrouve encore le motif du cheval sur une tapisserie de Truşeşti, où il occupe presque toute la surface du tissu.

La représentation de l'homme se rencontre assez rarement. Placé d'une manière isolée dans des compositions décoratives ayant d'autres motifs principaux, l'image de l'homme se perd, ne pouvant être observée qu'avec beaucoup d'attention (cat. 58-59, pl. 51-52 ; cat. 60, pl. 53-54). On doit peut-être ce fait à la conception esthétique que "c'est un péché que de faire apparaître l'homme sur les tapisseries" ⁶⁴). Même s'il est représenté, le motif de l'homme sera très stylisé (fig. 72, 73).

En parlant en général de la composition ornementale des tapis de la zone de Botoşani, on peut aisément remarquer certaines de ses caractéristiques : les grandes dimensions des tapisseries qui permettent l'ample diffusion des motifs sur de larges fonds, aérés. Les motifs sont d'habitude répartis en registres parallèles, réminiscence de la conception décorative du tapis étroit (lăicer). La stylisation des motifs est spécifique à la Moldavie, géométrisée, aux angles droits, aux lignes sévères. Les motifs décoratifs sont emplacements de manière distincte, isolés, ayant chacun leur personnalité. On peut remarquer dans l'ensemble de la composition, la présence des motifs végétaux qui figurent d'habitude sur tous les tissus.

Sous le rapport du coloris et celui du répertoire des motifs décoratifs, les tapisseries de la zone de Botoşani, comme en général celles de toute la Moldavie, présentent des analogies avec les tapisseries du Maramureş. A part le fond très ancien à la composition linéaire, purement géométrique, selon toute évidence ces tapisseries se sont enrichies sous le rapport des conceptions ornementales, à cause des contacts avec le Proche Orient, fait historiquement expliqué par la présence dans la zone des Arméniens dès le XIV^e siècle (cat. 61, pl. 55, 56, 58).

Dans la maison moderne, au plan de construction changé, ayant trois ou quatre pièces distinctes comme fonction, on constate la tendance de pénétration de plus en plus accentuée de l'ameublement moderne, et de renoncement total à l'ancien ameublement composé de bancs, tables basses, coffres de trousseau, escabeaux, etc.

On ne peut affirmer la même chose pour les tapisseries. Elles continuent à occuper une place décorative assez importante dans l'intérieur paysan. On les retrouve partout : sur les murs, les lits, parfois même par terre. Les femmes tissent encore ces mêmes catégories de tissus en laine. Dans certaines localités (Vornicenii, Cristineşti) des tisseuses exécutent des tapisseries sur commande.

Des modifications sont aussi intervenues dans la conception du décor. On a renoncé petit à petit à la stylisation caractéristique pour la Moldavie. Les motifs sont actuellement interprétés d'une manière naturaliste, dans une vision décorative moderne. Le coloris est intense, les nuances sont vives.

Dans l'ensemble de l'art populaire de la zone de Botoşani, les tapisseries continuent néanmoins à illustrer la maîtrise artistique, la conception esthétique, l'habileté technique, des tisserandes, fruit d'une très ancienne expérience et tradition.

The present work, dedicated to the collection of wall carpets and strips of carpet in the custody of Botoșani County Museum, opens the series of several contributions initiated in the wish to introduce the treasures of our folk art to the broad public, to the research workers and art lovers, by presenting only one facet of the numerous aspects of the peasant culture from Botoșani area.

An achievement of the people's power, the museum of our country, which was created only twenty one years ago has succeeded in this short period of time to set up an important patrimony, both in the field of archaeology, as a result of the rewarding archaeological diggings, as well as in the ethnographical one. The Botoșani zone was regarded for more than two decades, just a blank on the ethnographical map of the country, its treasures of material culture being known in a very reduced and indefinite measure. Accordingly, the setting up of the ethnographical collection of the museum, in which the wall carpets and the strips of carpet hold a significant share, has been a success on the path of the apprehension of the specific features of the folk art in this part of the country; particularly that the Botoșani area includes in its borders some of the most exquisite Romanian wall carpets, judging by their ornamental design and the preservation of the traditional characteristics. The value of the Romanian wall carpet, as a document of peasant culture transcends both the local limits of a certain ethnographical area and the national ones – of our country – illustrating in some instances by its technique and decorative concept old methods and artistic thinking, other times mirroring the ties of the Romanian world with the Middle East. Its local interest is amplified to the national and universal scale. Notwithstanding, the Romanian wall carpets, so genuine in the aggregate of the genre of folk art from the South-East of Europe, are printed in a quite small share, in comparison with their much higher number represented in the museums' collections and peasant interiors. This latter aspect has prompted us to consider as necessary the present work. We thought that next to several other works published in this field, it will add a brick to a future scientific edifice, which ought to be consecrated to the Romanian wall carpet, initiating the publication of a "corpus" of all carpets existent in the first place in the museums' custody.

FOLK ART IN BOTOȘANI AREA

Wall carpets and strips of carpet Background

The Botoșani area covers the territory between the Siret and Prut rivers; it lies in the north-eastern end of the country, neighbouring southward with Iassy county, westward with Suceava county; to the north and east the limit is marked by the border with the U.S.S.R.

Botoșani area means in reality a great part of Moldavia's Central Plain. The relief is represented in the northern part by a hilly area of the Jijia river depression with gentle hills no higher than 200 m. Towards the east there stretches an area of plains along the Prut river and to the

west, the zone of high terraces situated on the left bank of the Siret with heights exceeding approximately 300 m., which culminate in the south-west with the northern extension of Dealul Mare peak, reaching its maximum altitude of 593" m. ¹⁾

The lower and flatter parts along the Siret height, the Bucecea "saddle" facilitated from the oldest times favourable conditions for human settlements; they played the role of a gate of animated human traffic between the mountain territories and those from the plains. ²⁾

The archaeological diggings on the territory of Botoșani area have proved a habitable continuity starting from paleolithic until feudalism. ³⁾ The constant peopling of the territory between the Siret and the Prut is motivated by the favourable conditions to human life offered by the relief with low terraces, waters availability and less forests (steppe and silvo-steppe country). Thus, the mammoths' complexes, the reindeers' crowns, the silex tools, the flint processing "workshops" from Ripiceni-Izvor, the faunistic remains at Darabani belonging to the paleolithic, attested also in Mitoc, Ghireni, Ștefănești, Dorohoi and Flămânzi sites. Tools unearthed at Trușești, and Drăgușeni, ceramics and cult objects discovered at Trușești, Drăgușeni, Corlăteni and Hănești spot the neolithic in this area.

The Cucuteni culture is well represented at Drăgușeni, Horlăceni, Crasnaleuca etc. The numerous findings during the Bronze Age (tools, ceramics and other materials) at Broscăuți, Ștefănești and Miorcani – remarkable being the deposit of tools and bronze weapons at Ilîșeni-Santa Mare village, gather documentary evidence on the process of the knitting together of the Proto-Thracian tribes. In almost 100 archaeological spots including also the earth strongholds at Ștefănești, Dersca and Cotu-Copălău there are evidences attesting the period of the crystallization of the Thracian-Getic civilization from the first stage of the Iron Age.

The surroundings of Botoșani town are abundant in material belonging to the 1st century B.C.-1st century A.D. (Stințești, Cătămărăști, Răchiți, etc.) and to the Carpic period, corresponding to the Roman province – Dacia (Cucorăni, Botoșani, Ipotești, Stănțești).

The Daco-Roman population, which after the Empire's withdrawal evolves on the whole territory of former Dacia, is well attested archaeologically and anthropologically in numerous settlements and "Sintana de Mureș" necropolises in the county, among which we mention: Dealul Căramidăria-Botoșani, Nichiteni, Hănești, Miorcani. The Slavic migration comes across here autochthonous population in a higher stage of civilization. All the settlements belonging to the 6th-7th centuries, as well as to the following ones which were unearthed throughout the county (as for example those from Ripiceni, Cucorăni, Lozna) contain materials belonging to the autochthonous Daco-Roman population, in association with materials of the migrators.

The earth fortifications of the 7th-11th centuries from Fundul Herții, Baranca, Dersca, Șendriceni, Tudora etc. attest the stubborn fight of the Romans against the late wave of migrating peoples, which bound Europe's northern areas to the Mediterranean one, as well as the western part to the eastern. They also mark the beginnings of Botoșani town, about the middle of the 14th century (1439). ⁴⁾ They are confirmed by recent researches and the discovery at Hudum, near Botoșani, of numerous domestic products of town origin. Similarly, in the centuries that followed, the Romanian as well as the foreign traders would ramble the old roads, which cross these places as it is attested by the objects and the coins discovered, but also by the trade privileges given to the traders of Bistrița, to the Polish ones or to those of Brașov. In such a document ⁵⁾ Dorohoi town was mentioned for the first time (1407), a place in which one would pay customs for the trade with Schia, as early as in the times of Alexandru cel Bun (Alexander the Good).

For the 16th and the 17th-18th centuries, the documents ⁶⁾ make mention of numerous settlements in the area to be researched.

The 19th century marks a new stage in the growth of the settlements in this area.

More peace and security, the intensification of the agricultural production, the improvement of the situation of the peasantry, a start for the development of industry, all these lead to the emergence of townlets and to a certain development of the living conditions. An impetus was also given to the human settlements, they becoming thicker.

The population of Botoșani area was occupied from the oldest times with agriculture and breeding, existing in this sense proofs of the primitive cultivation of plants and animal breeding as early as from the neolithic.

I. The role of the strips of carpet and wall carpets in the peasant house

In this broad historical, economical and geographical frame there is situated one of the basic preoccupations of the peasant women in Moldavia, the weaving.

One of the essential features of the peasant production in the field of textiles is their full abundance in our country. Everywhere the domestic textiles hold a very important functional and decorative place in the interior of the peasant house. In some areas of our country, more closely attached to the Byzantine world and that of the Near East, owing to some particular historical conditioins, the domestic textiles acquired an additional magnificence and wealth. In this latter state are : Oltenia, Moldavia and Banat.

The skill of the weaving attested in our country as early as in the prehistorical times⁷⁾ is known too in the Botoșani area as early as from the neolithic. The archaeological diggings carried out at Tugueta-Trușești⁸⁾, Drăgușeni, Corlăteni, have disclosed weights both for the horizontal and vertical weaving looms. If the weaving appears through the attested discoveries in the neolithic, the remains or the traces of weaving are scarce – which makes it difficult, if not impossible the tracking of the stages of development of the weaving in the lapse of time.

In 1955, at Oboroceni-Pășcani⁹⁾ there were discovered in a vessel with imperial Roman coins from the 1st-2nd century A.D., two fragments of a woven material in two flaxen shedding harnesses, whose delicacy attest the fact that in that period the processing of the yarns was skillfully done.

As a result of the archaeological diggings carried out in Suceava¹⁰⁾ on the plateau opposite the Capital fortress, with tombs dating from 14th century up to the first quarter of the 16th century there were revealed numerous fragments of fabrics from which the shirts were made. In the dowry sheets¹¹⁾ there were mentioned terms connected with the domestic fabrics : strips of carpet, wall carpets, quilts, etc. In his work "Agriculture in Dorohoi county"¹²⁾ Ion Ionescu insists on the development of weaving in the former Dorohoi county, as a basic domestic trade of the peasant women from here mentionnig that they weave not only for clothes but also for the decoration of the house with wall carpets and strips of carpet. In the monograph of Dorohoi county¹³⁾ speaking on the living of the peasants the authors mention the fact that in the guest room there are many carpets on the walls, woven by the local peasant women. The weaving trade developed in the course of time, scoring remarkable achievements. In Moldavia there has been done a lot of weaving, with scrupulosity and skill both for dressing the house and the body. The peasant interior so simple and practical, with extremely reduced furniture and organically linked to the construction, gained warmth and beauty through its adornment with strips of carpet and wall carpets.

The peasant house in the zone of Botoșani is making part and parcel both by the construction material as well as by the disposition of the plan and its structure, of the common type of the hilly and plain area in the north of the country. The traditional peasant dwelling from the Botoșani area, with an architecture that utilized timber as raw material, had an unsophisticated plan made of two rooms with entrance hall in the middle. Of these, the living room, "the house", "the room" is always to the left of the entrance hall, and the guest room, "the big house" always to the right. The size of the rooms is almost the same throughout the area. It ranges for the living room between 3/4 m., 3/5 m., and between 4/5 m., and 5/6 m, for the guest room. The interior of the living room distinguishes itself by a great simplicity. The part with the heating system including the hearth, oven and the chimney up to the 19th century, and later the hearth with oven, chimney and the stove, is in the corner formed by the median wall and the longitudinal one behind the house. Further on there is the plank bed on piles driven into the ground, then the bench corner and the dish shelf corner. The table used was round with short legs, which had not a fixed place and which after the meal was moved to the entrance hall or to the veranda ; in this way the inside of the room

remained always void. On the walls there were woolen strips of carpet. The same lied on the bed and on the benches.

The guest room had the same simple furniture as those from the living room ; mention has to be made that differently from this, here there was a rectangular table with high legs, usually placed in the bench corner or at the middle near the window, if the room had two beds. The room had no stove. It served only as a place for keeping the more precious belongings in the house. On the walls there were carpets, on beds and on the benches there lied strips of carpet woven with *alesătură* (insertion by hand of a coloured yarn, differing from the background), and over the dowry chest which was at the end of the bed there were piled wall carpets, strips of carpet, pillows, blankets, etc. In some homes the pile reached to the ceiling depending on the richness of the housewives.

In the Botoșani area as well as throughout Moldavia, and Romania, the preparation of the fabrics which adorn the house, constitutes in the first place the mothers' basic concern, who care for the dowry of their daughters. On marriage, in the dowry of a girl the strips of carpet and the wall carpets have a basic role. Their number is a real pride both for the mother and for the bride when "the dowry is danced" (in the wedding day the bride's dowry is taken from the girl's parents and transported to the house of the bridegroom ; when is taken out from the house, the best men dance each wall carpet, strip of carpet, pillow or any other objects of the dowry). After the wedding the young wife would not cease to make for her household both the utility fabrics which wear more rapidly in the course of time as well as those which are intended to further enrich the interior of the house. The peasant woman from here takes any opportunity to adorn her house and to turn to account her skill for weaving.

The fabrics from the peasant household in the Botoșani area may be classified in accordance with two basic criteria ; judging by the raw material used, there can be distinguished vegetable fibre textiles : flax, hemp, cotton and those of animal fibres : the wool. The first category includes the towels, the table clothes, the pillow cases, the decorative towels to be laid on the "*culme*" (a wooden pillar set along the wall) and on the bed. The latter category includes : the strips of carpet and wall carpets.

Classified according to the criterium of their functional utilities – the fabrics are divided into textiles of practical use (towels, table clothes, strips of carpet), tissues of decorative use (wall carpets, towels) and occasional tissues (wall carpets, towels). Initially all fabrics in the household had a practical role, even those set on the walls of the rooms, due to the fact that they isolated the interior of the house from the outside cold weather. It was only later that these fabrics acquired an ornamental role. From among the tissues, we dwelt upon the wall carpets in the present work because they have a significant decorative value.

In the group of the Romanian wall carpets there can be detached several characteristic notes of those made in Moldavia. Some of these characteristics are concerned with the size and the shape of the wall carpet and others with the materials and the technical methods. Finally, a last category of characteristics of artistic interest concern the colour range and the decorative conception which imbue the wall carpets from here with particular originality and aesthetical value. Mention can be made in this sense on the big size of the wall carpets (4 to 5 m. long and 0,90 to 1,50 m. wide) in comparison with other zones (Maramureș, Banat). The big size of the wall carpets are directly related to the proportions and size of the rooms. We have to mention as a basic characteristic of the Moldavian wall carpet, the fact that with several samples there can be detected the stage of transition from the strip of carpet.

We are in fact opposite the first type of wall carpet, the archaic, local one. The second type, characterized by a unitary composition, with central ground, marked by one or several borders, is a local transposition of the Oriental carpets' designing. Concerning its chromatics and ornamental design the Moldavian wall carpet has also some particular characteristics.

The tree of life under different variants with deep symbolic meanings is the main motif. The way in which is treated, its stylization, up to being schematized, constitute the originality of the Moldavian wall carpets so richly illustrated by samples from the collection of Botoșani Country Museum.

The solar motif which is the most frequent and the most ancient ornament of art on the territory of our country as early as in the prehistorical times, is often used in the ornamental design of the Moldavian art.

The vegetable colour is encribed on the same line of the preservation of tradition which endows the wall carpets and the strips of carpet with a specific character. The utilization of plants for dyeing, is a very old method, characteristic to the Middle Ages, transmitted to the peasant world. It is to be met everywhere with us. Specific to Moldavia¹⁴⁾ there are some shades obtained by vegetable colour (brown, green and yellow).

The abundance of Botoșani zone in strips of carpet and wall carpets, their ornamental and composing diversity have prompted us to set up the collection of Botoșani County Museum (since 1968) trying to also point out some of the most characteristic features of these fabrics. These essential features are to be met in the collection of carpets presented in the present work, a fact which entitles us to think that the wall carpet in the Botoșani area is one of the most representative for the Romanian folk art from the East of the Carpathians.

II. The classes of strips of carpet and wall carpets

In order to facilitate the comprehension of the evolution of the Botoșani wall carpet, we have to start with the introduction of the strip of carpet, the first, archaic form, unsophisticated as technique and *decorativ* conception, which lies at the base of the wall carpet proper.

The *lăicer* (strip of carpet) is the fabric with a length ranging from 8 to 10 m., and a width from 0.70 to 0.90 m. By its size and ornaments, the *lăicer* is the most ancient form of fabric intended for the interior which is met in the textile domestic skill. The size which is so specific for the *lăicer* is determined by two main circumstances that originated it from the functional and technical viewpoint. Originally the *lăicer* was intended to cover the long and narrow benches, which encircled the room, being put sometimes also on the wall. The *păretar* which belongs to the same family, as is otherwise shown by its name (*părete*=wall), was used to cover the walls all around the room. Both tissues had to encircle the room.

From the technical point of view, the weaving availabilities offered by the peasant weaving loom have determined the narrowness of this fabric (0.70 to 0.90 m.). In the course of time when the initial function of *lăicer* dies away, we witness in the researched area, an interesting change. The *păretar* remains on its place, and the *lăicer* tops the *păretar*, for this time having more a decorative role than a practical one and contributing to the colour enrichment of the interior.

Wishful to adorn as beautifully as possible her house, with a tissue which by its width would cover a larger surface of the walls, with a richer ornamentation than that of the *lăicer*, the peasant woman reaches to the *scoarță* (wall carpet) which initially consisted of two strips of *lăicer* bound together at the middle by sewing. This is the intermediate form between *lăicer* and *scoarță*. Through the improvement of technique and the introduction of the 1 m. to 1.30 m. wide weaver's reed, there was obtained the wall carpet made of a single strip, whose lengths vary between 3 to 4 m. and 5 m.

III. Technique and material

The material used for the wall carpets is the fine wool owing to the fact that in the Botoșani zone, the agriculture and the animal husbandry were the basic occupations of the folk in this area. Next to the big stock (oxen, horses) there were reared sheep, both in the peasant households and in the courts of the big owners, on whose estates there existed big flocks of sheep¹⁵⁾, of prime wool and merino breeds¹⁶⁾. In order to resist to the severe climate specific to the north of Moldavia, special conditions were created. This explained the fact that the great majority of the wall carpets were made of fine wool, they being very light in spite of their big size. Up to the 20th

century both the warp and the filling were of wool (for the warp it was used the *părul* (the prime, the longest and the most resistant yarn obtained from wool carding), which displayed certain qualities: it was resistant, elastic and span well). Great emphasis was put on the warp which is the skeleton of an textile. The filling was of *canură*, soft wool which was spun thicker, untwisted and dyed well. From the start of the 20th century the woollen warp was often replaced by hemp warp and seldom by cotton warp.

Wool working processes

The sheep would be shorn towards the end of the month of May and the beginning of June. In the colder summers this process lasts even to the middle of June. On the 15th of May the sheep would be taken to the grazing ground and separated from the lambs which are weaned. Up to between the 15th and the 20th of June the lambs would also be brought to the grazing field. As the sheep are shorn, the lambs would not any longer recognize their mothers. The sheep would be shorn when the *pai*¹⁸⁾ is formed. By *pai* it is understood a thin layer (about 3 cm.) of wool which is next to the skin of the sheep. This continues to grow after the sheep is shorn, constituting the would be wool. By shearing the *pai* is left as a measure of protection against rain and cold. For shearing there are used big shears. At the beginning there is shorn the wool on the joints, tail and the legs behind, then on the belly, back and head.

There it follows the washing of the wool. It is softened in warm water for five to six hours or more, in a wooden trough. Then it is washed in several hot waters, to remove all impurities, especially the *usucul* – the fat. After washing the rinsing in cold water follows, until the water remains white and clear, an indication that the wool cleaned very well. It is laid out on the rope, fence or even on the veranda to dry. After drying the wool is carded by hand (*scărmănată*), an operation by which the woollen yarns are disentangled. While carding there are picked various qualities of wool. The long, hairy rough wool is separated from the soft and shorter one, being prepared for processing, an operation which commences with the combing (*pieptănat*). While combing the long and rough yarns – *părul* – are separated from the short and soft wool – *canura*. For combing there are used two combs. These are made of a wooden piece called the comb's tail (*coada pieptenului*) or the glove (*mănușă*) in which two rows of iron teeth are set. Oftentimes the combs are studded with geometrical motifs (Fig. 1). The carded wool is passed through the first comb. With the second is carded (*piaptănă*) until a part of the wool passes through it in an almost equal way. The long yarns, which resemble to "an old's beard"¹⁹⁾, are slowly handpulled. This is *părul*. It spins finely and easily. In the combs remains the *canura* – the soft, short wool. The locks of *păr* are set together and form the flock of wool. It can be carded further on from the comb, but more often is passed through *fusălăi*. The *fusălăi* are made of a piece of square board, to which the tail (*coada*) or the handle (*minerul*) is set. On this board there is fixed a leather piece which supports some bent, mobile teeth. The wool is carded between the two *fusălăi* (Fig. 2) in such a way that the *dupurelele* – the balls of stamped wool disappear. The *canura* carded in this manner is put in flocks of wool and prepared for spinning. For spinning there are used the distaff and the spindle. The distaff in the area is more often than not a common one. Very seldom has geometrical ornaments studded under the pin's head – *gămălie* (Fig. 3). In the Botoșani area there was also used to a lesser extent the spinning machine. *Părul* is spun finely, thinly, well twisted. *Canura* is spun thicker, less twisted. For twisting there is used *drugla*. This is formed of an ax that has at its end a wooden wheel with a diameter ranging between 7 and 12cm. (Fig. 4). The twisted yarns, in case they have to be dyed, are put on the *rășchitor* (reeling device). This is made of a thicker rod ending to a head with two *crăcane* (bent arms) and to the other with *coarne* – horns (Fig. 5). The yarn is passed over the bent arm and the horns in such a way as to form a crossing called *cruce* (cross), with the aim of not getting the yarns entangled. In this manner the spun yarn is ready for dyeing.

The value of the Botoșani strips of carpet and wall carpets is enhanced to a large extent by the soft colouring, in warm and well blended shades, as a result of the vegetable colour dyeing preserved for a longer time in Moldavia than in other parts of the country, when it was, as early as from the middle of the last century, substituted by the chemical dyestuff. Here there were used several plants, sometimes in skilful combinations, somewhat specific shades to Moldavia being obtained; the dark brown towards coffee-tinted, associated with olive-green and with yellow in various tonalities, differently shaded in the local vocabulary. Thus, the yellow tints are called bee yellow, dark yellow, yellowish, fair, faded yellow, reddish yetlon, stained yellow, olive oil, lemon-like yellow, etc. The green in its turn has a series of tonalities: dark green, light green, frog-like green, cabbage-like green. More seldom as compared to the other colours is the red used in Moldavia; when it is present has withered cherry and sugar beet shades. The blue is the colour appearing also very seldom as well as the red one, certainly also due to the fact that these two colours were obtained by more complicated methods; they were extracted from Oriental plants, more rarely adapted to the climate in our country. In the villages all women knew how to dye by themselves, the dyeing being made in the household. In order to obtain the different colours there were needed ability, scrupulosity and botanical knowledge concerning the characteristics of certain plants and trees. The plants were picked in certain seasons, in certain periods of growth. From some plants (patience) the root was put to use. From trees and shrubs there were picked either the bark (alder, oak, plum tree, etc.), the blossom (lime, common elder, acacia, etc.), the fruit (dwarf elder, walnuts, etc.) or the leaf (walnut, dyer's broom, etc.). The knowledge were handed down from generation to generation. There were used sometimes simpler processes, other times more complicated ones depending on the shade which had to be given to the dyed material. All information received as a result of the field researches, lead to the conclusion that there existed a general system of dyeing which consisted in the picking of leaves, the blossoms or fruits, of the tree bark, their drying and boiling, the obtaining of juices, insertion of the spun yarn in these solutions and the fixing of colour by various methods.

As mordants there were used in the investigated area the alum²⁰⁾, copperas²¹⁾, and the bran and water.²²⁾

These methods were accompanied by creeds: "the colouring juice is prepared with virgin water, brought early in the morning from the „well" ²³⁾ "one cannot speak about the dead as long as the dyeing is performed, because the colour may die" ²⁴⁾, "one cannot dye on the eve of high days because the colour does not come out" ²⁵⁾.

The black colour obtained from: alder bark (*Alnus glutinosa*)²⁶⁾, oak bark (*Quercus robur*)²⁷⁾, green nut shell (*Pulsatilla montana*)²⁸⁾, maple bark (*Acer campestre*)²⁹⁾, Tartarian maple bark (*Acer tataricum*)³⁰⁾, and common marjoram (*Origanum vulgare*)³¹⁾. The coffee-tinted colour towards brown was obtained from: nut shell (*Juglans regia*)³²⁾, walnut and quince tree leaves (*Cydonia oblonga*)³³⁾. The most frequently colour met in the chromatics of the area is the yellow one which is obtained from onion peels (*Allium cepa*)³⁴⁾, lime blossom (*Tillia platyphyllos*)³⁵⁾, spurge (*Borago officinalis*)³⁶⁾, dyer's broom (*Genista tinctoria*)³⁷⁾, crab apple (*Pirus malus*)³⁸⁾, all-saints'wort (*Hyperricum perforatum*)³⁹⁾, common elder blossom (*Sambucus nigra*)⁴⁰⁾, patience root (*Rumex patientia*)⁴¹⁾, *joldeală* (mixture of stinging nettle with acacid blossoms)⁴²⁾. The green colour with the respective shades was obtained of nut leaves (*Juglans regia*), pasque flower (*Anemone pulsatilla*)⁴³⁾. The red colour is obtained from crab apple leaves (*Pirus malus*)⁴⁴⁾, common marjoram leaves (*Origanum vulgare*) and plum bark (*Prunus domestica*)⁴⁵⁾. In order to obtain the blue colour, several informers indicated the dwarf elder (*Sambucus ebulus*)⁴⁶⁾, without too much surety, and others iris (*Iris florentina*)⁴⁷⁾.

The shading of colours depends on the concentration of the colouring matter and on the mixture of several dyestuffs.

As a result of the field work it was possible to see that generally the processes for the obtaining of colours from plants has been forgotten to a large extent. As compared to the work of Tudor Pamfile "Cromatica poporului român" – The Chromatics of the Romanian People (published

in 1914) the methods collected from the Botoșani area are still preserved up to this date in some more isolated villages (Oneaga, Coșula, Joldești, etc.). Nowadays there are specially obtained the yellow and coffee-tinted shades. The vegetable colours have been substituted by the synthetic ones. Although the chromatic range of textiles has apparently been improved, the colours have become much more uniform and strong, producing even clashings, as compared to the vegetal ones, which are pastel-like, warm and with remarkable variations in the limit of the same tint.

Preparation of yarns for weaving

To realize the fabric proper which consists of the crossing of two yarn groups – warp and filling – a series of previous processes are necessary, including the reeling of yarns on bobbins or balls, the warping (*urzitul*), the covering (*inelitul*) of the warp and the drawing (*neveditul*).

The spun yarn has to be reeled on bobbins. For this purpose the "*letca*" is used which is formed of a wooden prop. there is set a vertical wooden piece which backs an iron rod with a wheel (Fig. 6). The bobbins (bobbin) are introduced on this rod. By manual driving of the wheel the rod also moves and together with it the bobbin which pulls slowly the yarn from the reel (*virtelniță*). The *virtelnița* is made of a wooden prop – "*scaun*" ("stool") in which a vertical pile (*fus*, *pop*) is set – carrying two wooden pieces attached in diagonal line, *aripi* (wings). Each wing has a small board at the end cut on the margins (*fofeză*) which is intended to hold the yarns wound on the reel (Fig. 7).

Then the warping (*urzitul*) follows which consist in the stringing of the yarns of wool, prime wool or hemp, on a distance covering the length of the future fabric. The warping woman has to take care that the yarns be crossed forming the cross (*crucea*) to an end and the leg (*piciorul*) to the other. For warping the old women used the fence poles, nails driven into the wall of the house, into the bench or even the harrow teeth – „the harrow can accommodate up to ten cubits”.⁴⁸⁾ In these cases the two yarns pulled from the balls or bobbins, passed through the orifice made in a spoutail or small wooden shovel, are crossed round the nails or poles. The warping woman has to move herself from one end to the other of the warper. Towards the end of the 19th century we come across another method. It concerns the use of the round warper – *urzitor rotund* (Fig. 8). This is formed of a wooden roll, *fus* (axle), *vergea* (rod), *inimă* (heart) which has one of the ends fixed into the beam and the other into a wooden prop – "*scaun*" ("stool"). On the axle there are set two crossed bands (*chingi*) or rods (*stinghii*), in the upper side of the warper and two in the lower one, each being parallel to another. These rods back the beams – *razele* (boards cut outside) on which the yarns are strung. The latter twist around themselves and are pulled on bobbins, attention being paid to the formation of this time too of the cross and the warp leg. The bobbins are inserted in the majority of times in the revolving yard-winding frames (*alergătoare*). It is a tool consisting of a rectangle of small boards, which has a prop set in order to be kept in an inclined position (Fig. 9). Between the parallel sides of the rectangle there are set wires or threads which support the bobbins. This tool was used from the remotest times in the South-East of Europe.⁴⁹⁾ It follows then the wrapping (*inelitul*) of the warp (tissue) on the roll behind the horizontal weaving loom (*stative*). Next to the roll there is the *nodorarul* (a rod attached in the immediate proximity of the roll).

For the wrapping (*inelit*) over the horizontal weaving loom there is set a rod to which the weaver's reed is attached. This operation is done by two women. One seated ahead the weaver's reed gives to the other behind the weaver's reed yarns from the warped spool which has the cross (*crucea*) marked by two rods – *fustei*. The yarns are passed through the weaver's reed with the aid of a knife. The weaver's reed with the yarns passed through it is pulled off. The *nodorar* is introduced among the yarns and the back roll is wheeled round until the *nodorar* reaches next to the roll. The warp is set on the roll and on the *nodorar*. The warp is provisionally shifted to another roll in the front side of the horizontal weaving loom. In this way the warping yarns are well stretched. One of the women rolls the back roll, the other holds tight the warp's end until the entire warp gets on the roll. The weaver's reed is taken out, the warp is cut at the ends, being bound

in *păpușele* – small binds made with the purpose that the yarns should not get entangled. The back roll with the warp is put over the horizontal weaving loom, the shedding harnesses and the weaver's reed being fixed next to it. It follows the drawing (*neveditul*) when the warp yarns are distributed through the shedding harnesses. After they are passed through the shedding harnesses, the yarns are introduced through the weaver's reed. The back roll is set in its place and in front of the warp yarns are bound to a rod placed near the roll ahead. This operation is called "binding of the mouth of the cloth". Subsequently the pulleys (*scripeții*) and the treadles (*tălpigii*) are set depending on the number of the shredding harnesses.

The type of the weaving loom known in the peasant household in the Botoșani area was the horizontal one, locally called *stative* and more seldom *tiară* (Fig. 10).

The horizontal weaving loom (*stative*) consist of two pieces of carved wood – *butuci* – whose ends are bound together by two bounds (*chingi*), leaning upon four legs (*picioare*). In Moldavia these legs support the two rolls : the front roll (*sulul dinainte*) and the back roll (*sulul dinapoi*). On the front roll there is rolled the woven cloth and on the other the warp.

The weaver's reeds (*vatalele*) are fixed on a rod set over the horizontal weaving loom, on two bands which bind the legs of the roll (*picioarele sulului*). They include the rod of the weaver's reeds (to which the weaver's reeds are attached), two wooden arms that are supported by the rod of the weaver's reeds through two wooden nails, the upper and the lower weaver's reeds and between them the weaver's reed (Fig. 11). To another rod there are fixed the shedding harnesses by pulleys with lease bars – *fuscei* – and crossing rods – *cocleți* (Fig. 12). To change the shedding harnesses, these have two or four treadles – *tălpigi* – (sole-shaped small boards) fixed in the lower part. The shuttle (*suveica*) introduces the filling yarns between the warping ones. It is made of a piece of carved wood (Fig. 13) in which a reed pipe (*țegie*) is inserted. The filling yarn was reeled on the latter. The pipe (*țegia*) is held in the shuttle by a small stick (*lemnus*). When the weaver wishes to stretch the warp, or to release it in case of need, she makes use of a long stick called *slobozitor* (releaser). This has an end inserted in the back roll and the other fixed on the ground. The front roll is tightened with the aid of *zăvor* – lock (a piece of rectangular wood with an opening in the middle). Through it there is introduced a small board with several holes called *lopățică* (small shovel). The roll is fixed by help of a wooden nail inserted in the holes of the small shovel (Fig. 14). The vertical weaving loom was used in the area since the 19th century, in the courts of the big owners⁵⁰⁾ and in the workshop of Agafton monastery. Since several years is also to be met in the peasant houses, being considered more practical because does not take up much room in the house.

The technique for weaving the strips of carpet and the wall carpets

The strips of carpet and the wall carpets were woven in winter time during the Lent. "During Easter no industrious woman had any longer *stative* (horizontal weaving loom) in the house"⁵¹⁾.

The wall carpets were woven in two shedding harnesses and the strips of carpet could be woven in two or four shedding harnesses. The most common weaving system, in two shedding harnesses, became complicated by *alesătură* (designing) which offers larger possibilities for ornamentation. By *alesătură* it is to be understood the manual insertion of a yarn coloured in a different way from that of the background, through the warp yarns, aiming at a certain motif which is formed from this yarn as against the stripe or *vrîstele* which is made with the shuttle and stretched from one margin to the other of the fabric. The designing motif is isolated and can be spread over the surface of the background or blended with other motifs. The designing motif consists of a unity called point (resulted from the crossing of a certain number of warp and filling yarns). The *alesătură* weaving is achieved by three methods: tissue in small holes (*găurele*) in which the differently coloured parts are not reciprocally bound. Between the coloured surfaces there appear blanks (*găuri*) which imbue the fabric with a particular aspect. These spaces are due to the fact that the filling yarn reaching the next motif, comes back, without being made the connection between the two differently coloured motifs or surfaces. This system is also called Karaman because originates

from the system of Oriental carpets from that area. In the collection of the Museum the wall carpets more than 70 years old are made in this system. This technique imposes the geometrical setting in straight angles of the ornamental motif. It was frequently used for the making of the wall carpets until about the end of the 19th century. This system is very seldom applied today.

The second technique is that of the bound (*legate*) fabric – bound design (*ales legat*) in local terms. In this case the surfaces of different colours are bound together by the alternate crossing of the filling yarns. These systems are frequently used nowadays with the fabrics in the area. In more rare cases the differently coloured filling yarns are crossed by passing the fabric – in this instance with a single front – over the filling yarn between them. In the collection of the Museum there are only two or three wall carpets worked in this system. The technique is abandoned due to the reason shown and is suggested to be the oldest one.

The third technique known since a long time is the technique of the weaving through and over the yarns (*șesăturii prin și peste fire*). In this manner there were worked the strips of carpet in *bolduri*⁵²⁾ (fabric patterns), 70 to 80 years old tissues. In the above technique there were also worked the strips of carpet with *rădicături* (discontinued lines).

IV. Ornamental conception and composition

Through the investigation of the more than one hundred strips of carpet and wall carpets from the collection of the Museum and other pieces available in the field, as well as in other collections, there can be followed the interesting evolution of the ornamental thought starting from the line as a primary element and reaching up to the more complicated decorative composition, which is displayed especially on the wall carpets, corresponding also to the crystallization of this piece for the interior, as an independent object. In the ornamental composition of the strips of carpet and wall carpets we distinguish two elements: the background fabric achieved in a single colour (usually darker if the motifs are less conspicuous and light if the motifs are more evident) and the ornament which is interpolated in this background. The primary shape of the ornament starts with common stripes, which cross a different colouring from that of the background, the surface of the strip of carpet from one margin to the another. The strip of carpet fully represents this initial decoration in stripes that in the Botoșani area are called *vrîste*. The stripes (*vrîste*) of the strip of carpet are obtained by the drive of the shuttle and can be in a single colour, being repeated with the same width or may form groups of adjacent stripes (*vrîste*), in varied colours and in different width, which alternate at equal distances on the whole length of the strip of carpet (Catalogues 1-6 pl. 1, 2). The variety in the setting of the strip of carpet lies in the manner of grouping the stripes, in their colouring and diversity of width under which they appear in the field of the fabric. This is the usual setting of the strip of carpet. It strips of the ground on which there will be amplified the whole range of the more complicated ornamental motifs that characterize the wall carpet. On the basis of the materials included in the present catalogue there can be followed the evolution from the simple ornamentation with stripes (*vrîste*) of the strip of carpet until that of the wall carpet, passing through different intermediate stages. In a primary stage of transition from the strip of carpet to the wall carpet, next to the stripes there begin also to appear selected motifs, displayed in background spaces locally called *scaune* (stools). These selected motifs start with discontinued lines locally known as *pui* and *rădicături* obtained by *alesătură* namely by the insertion of the filling yarn pressing and raising each time four or six warp yarns (Catalogue 7, Plate 3, 4). In this manner there is gradually reached to more complicated geometrical motifs such as the rhomb, the cross, the star, etc. Mention has to be made that common setting of the discontinued lines follows the same course with the stripes (*vrîste*) of the strip of carpet. The succession of motifs in a rhythmical repetition, from one margin to another of the fabric is characteristic to the ornamentation of the strip of carpet. In this repetition the variety results especially from the varied colouring of the background on which similar categories of motifs are displayed. Other times the same motifs are differently coloured from one position to another. In a more evolved stage motifs appear in the spaces called *scaune* (stools). The

designs in scaune (stools) are enriched along the time with other more complicated and different motifs, marking the two chronological stages in the evolution of the strip of carpet; when interpolated with the linear motifs there appear the more complicated motifs of Oriental spring (the tree of life, the motif of the sun) of much larger size than the first ones. (Cat. 8). In the investigated area we come across numerous strips of carpet which side by side to the stripes (*vriste*) have different designs, the ornament being evidently enriched.

In the following stage of evolution, depending on the way the motifs are arranged, we also ascertain the existence of the transitional phase from a strip of carpet to a wall carpet. In this phase the decorative conception remains the same, being repeated twofold on the width of the wall carpet. It is in fact a simple patching up of two strips of carpet along it (Cat. 9, Pl. 5). In this phase the wall carpet has neither limits nor edgings, just as the strip of carpet. The following stage in the evolution of the wall carpets is the emergence of a 1 m. to 1.30 m. wide single sheet of fabric, with the ground uniformly covered by the same geometrical motif; this is endlessly repeated without being enframed in a border and with no start or end. In this case the system of ornamentation based on *vriste* (stripes) or alternations was given up in order to be replaced with other motifs. This category includes several types of wall carpets which preserve their geometrical character and display several types of composition:

– the composition in a play of continuous background – when the same motif is repeated on the entire ground of the wall carpet without edging. Within the framework of this type of composition there may be included the chess (*în şah*) (Cat. 11, Pl. 6) wall carpets, known in the area under the name of wall carpets *în oblonițe*, wall carpets *în păvi*, wall carpets *în dame* – small squares – (Catalogues 10–12). This type of composition also includes the *unda apei* (water wave) zigzag ornamented wall carpets. These carpets are locally known under the name of *costișăți cu rindu-ntors* (ribbed upside down lines) wall carpets and crinkum-crankum (Cat. 13, 14, Pl. 7) (*în nouri*) wall carpets. The same category also includes the scale (*în solzi*) ornamented wall carpets (Catalogue 15, Plate 8). These wall carpets are spread all over Moldavia and can frequently be met in the area under research (Catalogues 13–14). The rhomb designed wall carpet is very frequently to be met in the whole area as well as throughout Moldavia.

The rhomb is locally known under the name of *floare mare* (big flower), *floarea cea mare* (the big flower), *floare încheiată* (finished flower), *roată* (wheel). (Cat. 17, Pl. 9, Cat. 22, Pl. 10). The rhombs appear in different variants, disposed independently or interconnected, associated with other motifs or displayed individually (Catalogues 16–23) (Fig. 15–25).

More often than not, the wheel wall carpet (*în roate*) means the disposition of certain rhombs along the fabric, enframed by halves of smaller rhombs. In his work "Arta veche a Maramureșului"⁵⁵ (The Old Maramureș Art) I. D. Ștefănescu wrote: "These wall carpets have no margins, namely they are not limited by borders. They are not ended on neither side. The eye rests enchanted, inspects the enframing of the rhombs and has the impression of the infinite. The thought shifts from one place to another and from step to step, through equally sized figures, and does not meet anywhere neither hindrance, nor end".

Another type of composition is that based on the differentiation between the ornamental motif and the uniform background. This type includes the most frequently met wall carpets in the area. These are the wall carpets with isolated motifs, disposed in parallel lines which still keep the tradition of the strip of carpet in its ornamentation (Catalogues 24–27; Catalogue 26 – Plates 11–12; Catalogue 27 – Plates 13–14).

In the Botoșani area there is frequently met the wall carpet with the ground divided into squares, in each square an independent motif being encribed. They are known under the name of the wall carpets in squares (*în pătrate*) (Cat. 30, Pl. 15, 16).

The decisive moment in the crystallization of the type of the wall carpet proper is marked by the appearance of the border, which enframes the ornamental ground of the wall carpet. In this case the border acquires a decorative role as against the ground of the wall carpet. The border of the Moldavian wall carpets has some characteristics worth to be mentioned. Generally, the border is particularly narrow, small sized, insignificant, in comparison with the Oltenian wall carpets. Frequently it is remarked only on the lateral sides of the wall carpet, the ends being marked by

several transversal stripes to the length of the wall carpet, which are especially meant to delimit the length of the wall carpet than to be intended as a proper border (Catalogue 31).

In some instances, when the border is wider, the wall carpet is woven in two stages. Primarily there is woven the central ground of the wall carpet and later the two borders which are sewn on either side of the wall carpet (Catalogue 32, Plate 17).

Other times the ground of the wall carpet is woven once with a single border disposed on one length and the other longitudinal border is woven separately being sewn afterwards to the border.

A third situation happens when the wall carpet is made of two sheets joined at the middle by sewing, each sheet having originally its border (Catalogue 33, Plates 18–19).

The ancient wall carpets in the Botoșani area have a simple border, the double one appearing especially towards the outset of the 20th century. The border makes itself conspicuous in the first place by its colour. They are usually in lighter shades than those of the ground, this chromatic difference playing an important role in the marking of the limits of the border. The differentiation between the border and the ground is also created by the difference of the ornamentation. The simplest border is sometimes reduced to a zigzagged line (Plates 20–21) of a different colour or to the saw teeth motif (*dinți de fierăstrău*) (Catalogue 36, Plate 22). When the border is double, the inside one is narrower and the outside one is wider, the first being a broken (*frintă*) line, a creeping stem (*vrej*) or a wave (*val*). The main border, the exterior one, has various categories of motifs : rhombs, crosses, in association with geometrically developed vegetal motifs (leaves, flowers, the tree of life in different variants) (Fig. 35).

Sometimes the variation of the motifs is also completed by the alternation of some ranges of different colours rendering the motifs more conspicuous. Besides the geometrical motifs we reveal as a characteristic feature in the ornamentation of the borders of the Moldavian carpets the frequency of the creeping stem motif, (Fig. 39–43) which is related to similar motifs met on the borders of the Oriental carpets. Differently from the Oltenian wall carpets, the borders of the Moldavian wall carpets and of those of Botoșani area, do not take than seldom over in their ornamentation motifs which are also met in the ground of the wall carpet, in this case with different variants. (Fig. 44). Analysing the ornamental ground of the wall carpets, we see a wider variety as compared to the border ornamentation, the ground holding the principal place in the unitary conception of the wall carpet in Moldavia. In this sense, trying a typological classification of the border wall carpets, we come across three formulas in the area under research ; in a first formula on the ground of the wall carpet there appear the stripes calling straightly the linear conception of the stripe based strip of carpet.

Another category is characterized by isolated motifs symmetrically disposed throughout the ground of the wall carpet. (Fig. 45).

The third group includes the wall carpets with a central motif, around which the other motifs with an auxiliary role are grouped. According to the character of the ornaments the wall carpets can be classified into several categories : the wall carpets with geometrical design are ranking firstly, then those in which the geometrical decoration blends with the stylized floral one and in the third place, the wall carpets dominated by the floral design combined with the figurative geometric one.

It is the place to point out the fact that in the wall carpets from the investigated area the prevalence of the vegetal origin motifs of symbolical meaning is to be remarked (the tree of life, the flower vase). The originality of these pieces resides in the specific manner of dealing with the above mentioned motifs, in the multitude of the forms under which they appear in the ornamental ground of the wall carpets, in the proper manner of stylization, as well as in the concept of strict arrangement of the ornamental grounds specific to the proper vision of the local creators.

The tree of life which is the dominant motif, holds more often than not a central place in the arrangement of the ornamental ground of the wall carpets with vegetal decoration, being rendered evident by the associated motifs. Indifferently of the way in which it is stylized, this is repeated several times throughout the length of the fabrics (Plate 23 ; Catalogue 37 ; Plates 24–25) or associated with other motifs, such as flower branches, stylized flowers or even geometrical motifs (Catalogue 38 ; Plate 26 ; Catalogue 39 ; Plates 27–29 ; Catalogue 40 ; Plates 30–31 ; Catalogue 41 ; Plate 32).

In our collection and in the field there are not any wall carpets in which the motif of the tree of life should be individually treated under the form of the monumental tree occupying the whole ornamental field of the fabric. There are usually several samples (4-7) and in this case, they are smaller sized; the motif is however rendered conspicuous each time in the whole composition through the auxiliary motifs (rhombs or other motifs of Caucasian spring). The tree of life appears most frequently in the researched area under the form of the small fir tree, disposed perpendicularly on the length of the small carpet, having geometrical or floral motifs alternated. In the south of the Botoșani area this type is called "*scoarță aleasă în mesleț*"⁵⁶⁾ (wall carpet designed in *mesleț*) i.e. a line of *brăduți* (small fir trees) and a line of *scaune* (stools). The picture of the tree of life becomes often complicated being associated with birds or with animals in opposite position (Plate 33, Catalogue 42, Plate 33, Catalogue 43, Plate 34). Other times the birds and the animals are missing; thus the image of the tree does not any longer correspond but to a small extent, to the old Hellenistic and Iranian patterns. There can be seen transformations and adaptations according to the vision of the creators and to the realities in the area. So when the tree of life appears in Hellenistic⁵⁷⁾ in the ornamental composition of the wall carpets, the Greek *Kantharos* is replaced in some cases with a ceramic vessel similar to the model of those to be found in the area (Cat. 39, Pl. 38 si 40). More frequent are the wall carpets in the ornamentation of which (Plate 40, Catalogue 45, Plate 41)⁵⁸⁾ there appears the tree of life in the Thraco-Dacian pattern. As it was previously mentioned the tree of life is present under the form of the small fir tree.

The third variant of the tree of life, Iranian pattern⁵⁹⁾ in which the roots can be seen, and sometimes animal and birds in opposite position watch it, is met on the wall carpets in the area (Plate 42, Plate 33), (Catalogue 43, Plate 34).

The most complex form, considered "the integral form of the tree of life" – Iranian pattern⁶⁰⁾ is also present on the Moldavian carpets. In this form, birds are staying on either side of the branches of the tree (Cat. 39, Pl. 22). In only one instance "the complex form of the tree of life"⁶¹⁾ – Iranian pattern is met on a wall carpet in the collection of the Museum.

The Hellenistic variant of the tree of life "the flower vessel"⁶²⁾ is present on the wall carpets in the area in several variants. In a more recent form there appears the flower vessel of the Western Baroque shape⁶³⁾ which penetrated later into the folk art (Catalogue 42, Plate 33 Fig. 48).

The image of the tree appears in the wall carpets in the area in an astonishing variety (Fig. 49–61). In the display of the motif, in each wall carpet there is met a different conception of the arrangement of the ornamental ground starting from the idea of emphasizing these symbolic motifs in a specific manner. For this purpose we come across different modalities of solving the composition of the ground and of the border, remarkable achievements being finally obtained on the line of the severe stylization of the motifs, of their arrangement in ingenious forms in the ground of the fabric, of creating the impression of equilibrium, harmony and aesthetical refinement.

In the category of the wall carpets with vegetable design a significant place next to the wall carpets with the tree of life and the flower vessel is also held by the wall carpets in whose ornamental ground there appear stylized floral motifs disposed symmetrically, in a rigorous order (Catalogues 46-52, Plate 43). In this case, the motifs are disposed in an aerated way, having large spaces between them (Plates 42–43), in which the background is so used as to emphasize the motifs. Being presented in an isolated way, they acquire their own individuality, without annoying artifices. Another category which is frequently met in the researched area is constituted by the wall carpets with geometrical and vegetal design. In the ornamental ground of these wall carpets there are met stylized floral motifs (Catalogue 53, Plate 44). The association of these motifs is achieved in an easy and natural way, the composition preserving a note of clarity, of balance and harmony. To the category of the wall carpets with figurative design there belong the wall carpets which have zoomorphic, avimorphic and anthropomorphic motifs in their ornamental composition. These wall carpets are less frequent in the researched area.

From among the avimorphic motifs the most frequently met is the bird which appears in several variants (Cat. 54, Pl. 45; Cat. 55, Pl. 46, Fig. 62-70). The bird is usually present in the composition of the wall carpets with the tree of life occupying an isolated, secondary place. In various other

variants the bird appears also in the wall carpets with the design divided into squares occupying this time a significant place (Catalogue 55, Plate 46).

In a wall carpet from the Museum's collection (Catalogue 54, Plate 45) the birds are grouped in three parallel lines interrupted by stylized vegetal motifs. Worth mentioning is the fact that the motif of the bird appears in the area with a higher frequency than of the other figurative motifs (the man, the horse). The variants in which the bird appears are of a great diversity; they all together illustrate the specific Moldavian manner of stylization. This motif too appears in the ornamental ground of the wall carpets disposed in an isolated, singular way, in distinct ranges. One cannot recognize in the display of the motif a certain species of bird but the bird in general. Also to the category of the wall carpets with figurative design there belong those which have zoomorphic motifs in their ornamental composition: the stag (Cat. 56, Pl. 47, Pl. 48) and the horse (Catalogue 56, Plates 47-48). Less frequent, but interesting from the composition standpoint is the wall carpet on which there appear five stylized stags, enframed in chained insets, displayed in the central ground of the fabric (Catalogue 54, Plates 47-48). The horse appears very seldom in the composition of the wall carpets from the area. In the investigated collection there are two wall carpets with this motif. As a particular realization is worth mentioning the wall carpet in the ground of which there appear in parallel ranges small sized horses, stylized in such a way that can with great difficulty be distinguished, giving the impression initially that they are the small horses met in the winter customs from the area (Catalogue 57, Plates 49-50, Fig. 71).

The horse appears also in another formula so as we find it on the wall carpet from Trușești, where covers almost the entire face of the fabric.

The image of the man is met with quite seldom. Placed in an isolated way in the composition of some wall carpets whose principal motifs are of another nature, the picture of the man is fading away when the carpet is more carefully studied (Catalogue 58, Catalogue 59, Plates 51-52, Catalogue 60, Plates 53-54). This thing is also probably due to the existing conception that "the man is a pity to appear on wall carpets" ⁶⁴⁾ (when there is present "the man" is strongly stylized (Fig. 72, 73).

Speaking generally about the ornamentation of the wall carpets from the Botoșani area, one can easily remark the following: the big size of the wall carpet enable a broad display of the motifs in large, aerated spaces. The motifs are usually distributed in parallel ranges which still preserve the ornamental conception of the strip of carpet. The stylization of the motifs is specific to Moldavia being achieved in straight angles, severe lines. The motifs are placed distinctly in an isolated way having each its personality. In general there can be noticed in the ornamental ground of the wall carpets the presence of the vegetal motifs which are usually to be found in all the fabrics. The Botoșani wall carpets as well as the other wall carpets from Moldavia have in some cases similarities with the Maramureș ones in respect of the colours and motifs. Besides the ancient background of linear conception, purely geometrical, it is clear that some of these wall carpets enriched themselves in respect of the ornamental conceptions owing to the contacts with the Near East. This is to be historically explained by the presence of the Armenians as early as in the 14th century (Catalogue 61, Plates 55-57, Plate 58, Plate 39).

In the modern house with the changed construction design, having three or four rooms, each with a distinct function, there has to be remarked everywhere the tendency of an ever more accentuated penetration of the new furniture, of total renunciation to the old furniture consisting of benches, low tables, dowry chests, small stools etc.

We cannot state the same thing about the wall carpets. They continue to have quite a significant role in the adornment of the interior. They are used everywhere on the walls, on the beds and sometimes even on the floor. The women are working even now industriously for the weaving of those fabrics. In some localities (Vorniceni, Cristinești etc.) there are to be met weavers who make wall carpets to order. Changes have occurred in the ornamentation of the wall carpets. The specific stylization to Moldavia is gradually given up. The motifs are rendered in a naturalistic way, in a modern decorative vision. The colouring is strong, in vivid shades.

In the aggregate of the folk art from the Botoșani area, the wall carpets continue to illustrate the artistic craftsmanship, the taste for the artistic beauty of the female creators, the technical skill, the fruit of a long experience and tradition.

- Fig. 1. Peigne pour la laine
 Fig. 2. Carde pour éfilocher la laine („fuşalău”)
 Fig. 3. Quenouille
 Fig. 4. Instrument pour la torsion des fils („druglă”)
 Fig. 5. Dévidoir („Răşchitor”)
 Fig. 6. Broche de dévidoir pour embobiner („letcă”)
 Fig. 7. Dévidoir („virtelniţă”)
 Fig. 8. Ourdissoir circulaire
 Fig. 9. Dévidoir („alergătoare”)
 Fig. 10. Métier à tisser („statlive”)
 Fig. 11. Battants („vatale”)
 Fig. 12. Montage des lisses
 Fig. 13. Navette
 Fig. 14. Extrémité de la baguette actionnant sur l'ensouple et pièce d'arrêt à tisser
- Fig. 15—25. Losange et ses variantes, „roue”, „grande fleur”, „fleur close”, „fleur boutonnée”
 Fig. 26—34. Encadrements simples sur des tissus du début du XX^e siècle.
 Fig. 39—43. Encadrements au motifs décoratifs végétaux : sarments ou tiges
 Fig. 44. Encadrement aux motifs décoratifs du même genre que ceux de l'ensemble.
 Fig. 45. Tapisserie („scoarţă”) aux motifs isolés symétriquement disposés sur toute la surface.
- Fig. 46—47. „Petit sapin” — variante de l'arbre de la vie, fréquent sur les anciennes tapisseries de la zone
 Fig. 48. „Le vase à fleurs” dans sa forme baroque
 Fig. 49—61. Différentes formes de l'arbres de la vie fréquentes dans le décor des tapis étroits et des tapisseries
 Fig. 62—70 Motif de „l'oiseau” et ses variantes
 Fig. 71. „Chevaux” stylisés
 Fig. 72—73. „L'homme” motif décoratif rarement présent sur les tapis de la zone de Botoşani

- | | | | | | |
|----------|--|-------------|---|-------------|--|
| Fig. 1. | Comb for wool combing | Fig. 11. | Vatale (weaver's reeds) | Fig. 39—43. | Border with ornamental design related to that of the ground of the wall carpet |
| Fig. 2. | Fuşalău (piece of square board) for wool carding | Fig. 12. | Setting of the shedding harnesses | Fig. 46—47. | „Brăduţul” (the small fir tree) — a form of the tree of life, frequently to be met with the ancient wall carpets in the area |
| Fig. 3. | Distaff | Fig. 13. | Suvelcă (shuttle) | Fig. 48. | The „flower vase” of Baroque shape |
| Fig. 4. | Drugia (an ax having a wooden wheel at its end) for twisting | Fig. 14. | Head of releaser and the lock | Fig. 49—61. | Different variants of the strip of carpet and wall carpet |
| Fig. 5. | Răşchitor (reeling device) | Fig. 15—25. | The „wheel” rhomb „the big flower”, „the closed tower”, „the finished flower” in different variants | Fig. 62—70. | The „bird” motif in different variants |
| Fig. 6. | Letca (a wooden prop) for reeling the spun yarn on bobbins | Fig. 26—34. | Common borders to be met with the ancient wall carpets | Fig. 71. | Stylized „horses” |
| Fig. 7. | Virtelulă (reel) | Fig. 35—38. | Twofold borders to be met with the wall carpets from the beginning of the 20 th century | Fig. 72—73. | „The man”, a motif seldom met with the fabrics in the Botoşani area |
| Fig. 8. | Urşitor rotund (round warper) | | | | |
| Fig. 9. | Alergătoare (revolving yard-winding frames) | | | | |
| Fig. 10. | Stativă (horizontal weaving loom) | | | | |

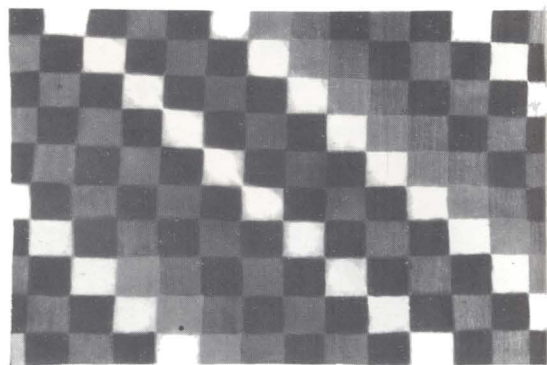
ILUSTRĂȚII



- Pl. 5 ◇ Scoarță compusă din două foi ornamentate cu « roate » și « cotilituri » Colorit vegetal
- ◇ Tissu composé de deux parties décorées de losanges « roues » et zig-zag. Colori végétal.
- ◇ Scoarță (wall carpet) consisting of two strips ornamented with "roate" ("wheels") and "cotilituri" ("zigzagged lines") Vegetable colour dyeing

Pl. 6 ◇ Scoarță ornamentată « în dame », « oblonițe » sau « păvi »

- ◇ Tapis au décor en damier, « oblonițe » ou en losanges « păvi ».
- ◇ Wall carpet ornamented in small squares ("in dame", "in oblonițe" or "păvi")



Pl. 7 ◇ Scoarță ornamentată « costișată cu rindu-ntors »

- ◇ Tapis à côtes.
- ◇ Wall carpet ornamented in upside down ribbed lines ("costișată cu rindu-ntors")

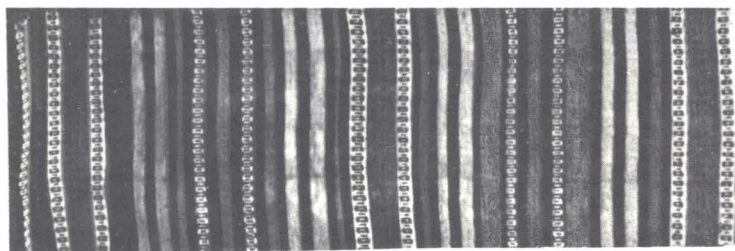


Pl. 1 ♦ Lăicer in «vriste» (tesut în 4 ițe)

- ♦ Tapis étroit rayé (tissé à quatre lisses).
- ♦ Lăicer (strip of carpet) in stripes ("vriste") (woven in four shedding harnesses)

Pl. 2 ♦ Lăicer in «vriste» (tesut în 2 ițe)

- ♦ Tapis étroit rayé (tissé à deux lisses)
- ♦ Strip of carpet in stripes (woven in two shedding harnesses)



Pl. 3 ♦ Lăicer in «vriste» cu ornament de «rădicături» Colorit vegetal

- ♦ Tapis étroit rayé à motifs en relief. Colori végétal
- ♦ Strip of carpet in stripes with ornament of discontinued lines ("rădicături") Vegetable colour dyeing



Pl. 4 ♦ Lăicer in «scaune» ornamentate cu «roate», «floarea cea mare» Colorit vegetal

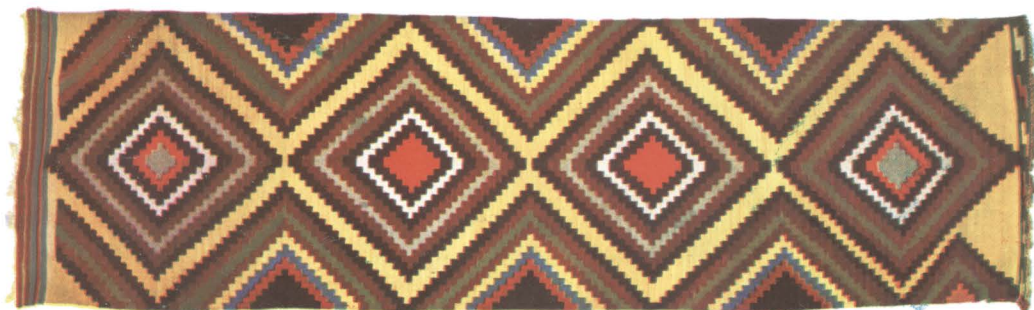
- ♦ Tapis étroit au fond décoré de losanges «roue» et «grandes fleurs» Colori végétal
- ♦ Strip of carpet in "stools" (wooden props — "scaune") ornamented with "roate" ("wheels") and "the big flower" ("floarea cea mare") Vegetable colour dyeing



Pi. 8 ◇ Scoarță cu ornamentul «costișăt»

◇ Tapis à côtes.

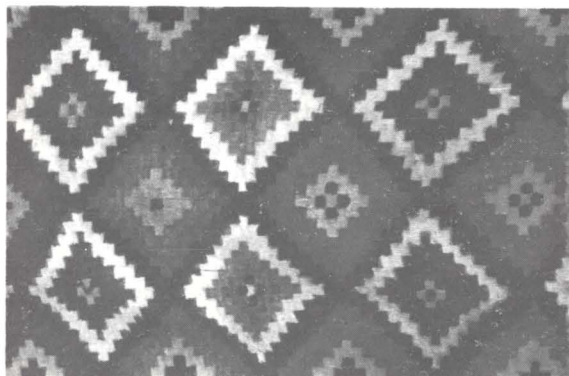
◇ Wall carpet with upside down ribbed lines ornament (“costișăt”)



9 ◇ Scoarță «în roate», «floarea cea mare», «floare închisă». Colorit vegetal

◇ Tissu à «roues», «grandes fleurs», «fleurs closes». Colori végétal.

◇ Wall carpet in “roate” (“wheels”), “floarea cea mare” (“the big flower”), “floare încheiată” (“closed flower”) Vegetable colour dyeing



Pl. 10 ◇ Scoarță «în roate.» Colorit vegetal

◇ Tissu à «roue». Colori végétal.

◇ Wall carpet in “roate” (“wheels”) Vegetable colour dyeing



Pl. 11 ♦ Scoarță ornamentată cu «flori». Colorit vegetal

♦ Tissu à «fleurs». Colori végétal.

♦ Wall carpet ornamented with “flowers” Vegetable colour dyeing



Pl. 12-14 ♦ Detaliu comun de pe scoarță

♦ Détail commun des planches

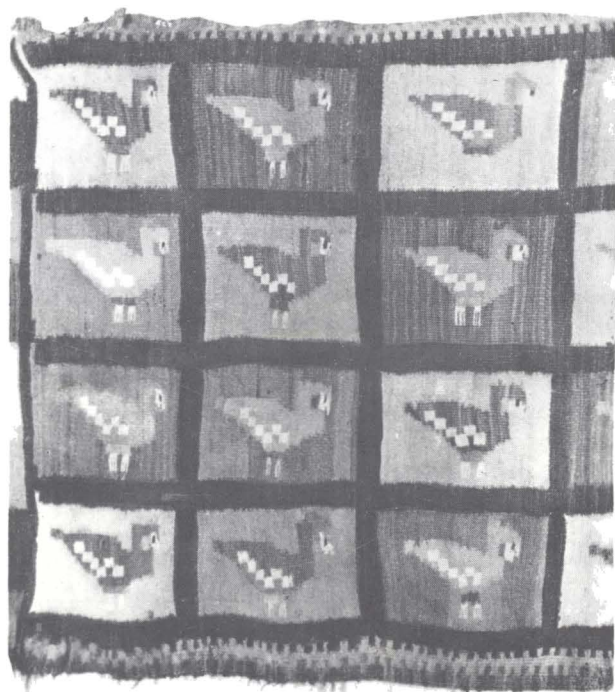
♦ Detail of the same wall carpet



Pl. 13 ♦ Scoarță cu «trandafiri» Colorit vegetal

♦ Tapis à «roses». Colori végétal.

♦ Wall carpet with “roses” Vegetable colour dyeing



Pl. 15 ✧ Scoartă «in pătrate cu păsări»

- ✧ Tapis à carreaux et oiseaux
- ✧ Wall carpet "in squares with birds"



Pl. 16 ✧ Detaliu — pasărea — stilizare tipic moldovenească

- ✧ Détail — oiseau — stylisation typiquement moldave
- ✧ Detail — the bird — typical Moldavian stylization



Pl. 17 ✧ Scoartă cu chenarele laterale țesute separat, avînd în ornamentica sa motivul «valul» Colorit vegetal.

- ✧ Tissu à l'encadrement marginal tissé séparément et décoré du motif de «la vague». Colori végétal.
- ✧ Wall carpet with separately woven side borders and with "the wave" motif in its ornamental design Vegetable colour dyeing



Pl. 18 ♦ Foaia unei scoarțe ornamentată cu « pomi » (arborele vieții) și « roata » (rombul). Colorit vegetal

♦ Partie d'une tapisserie décorée « d'arbres » (l'arbre de la vie) et de « roues » (losanges). Colori végétal.

♦ The strip of a wall carpet ornamented with "trees" (the tree of life) and "the wheel" (the rhomb) Vegetable colour dyeing

Pl. 19 ♦ Detaliu — arborele vieții — în stilizare specifică Moldovei.

♦ Détail — arbre de la vie — stylisation spécifique à la Moldavie

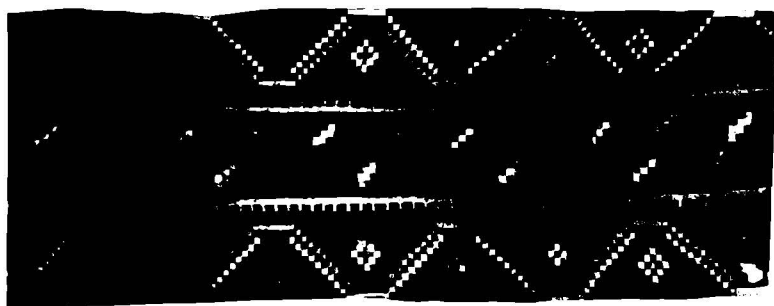
♦ Detail — the tree of life — in a specific to Moldavia stylization



Pl. 20 ♦ Scoarță cu « brăduți » — avînd largă răspîndire în Moldova. Colorit vegetal.

♦ Tapisserie « scoarță » aux « petits sapins » — ayant une large diffusion en Moldavie Colori végétal

♦ Wall carpet with small fir trees ("brăduți"), widely spread in Moldavia



- Pl. 21 ✧ Scoarță cu chenarul în zig-zag „în curpân”,
 ✧ Tapis à l'encadrement décoré de sarments „curpân”
 ✧ Border with the creeping stem or “curpân” motif

Pl. 22 ✧ Scoarță cu arborele vieții și păsări reprezentate în stil moldovenesc.

- ✧ Tissu représentant l'arbre de la vie et des oiseaux — style Moldave
 ✧ Wall carpet with the tree of life and birds represented in Moldavian style Vegetable colour dyeing



- Pl. 23 ✧ Scoarță cu «brăduți» și «boboci»
 ✧ Tapis à petits sapins et boutons de fleurs.
 ✧ Wall carpet with “small fir trees” and “buds”



Pl. 24 ✧ Foaie dintr-o scoarță ornamentată cu «brăduși», «roate», «funde» și «stele». Colorit vegetal.

✧ Partie d'un tissu décoré de petits sapins, «roues», «rubans». «étoiles». Colori végétal.

✧ Strip of a wall carpet ornamented with "small fir trees", "wheels", "bows" and "stars". Vegetable colour dyeing

Pl. 25 ✧ Detaliu — arborele vieții, din ornamentica chenarului.

✧ Détail — l'arbre de la vie — motif de l'encadrement.

✧ Detail — the tree of life, from the ornamental design of the border



Pl. 26 ✧ Scoarță cu «brăduși» și «roate»
Colorit vegetal

✧ Tapis à «petits sapins» et «roues»
Colori végétal

✧ Wall carpet with "small fir trees" and "wheels" Vegetable colour dyeing





- Pl. 27 ◇ Scoarță cu ornamentică complexă «arborele vieții», «roate», «stele», «floarea mare». Colorit vegetal
- ◇ Tapis à décor complexe: «arbre de la vie», «roue», «étoile», «grande fleur». Colori végétal.
- ◇ Wall carpet with complex ornamental design: "the tree of life", "wheels", "stars" and "big flower"

Pl. 28 ◇ Detaliu arborele vieții, ales «in găurele».

- ◇ Détail — arbre de la vie — tissé ajouré.
- ◇ Detail — the tree of life, designed in "small holes" ("găurele")



Pl. 29 ◇ Detaliu arborele vieții — stilizare moldovenească

- ◇ Détail — arbre de la vie — stylisation moldave.
- ◇ Detail — the tree of life. Moldavian stylization



Pl. 30 ◇ Scoară cu ornamentică bazată pe arborele vieții și unele elemente pătrunse din Orient. Colorit vegetal

◇ Tapis — décor l'arbre de la vie et certains éléments d'Orient. Colori végétal.

◇ Wall carpet with ornamental design based on the tree of life and on some elements which penetrated from the Orient. Vegetable colour dyeing



Pl. 31 ◇ Detaliu din aceeași scoară «brăduțul»

◇ Détail de la planche 30, «petits sapins».

◇ Detail from the same “brăduțul” (small fir tree) type wall carpet

Pl. 32 ◇ Foaie dintr-o scoară cu arborele vieții în diferite variante. Colorit vegetal.

◇ Partie d'un tapis à différentes variantes de l'arbre de la vie Colori végétal.

◇ Strip of a wall carpet with the tree of life in different variants Vegetable colour dyeing





Pl. 33 ◇ Foaie dintr-o scoarță cu « vasul cu flori » și arborele vieții cu păsări. Colorit vegetal

- ◇ Partie d'un tapis ayant comme décor « le vase à fleurs » et l'arbre de la vie aux oiseaux. Colori végétal
- ◇ Strip of a wall carpet with the "flower vase" and the tree of life with birds Vegetable colour dyeing



Pl. 34 ◇ Scoarță cu chenar « în curpăn »

- ◇ Tapis à encadrement décoré du sarment « curpăn »
- ◇ Wall carpet with "creeping stem" ("curpăn") border



Pl. 35 ✧ Scoarță cu arborele vieții și vasul cu flori. Colorit vegetal.

✧ Tissue ayant comme décor l'arbre de la vie et le vase à fleurs. Colori végétal.

✧ Wall carpet with the tree of life and the flower vase. Vegetable colour dyeing



Pl. 36-38 ✧ Detaliu — arborele vieții — stilizare moldovenească.

✧ Détail — l'arbre de la vie — stylisation moldave.

✧ Detail — the tree of life — Moldavian stylization

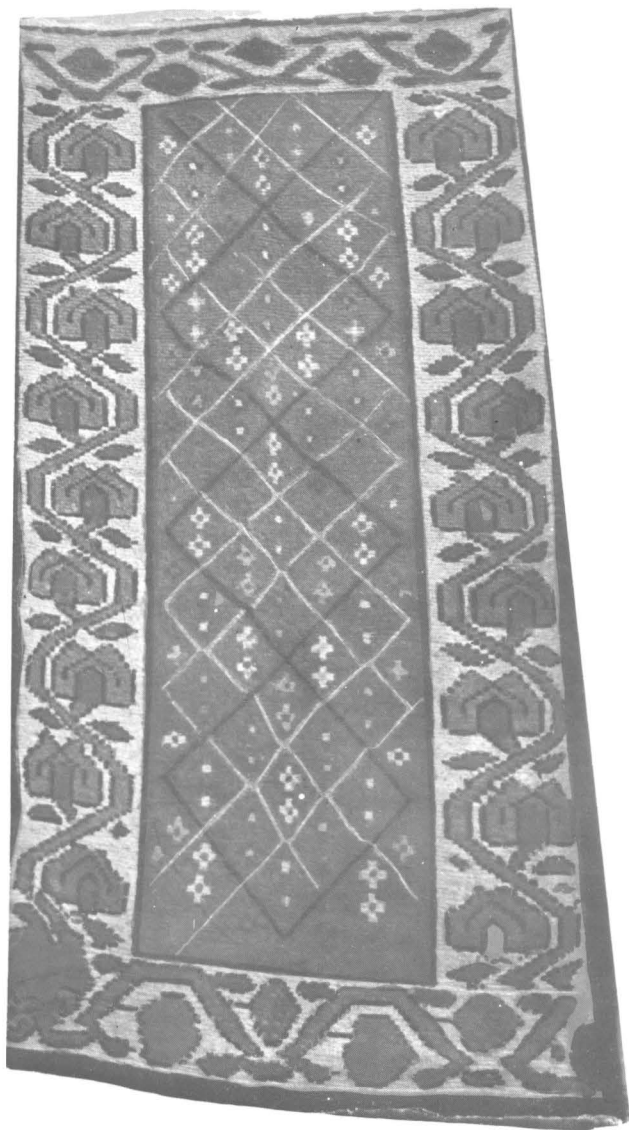


Pl. 37 ✧ Detaliu « vasul cu flori »

✧ Détail — « le vase à fleurs ».

✧ Detail — "the flower vase"





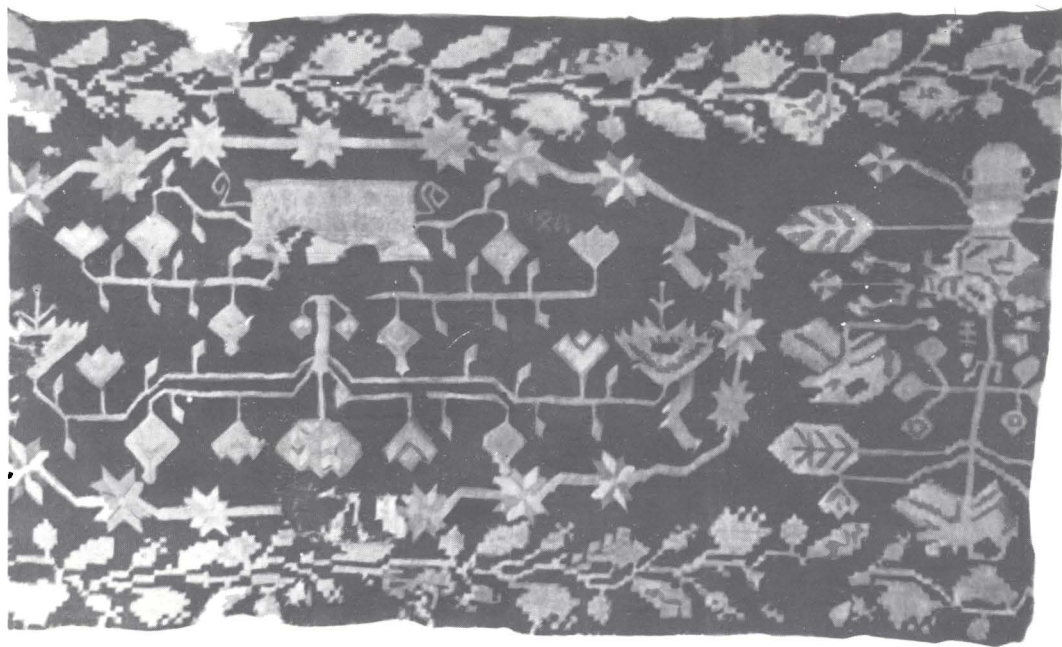
Pl. 39 ✧ Scoarță cu chenarul în zig-zag „în curpăn”
 ✧ Tapis à l'encadrement décoré de sarments „curpăn”
 ✧ Border with the creeping stem or “curpăn” motif

Pl. ♠ 40 Scoală cu arborele vieții și vasul cu flori. Colorit vegetal.

♠ Tapis — décor: l'arbre de la vie et le vase à fleurs. Colori végétal

♠ Wall carpet with the tree of life and the flower vase Vegetable colour dyeing





Pl. ✧ 41 Scoatță datată 1866 — Colorit vegetal

✧ Tapis daté de 1866. Colori végétal

✧ Wall carpet dated 1866 Vegetable colour dyeing



Pl. 42 ✧ Scoatță cu motive florale stilizate în manieră moldovenească Colorit vegetal

✧ Tapis aux motifs floraux stylisés à la manière moldave.

✧ Wall carpet with floral motifs stylized in Moldavian manner



Pl. 43 ✧ Scoarță cu arborele vieții stilizat diferit și păsări

✧ Tapis à différentes stylisations de l'arbre de la vie et d'oiseaux.

✧ Wall carpet with differently stylized tree of life and birds
www.cimec.ro



Pl. 44 ✧ Scoarță cu motive florale, « stele » și elemente de tip Karamani.

- ✧ Tapis décoré de fleurs, « étoiles » et éléments de type Karamani
- ✧ Wall carpet with floral motifs, "stars" and Karamani type elements
Vegetable colour dyeing



Pl. 45 ✧ Scoarță ornamentată cu păsări și motive vegetale. Colorit vegetal

- ✧ Tissu décoré d'oiseaux et motifs végétaux. Colori végétal.
- ✧ Wall carpet ornamented with birds and vegetal motifs. Vegetable colour dyeing



Pl. 46 ✧ Scoartă ornamentată cu păsări, «stele» și «boboci» cu motive de tip Karamani în chenar. Colorit vegetal

✧ Tapis ayant comme décor: «oiseaux» «étoiles», «boutons de fleurs» et des motifs de type Karamani dans l'encadrement. Colori végétal.

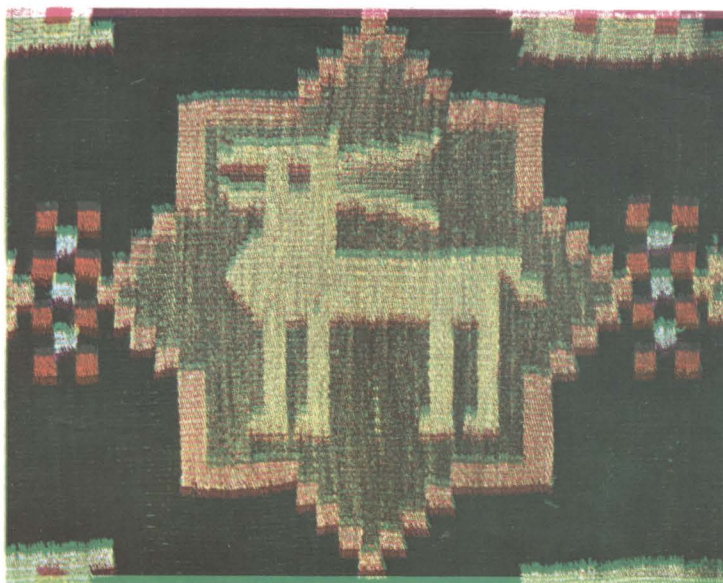
✧ Wall carpet ornamented with birds, "stars" and "buds" with Karamani type motifs in the border



Pl. 47 ✧ Scoarță cu motive zoomorfe și vegetale. Chenarele laterale ornamentate « în curpăn » Colorit vegetal.

✧ Tapis à motifs zoomorphes et végétaux. L'encadrement latéral décoré en tiges. Colori végétal.

✧ Wall carpet with zoomorphic and vegetal motifs. The side borders are ornamented in the creeping stem or "curpăn" pattern, Vegetable colour dyeing



Pl. 48 ✧ Detaliu cerb stilizat, în manieră moldovenească

✧ Détail: cerf stylisé. Style moldave.

✧ Detail of a stag stylized in Moldavian manner



Pl. 49 ◇ Scoară ornamentată cu « cai » Colorit vegetal.

◇ Tapis décoré de chevaux. Colori végétal.

◇ Wall carpet ornamented with "horses" Vegetable colour dyeing



Pl. 50 ◇ Detaliu din aceeași scoară.

◇ Détail du tapis précédent

◇ Detail of the same wall carpet



Pl. 51 ◇ Scoartă ornamentată cu « brăduți », « stele » și « femei » Colorit vegetal

◇ Tapis décoré de « petits sapins », « d'étoiles » et « femmes ». Colori végétal.

◇ Wall carpet ornamented with "small fir trees" ("brăduți"), "stars" ("stele") and "women" ("femei") Vegetable colour dyeing



Pl. 52 ◇ Detaliu din aceeași scoartă

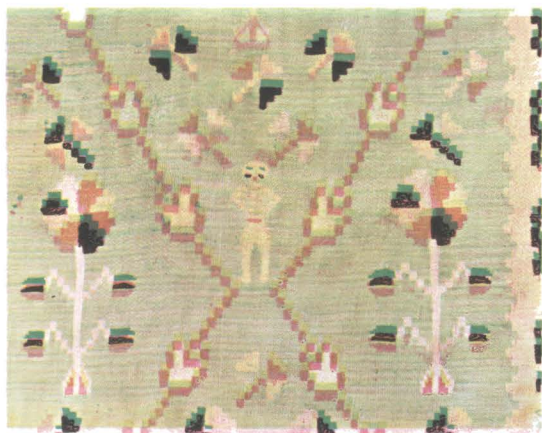
◇ Détail du tapis précédent.

◇ Detail of the same wall carpet.

Pl. 53 ✧ Scoarță cu arborele vieții. Colorit vegetal

✧ Tapis ayant comme décor l'arbre de la vie. Colori végétal

✧ Wall carpet with the tree of life
Vegetable colour dyeing



Pl. 54 ✧ Detaliu reprezentind « omul » din centrul scoarței.

✧ Détail représentant « l'homme » du centre du tapis.

✧ Detail representing "the man" from the centre of the wall carpet



Pl. 55 ♦ Scoarțe, ornamentate cu motive de tip Karamani și păsări cu chenarul « în compartimente » Colorit vegetal

♦ Tapis décoré de motifs du type Karamani et oiseaux à encadrement compartimenté. Colori végétal.

♦ Wall carpets ornamented with Karamani type motifs and birds with the border "in compartments" Vegetal color



Pl. 56 ♦ Detaliu din aceeași scoarță.

♦ Détail du tapis précédent

♦ Detail from the same wall carpet



Pl. 57 ♦ Detaliu — motive de tip Karamani aflate în chenar

♦ Détail — motifs de type Karamani dans l'encadrement.

♦ Detail — Karamani type motifs inserted in the border



Pl. 58 ✧ Scoartă cu chenar « in compartimente » cu motive de origine orientală.
Colorit vegetal

✧ Tapis à l'encadrement compartimenté à motifs d'origine orientale. Colori végétal.

✧ Wall carpet with compartment border and Oriental spring motifs. Vegetable colour dyeing

CUPRINS

Introducere	5
Scoarțe și lăicere (istoric)	7
Rolul lăicereilor în casa țărănească	9
Categorii de lăicere și scoarțe	12
Tehnică și material	13
Compoziția și concepția ornamentală	20
Note	33
Catalog	35
Bibliografie selectivă	45
Versiunea franceză și engleză a textului	47
Lista figurilor	75
Ilustrații	79

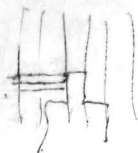
Tehnoredactor : JUGĂURS RADUȘ

Apărut 1977 ; Format 54×84/16. Tiraj 1000 ex.
legate 1/1 pinză.



Tiparul executat sub comanda
nr. 5209/1976 la Întreprinderea
poligrafică Bacău,
str. Eliberării nr. 63.

COMITETUL PENTRU CULTURĂ
ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ
AL JUDEȚULUI BOTOȘANI
MUZEUL JUDEȚEAN BOTOȘANI



„Continuitatea artistică neîntreruptă în decurs de aproape cinci mii de ani dovedește că neclintite din aceste regiuni s-au succedat, unele după altele, generațiile purcese de la tracii, pe care însuși Homer, îi laudă pentru îndeletnicirile lor artistice, pînă la urmașii lor de azi, țărani zilelor noastre“.

AL. TZIGĂRA-SAMURCAȘ
(Inaugurarea Muzeului de Artă Națională)

